

PRAKTIJKGIDS Sociale cohesie

Arno Peters

Tine Deboscher

INHOUDSTAFEL Praktijkgids sociale cohesie

5 VOORWOORD

7 INLEIDING

9 > 19 INTERMEZZO 1: VIJF INSPIRERENDE PROJECTEN

10	Buurtverhalen.be (Berchem)
12	Het Duurzaam Huis (Gent)
14	Werkgroep Koldertof (Genk)
16	KureghemNET (Anderlecht)
18	Villa Mescolanza (Turnhout)

21 > 28 HOOFDSTUK 1: SOCIALE COHESIE: WAT IS ER AAN DE HAND?

21	1.1 Inleiding
21	1.2 Veranderende sociale banden: een verschijnsel door de eeuwen heen
23	1.3 Sociale cohesie
24	1.4 Etnisch-culturele diversiteit en sociale cohesie
26	1.5 Herkenbaarheid
27	1.6 Netwerken
28	1.7 Sociale cohesie en achterstelling

29 > 44 HOOFDSTUK 2: HERKENBAARHEID

29	2.1 Over herkenbaarheid
35	2.2 Werken aan herkenbaarheid

45 > 65 **HOOFDSTUK 3: GEMENGDE NETWERKEN**

- 45 3.1 Over netwerken
- 52 3.2 Werken aan gemengde netwerken

67 > 104 **INTERMEZZO 2: VIJF PROJECTEN NADER BEKEKEN**

- 68 Verhalen verbinden een buurt
- 75 Impliciet ontmoeten ‘achter het hoekske’
- 85 De school in het midden
- 92 Een gevarieerd menu stilt de digitale honger
- 98 Onder één dak, met open deuren

105 > 114 **HOOFDSTUK 4: CHECKLIST EN AANBEVELINGEN**

- 105 4.1 Checklist sociale cohesie
- 111 4.2 Aanbevelingen voor mensen die het beleid uitstippelen

115 > 117 **BIJLAGEN**

- 115 Bijlage 1 bibliografie
- 117 Bijlage 2 twee inspirerende publicaties

VOORWOORD Diversiteit staat sociale cohesie niet in de weg

Door Ruth Stokx, september 2006

Vraag het aan sociologen, politici of sociale werkers en ze zullen beamen dat de hedendaagse samenleving nood heeft aan meer sociale cohesie. Dat is geen recent fenomeen. Al decennia lang buigen wetenschappers en praktijkwerkers zich over de vraag wat mensen, organisaties en structuren bij elkaar houdt in een samenleving.

Toch draagt de actuele discussie over sociale samenhang een nieuwe dimensie in zich. Steeds vaker hoor je dat een gebrekkige sociale cohesie te maken heeft met de multiculturele samenleving, en met migratie en integratie.

Men stelt terechte vragen als: wat zijn de noodzakelijke ingrediënten van het inburgeringstraject voor nieuwkomers? Of: met welke instrumenten slopen we de muur van wantrouwen tussen allochtonen en autochtonen? Welke plaats geven we de islam in deze samenleving? Hoe verzekeren we dat etnisch-culturele minderheden aansluiten bij het onderwijs en de arbeidsmarkt?

Sommigen laten uitschijnen dat het om een simpele kwestie gaat. Hun analyse: culturele diversiteit vormt een bedreiging voor de sociale samenhang. Hun oplossing: weg met die verscheidenheid. Eenvormigheid, homogeniteit, assimilatie.

Dat is niet alleen een troosteloos toekomstbeeld voor onze samenleving. Het is ook onrealistisch, want zo eenvoudig zit samenleven niet in elkaar.

Het Vlaams Minderhedencentrum ging op zoek naar antwoorden voor het complexe samenlevingsvraagstuk van de sociale samenhang. Antwoorden die je kan gebruiken en toepassen in het samenleven van elke dag. We gingen kijken bij bestaande initiatieven in de minderhedensector en daarbuiten, bij projecten die meer sociale cohesie tot doel hebben. Wat werkt? Wat niet?

Onze tocht leidt naar twee begrippen: 'herkenbaarheid' en 'brede sociale netwerken'. In deze gids lichten we uitgebreid toe wat ze betekenen. In theorie en in praktijk. Het zijn onderbelichte dimensies van sociale cohesie. Hun kracht is dat ze de pluriformiteit van de samenleving intact laten. Diversiteit staat sociale cohesie niet in de weg. Verbondenheid tussen heel verschillende mensen is mogelijk. Een collectief vormen kan ook met respect voor eigenheid.

Deze praktijkgids is een bron van inspiratie voor al wie de sociale samenhang ter harte neemt.

We bedanken Vlaams minister van Inburgering, Marino Keulen, voor zijn steun aan dit project.

En als we elkaar eens
GOEDEDAG
HOUSSAM zouden zeggen

Een initiatief van het wijkcomité « Bloemen-of-Fleurs »
bloemen.of.fleurs@gmail.com

INLEIDING

Werken aan sociale cohesie, hoe doe je dat? In deze praktijkgids zet het Vlaams Minderhedencentrum je op weg. We kijken mee over de schouders van praktijkwerkers: hoe zij bruggen slaan tussen verschillende etnisch-culturele leefwerelden en ruimte scheppen voor dialoog en ontmoeting tussen buurtbewoners. Ook buurtbewoners zelf en andere deskundigen over sociale cohesie komen aan het woord.

We proberen in deze gids op een toegankelijke wijze de kennis en methodieken uit vijf lokale projectwerkingen voor een breed publiek te ontsluiten. We maken het werken aan sociale cohesie in een interculturele context concreet aan de hand van succesverhalen, reflecties en lastige vragen. We ondersteunen ons betoog met citaten en foto's. Deze praktijkgids wil iedereen inspireren die bezig is met sociale cohesie: vrijwilligers, verenigingen, werknemers in de integratiecentra, integratiediensten, onthaalbureaus, buurt- en opbouwwerk, beleidsmakers, enzovoort. We willen mensen inspireren om meer en op een kwaliteitsvolle manier aan sociale cohesie te werken.

In [Intermezzo 1](#) stellen we de vijf projecten die ons inspireerden kort voor.

In [Hoofdstuk 1](#) nemen we het begrip sociale cohesie onder de loep. We laten zien dat de sociale samenhang van de maatschappij in de loop van de geschiedenis al vaker als een probleem werd gezien. In onze huidige, divers samenge-

stelde samenleving brengen twee zaken de sociale cohesie in het gedrang: een gebrek aan herkenbaarheid en een gebrek aan vermenging van sociale netwerken van burgers van autochtone en allochtone afkomst.

In [Hoofdstuk 2](#) bekijken we hoe je ervoor kunt zorgen dat mensen elkaar beter leren kennen. Zien en zichtbaar maken dat mensen niet samenvallen met hun etnisch-culturele achtergrond, is een goede manier om de herkenbaarheid tussen verschillende culturen te bevorderen.

In [Hoofdstuk 3](#) beschrijven we hoe je ervoor kunt zorgen dat verschillende sociale netwerken zich meer met elkaar vermengen. Impliciete ontmoetingen, die een ander doel hebben dan het versterken van sociale cohesie, brengen een gevarieerd publiek op de been. Samenwerken rond een gedeeld belang of een gemeenschappelijke interesse vormt een basis om netwerken te verbreden.

In [Intermezzo 2](#) gaan we – met de kennis uit de eerste twee hoofdstukken in ons achterhoofd – dieper in op de vijf projecten.

In [Hoofdstuk 4](#) vind je een checklist sociale cohesie. Aan de hand van een reeks vragen kun je stap voor stap nagaan of je met je project of je activiteit een bijdrage levert aan de sociale cohesie. In de tweede paragraaf nemen we iets meer afstand van de praktijk. We vertalen onze bevindingen in aanbevelingen voor mensen die het beleid uitstippelen.

intermezzo 1 **VIJF PROJECTEN**

Vijf lokale projecten leverden een belangrijke bijdrage bij de uitwerking van deze praktijkgids. We kozen voor deze projecten, omdat ze met hun dagelijkse activiteiten bruggen proberen te slaan tussen verschillende etnisch-culturele leefwerelden. De projecten zijn creatief met het gebruik van de publieke ruimte en hanteren methodieken om dialoog en ontmoetingen tussen buurtbewoners te stimuleren.

- In Berchem zet het buurtcentrum 'Posthof' met het project **Buurtverhalen.be** de buurtbewoners aan het vertellen.
- **Het Duurzaam Huis** in Gent (Sint-Amandsberg) brengt buurtbewoners samen rond de thema's energie, afval en huisvesting.
- In de Genkse wijk Kolderbos werken verschillende spelers uit de buurt in de **Werkgroep Koldertof** samen rond onderwijs en opvoeding.
- **KureghemNET** is een buurtdienst in Anderlecht die via een uitgebreid IT-aanbod werkt aan sociale cohesie.
- **Villa Mescolanza** in Turnhout wordt een gezamenlijke ruimte voor vijf allochtone verenigingen: drie Afrikaanse, een Marokkaanse en een internationale.

We brachten de praktijkwerkers van deze vijf projecten enkele keren bij elkaar voor een intensieve uitwisseling van ervaringen. We luisterden naar hun succesverhalen en gingen op zoek naar achterliggende methodieken. We bezochten verschillende van hun activiteiten en observeerden wat er in de praktijk gebeurde. Ook buurtbewoners vroegen we naar hun bedenkingen en ervaringen. Op basis van al die informatie schreven we deze praktijkgids.

Op de volgende bladzijden stellen we de projecten kort voor. In intermezzo 2 (pagina 67) besteden we uitgebreidere aandacht aan hun werking.

contactadres:

Buurtcentrum Posthof
Patriottenstraat 62 – 2600 Berchem
T 03-218 80 43
info@buurtverhalen.be

BUURTVERHALEN.BE

WAT Het sociaalartistieke project ‘Buurtverhalen.be’ werkt aan de onderlinge betrokkenheid van buurtbewoners in Oud-Berchem: via het verzamelen, bewerken en vertellen van verhalen uit en over de buurt.

WIE Buurtverhalen.be is een initiatief van Buurtcentrum Posthof, in samenwerking met Samenlevingsopbouw Antwerpen, het OCMW, Opsinoren en het district Berchem.

Buurtbewoners kunnen al jaren terecht in het wijkcentrum Posthof. Buurtverhalen.be heeft er zijn vaste stek. De projectmedewerkers trekken ook naar plekken waar mensen elkaar spontaan ontmoeten en houden zo de drempel laag voor het project.

WAAROM In Berchem wonen mensen van verschillende leeftijden en met verschillende achtergronden en culturen naast elkaar. Spontane contacten tussen deze groepen zijn niet altijd vanzelfsprekend. Na het vertrek van het regionale integratiecentrum in 2003 uit het Posthofgebouw, vonden etnisch-culturele minderheden moeilijker de weg naar Posthof. Een nieuw opbouwproject met een groot bereik was nodig om opnieuw voeling te krijgen met de buurt. Zo ontstond Buurtverhalen.be.

“We gaan mensen verbinden door verhalen. Iedereen heeft immers een verhaal te vertellen en iedereen geniet van een goed verhaal. Door verhalen met elkaar te delen worden buurtbewoners in beweging gebracht en leren ze de leefwereld en de achtergrond van de ander en van de buurt waarin ze leven kennen.”

HOE Drie stappen:

1. Buurtverhalen **sprokkelen** bij een breed en divers publiek: huis aan huis, in de gang van het OCMW of op de markt. In het stempelokaal en in het wassalon. Mensen krijgen er een plakje cake ... in ruil voor een verhaal.

affiche Posthof

© Patrick Delhaes

2. Buurtverhalen **creatief bewerken** in productiegroepen: professionele kunstenaars begeleiden buurtbewoners om vanuit de verhalen te vertellen, te dansen, te zingen. Ze werken aan een voorstelling als eindproduct.
3. Buurtverhalen **opnieuw presenteren** aan de buurt: in de vorm van een toneelstuk of een fototentoonstelling, een verhalenboek- of krant, een muurschildering, vertelsessies of een verhalenparcours door Berchem.

Buurtverhalen.be is stevig ingebed in de bredere werking van buurtcentrum Posthof, waardoor er een kruisbestuiving ontstaat met het publiek en de activiteiten in het buurtrestaurant, de IT-buurtdienst dot.com, de kinderwerking Tjif-Tjaf of de vrouwentaalgroep Taal-Oor.

Bijeenkomsten in kleinere productiegroepen en eenmalige toonmomenten voor een breed publiek wisselen elkaar af.

contactadres:

Duurzaam Huis

Wasstraat 53 – 9040 Sint-Amandsberg (Gent)

T 09-259 91 22

info.gent@samenvlevingsopbouw.be

HET DUURZAAM HUIS

WAT Het Duurzaam Huis is een huis in Sint-Amandsberg (Gent) dat een dynamiek op gang brengt rond de thema's afval, huisvesting en energie. Het project wil buurtbewoners dichterbij elkaar brengen via de meest uiteenlopende activiteiten rond deze thema's. Het huis dient ook als laagdrempelige ontmoetingsplek in de wijk.

WIE Het project is een initiatief van Samenlevingsopbouw Gent. De werking richt zich tot een afgebakend huizenblok: de acht omliggende straten van het Duurzaam Huis. Dit huizenblok telt ongeveer tweehonderd woningen en vijfhonderd bewoners. Het Duurzaam Huis is er voor alle bewoners, maar probeert in het bijzonder kansarmen en bewoners met een Turkse achtergrond te bereiken. Om de brug naar deze laatste groep te leggen, maakt een medewerker van het integratiecentrum Intercultureel Netwerk Gent deel uit van het team.

WAAROM De slechte woonsituatie houdt veel mensen uit de buurt bezig. Dat bleek uit een bewonersbevraging. De initiatiefnemers stelden ook vast dat de verschillende groepen in de buurt wel redelijk goed georganiseerd zijn, maar dat er weinig dwarsverbanden tussen de groepen voorkomen. Samenlevingsopbouw ging daarom op zoek naar een manier om mensen dichterbij elkaar te brengen en tegelijkertijd iets te doen aan de huisvestingsproblemen.

HOE Het Duurzaam Huis probeert zoveel mogelijk mensen te bereiken: huisbezoeken, buurtbewoners informeel aanspreken, een maandelijkse nieuwsbrief met ook een Turkse versie. Het activiteitenaanbod is gevarieerd en afgestemd op de behoeften van de bewoners. Een greep uit de activiteiten:

- **Afvalverzamelplaats:** bewoners kunnen er elke maandagavond hun groente-, fruit- en tuinafval kwijt, maar ook glas en elektrische toestellen.
- **Ontbijt:** elke donderdagmorgen is er een open ontmoetingsmoment met koffie en broodjes.

© Duurzaam huis

- **Bouwblokrenovatie:** alle woningen zijn doorgelicht op woonkwaliteit, energieverbruik en woonwensen. Zeventig woningen zijn in 2006 gerenoveerd.
- **Klussenploeg:** enkele vrijwilligers voeren kleine ingrepen uit bij buurtbewoners. De bewoner zorgt voor het materiaal, de klussenploeg voor gereedschap.
- **Sneukeltuin:** bewoners helpen bij ontwerp, aanleg en onderhoud van een park met fruitbomen, bessenstruiken en notelaars.
- **Biogroenten en brood:** elke dinsdagavond kan men zijn bestelling biogroenten in het Duurzaam Huis afhalen en op woensdagavond biobrood.
- **Geveltuintjes en gevelschilderingen:** deze verfraaiingen zijn gezamenlijk aangebracht.
- **Gesprekssalon:** bewoners wisselen uit over thema's als wonen of tradities.
- **Uitstappen:** naar onder andere een bioboerderij, een dierentuin, het theater in Gent, Parijs.

contactadres:

Werkgroep Koldertof
Cel Educatieve Projecten
Dieplaan 2 – 3600 Genk
T 089 65 42 22
bijzonderzonder@genk.be

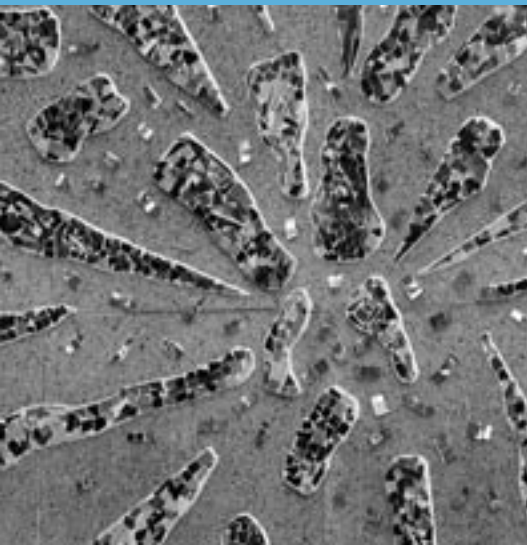
WERKGROEP KOLDERTOF

WAT De werkgroep Koldertof is een netwerk rond opvoedingsondersteuning in de Genkse wijk Kolderbos. De werkgroep organiseert een permanent overleg tussen alle partners die in de wijk bezig zijn met onderwijs en opvoeding. De werkgroep richt zijn aandacht op ontwikkelingsstimulering en sociale competenties van kinderen en jongeren, de pedagogische infrastructuur in de wijk, de kindvriendelijkheid en de versterking van ouders in hun rol als opvoeder.

WIE De werkgroep Koldertof is een initiatief van de cel Educatieve Projecten van de stad Genk, maar wordt gedragen door een breed netwerk van organisaties en instellingen: de wijksschool, het centrum voor leerlingen-begeleiding (CLB), het school- en buurtopbouwwerk, een Turkse moskee-vereniging, het buurttoezicht, de wijkmanager, de Opvoedingswinkel, de Provinciale dienst Welzijn.

De doelgroep bestaat uit de hele bevolking van Kolderbos, met bijzondere aandacht voor de vele jonge gezinnen, kinderen en jongeren.

WAAROM Kolderbos is een doorgangswijk met hoofdzakelijk sociale woonblokken en een etnisch-cultureel diverse populatie. De bevolking van Kolderbos is de jongste van Genk. De kansarmoede is er relatief hoog. Verschillende actoren in de wijk vangen signalen op en delen dezelfde bezorgdheid over de ontwikkeling en het gedrag van kinderen en de intergenerationele relaties. In gesprekken uiten ouders hun bezorgdheid over de gebrekkige taalvaardigheid van de kinderen en het tekort aan zinvolle vrijetijdsbestedingen. De werkgroep Koldertof wil daar iets aan doen door de krachten te bundelen. Via opvoedingsondersteuning werkt de werkgroep aan sociale cohesie.

HOE

De partners in de werkgroep Koldertof komen om de zes weken samen. De coördinator van de cel Educatieve Projecten van de stad Genk nodigt uit en zit de werkgroep voor. De bijeenkomsten vinden plaats in het vernieuwde buurthuis van Kolderbos.

Op de bijeenkomsten wisselen de partners uit over hun werking en de geplande activiteiten. Ze detecteren en onderzoeken evoluties en knelpunten in de wijk. Ze zetten ook activiteiten op, zoals 'op stap met ouders': een wandeltocht met ouders langs alle partners in de wijk die een aanbod rond opvoedingsondersteuning hebben. De activiteiten zijn ontmoetingsmomenten voor ouders en kinderen.

contactadres:

KureghemNET

Georges Moreaustraart 110 – 1070 Brussel

T 02 520 36 71

info@kureghemnet.org

KUREGHEMNET

WAT Bewoners van de wijk Kuregem in Anderlecht kunnen met hun digitale honger terecht in het ICT-dienstencentrum KureghemNET. Het atelier van KureghemNET beschikt over een uitgebreide infrastructuur: twintig computers met toegang tot internet, printers, een scanner. En verder een webcam, basissoftware, handleidingen en educatieve cd-roms. Buurtbewoners kunnen vrij binnenlopen, maar KureghemNET organiseert ook cursussen en creatieve ateliers. Een multicultureel team zorgt voor de omkadering.

WIE KureghemNET is een initiatief van de vzw Emancipatie Via Arbeid (EVA). Het informatica-atelier bevindt zich op het gelijkvloers van het wijkhuis. In dat wijkhuis zijn ook Samenlevingsopbouw Brussel en een kinderopvang gehuisvest. Ook een organisatie voor basiseducatie is er actief.

Het doelpubliek is divers: zowel scholen, jongeren, senioren als allochtone vrouwen komen er over de vloer. Buurtverenigingen en andere organisaties kunnen gebruik maken van de infrastructuur of een beroep doen op de lesgevers. KureghemNET ontwikkelt ook producten of vormen op maat.

KureghemNET werkt nauw samen met Kurasaw, een tewerkstellingsproject voor jongeren in de grafische sector. Beide organisaties fuseren tot de nieuwe vzw MAKS (Media Actie Kuregem-Stad).

WAAROM Het project is ontstaan in de nasleep van de rellen in 1997 tussen jongeren en de politie in Kuregem. Onderzoek wees uit dat er een grote vraag is naar communicatie tussen buurtbewoners onderling en tussen buurtbewoners en buitenstaanders.

KureghemNET speelt daarop in. Het wil de sociale integratie en de communicatie in de wijk bevorderen. De nieuwe vzw MAKS probeert ook met inzet van ICT en nieuwe media de tewerkstellingskansen van buurtbewoners te verhogen.

© KureghemNET

HOE Een greep uit de vele activiteiten van KureghemNET:

- **Vrije inloophmomenten** waar vooral buurtjongeren op afkomen. Ze kunnen, na het voorleggen van een lidkaart, mailen of chatten, een schooltaak maken of spelletjes spelen. Er zijn altijd begeleiders aanwezig.
- **Computercursussen** voor beginners en gevorderden en ook voor de basisscholen uit de buurt.
- De **Seniorclub** geeft senioren de kans om te oefenen op hun eigen tempo. Samen met de jonge begeleiders verkennen ze de duizenden-één mogelijkheden van de computer en van het internet.
- In het **Vrouwenatelier Femin@** leren vrouwen elke maandagmorgen met de computer werken: teksten scannen, digitale foto's bewerken, wenskaarten en kalenders maken.
- **Losse activiteiten** die inspelen op de actualiteit: bijvoorbeeld een chatsessie met een Anderlechtse schepen in de verkiezingsperiode.

KureghemNET heeft ook een werkervaringsproject met multimedia-animatoren in opleiding.

contactadres:

Prisma vzw
Regiohuis Turnhout
Sint Antoniusstraat 24 – 2300 Turnhout
T 014 42 06 69
infoturnhout@prismavzw.be

‘VILLA MESCOLANZA’

WAT Villa Mescolanza betekent ‘huis van de verscheidenheid’. Het is de naam van een huis in Turnhout dat vijf allochtone verenigingen zullen delen. Alle ruimtes in het huis zijn voor gezamenlijk gebruik: zowel kantoorruimte als lokalen voor activiteiten. Tussen de verschillende gebruikers is afstemming en overleg nodig over wie wanneer welke ruimte gebruikt. Gezamenlijke activiteiten behoren ook tot de mogelijkheden.

WIE Het project is een initiatief van het Antwerps provinciaal integratiecentrum Prisma. De vijf organisaties die samen met Prisma de schouders zetten onder Villa Mescolanza zijn:

- drie Afrikaanse verenigingen met een werking, variërend van samenkomsten rond welzijn en educatie tot culturele en ontspannende activiteiten (dans, Afrikaans carnaval)
- een internationale vrouwenorganisatie, waar ook autochtone vrouwen welkom zijn
- een Marokkaanse jongerenvereniging die vrijetijdsactiviteiten opzet en participeert in de jongerenraad.

WAAROM De samenwerking geeft de verenigingen de kans om elkaar te ondersteunen en te inspireren. Het is de bedoeling dat er interactie ontstaat en dat ze niet elk op hun eigen eilandje blijven zitten. In de toekomst zullen ook andere Turnhoutse verenigingen de ruimte in Villa Mescolanza kunnen gebruiken.

HOE Het project kent globaal de volgende fasen:

- **Ontwerpfase:** Prisma startte samen met alle zelforganisaties een creatief denkproces rond de mogelijke invulling van het huis. Uiteindelijk besloten vijf verenigingen mee te stappen in het project. Dat was niet alleen een engagement van de bestuursleden, maar ook van de ‘gewone’ leden.
- **Vorbereidingsfase:** Om alle ideeën uit de ontwerpfase te concretiseren, werden een raad van bestuur en een bewonersgroep opgericht. Die laatste bestaat uit (bestuurs)leden van de zelforganisaties die het pand zullen gaan gebruiken. Ze vergaderen over zaken

als de verbouwing en inrichting van het huis en het huishoudelijk reglement. Vooral de praktische zaken komen aan bod: poetsen, openingstijden, gebruik van lokalen en apparatuur. De leden brainstormen ook over gezamenlijke activiteiten in Villa Mescolanza.

- **Werkingfase:** Als Villa Mescolanza zijn deuren geopend heeft, zal elke vereniging er zijn eigen activiteiten laten plaatsvinden. En er komen ook activiteiten van alle verenigingen samen. Voor de realisatie van deze gezamenlijke activiteiten zullen de bewoners van het huis zoveel mogelijk samenwerken met bestaande organisaties en diensten, zoals het autochtone verenigingsleven, cultuurcentrum de Warande en Vormingplus. Prisma bouwt zijn begeleiding langzaam af.

Hoofdstuk 1 SOCIALE COHESIE: WAT IS ER AAN DE HAND?

1.1 Inleiding

De Vlaamse samenleving anno 2006 is onomkeerbaar divers. Een aantal maatschappelijke veranderingen heeft de manier van samenleven ingrijpend veranderd. Sociale relaties tussen mensen zijn dynamischer en complexer geworden. Dat heeft gevolgen voor de sociale cohesie of sociale samenhang: voor de betrokkenheid van mensen bij elkaar, bij maatschappelijke organisaties en bij de samenleving als geheel. Veel mensen ervaren een gemis aan betrokkenheid en verbondenheid.

In dit hoofdstuk laten we zien dat etnisch-culturele diversiteit slechts een onderdeel is van al deze maatschappelijke veranderingen. Een gebrek aan sociale cohesie is niet te vereenvoudigen tot een gebrek aan integratie. Sociale cohesie is een zaak van iedereen. Problemen met sociale cohesie komen voort uit een gebrek aan herkenbaarheid en uit netwerken die naast elkaar blijven bestaan en zich moeilijk met elkaar vermengen.

1.2 Veranderende sociale banden: een verschijnsel door de eeuwen heen

De observatie hiernaast, uit een sociologische studie van het begin van de 20^e eeuw, drukt een grote bezorgdheid uit. Denken over sociale cohesie is dus niet iets van de jongste jaren. Al sinds het ontstaan van de moderne sociologie speelt het thema een belangrijke rol. Aanvankelijk ging het vooral over de gevolgen van de opkomende industrialisatie en verstedelijking.

Toenmalige denkers stelden vast dat sociale netwerken van stedelingen ruimer en gevarieerder geworden waren. Maar ze zagen ook dat de relaties die mensen binnen die netwerken met elkaar onderhielden, zwakker werden en meer gemotiveerd door eigenbelang. De relaties werden zakelijker en minder affectief geladen dan daarvoor, stelden ze.

Sinds de Tweede Wereldoorlog hebben grote maatschappelijke veranderingen ervoor gezorgd dat onze samenleving steeds veelvormiger werd.

Sociologen in de jaren '20 maken zich zorgen over sociale cohesie: “Door onbeheerste industrialisatie en verstedelijking, gepaard aan een hoge sociale mobiliteit zijn massa’s mensen losgeslagen van vertrouwde sociale kaders, zonder dat er nieuwe voor in de plaats zijn gekomen. Misdaad, zelfmoorden, alcoholisme, instabiele huwelijken zijn de zichtbare gevolgen”¹.

.....

Ook in Vlaanderen evolueerden we van een min of meer uniform waardestelsel naar een pluriform stelsel qua levensbeschouwing, politieke gezindheid en persoonlijke levensstijl.

Binnen de verschillende zuilen kende Vlaanderen tot in de jaren '50-'60 een sterke mate van verbondenheid. Maar geleidelijk is de manier waarop we invulling geven aan ons leven, minder voorspelbaar geworden. Een job, woonplaats, relatie of politieke voorkeur zijn niet langer vanzelfsprekend dezelfde gedurende je hele leven.

De meeste mensen zijn ook mobieler geworden. We wonen, werken en ontspannen ons niet meer op dezelfde plaats. Nieuwe technologie- en communicatiemiddelen brengen de hele wereld in de huiskamer.

“Vandaag zijn we in zekere zin allemaal nieuwkomers. Niemand van ons leeft vandaag immers in de maatschappij waarin we geboren zijn. Net zo goed zal de samenleving waarin onze kinderen volwassen zullen zijn, maar heel weinig op die van vandaag lijken. We moeten allen leren leven met grote veranderingen. In die zin zijn we allen veroordeeld om te leven als migranten, die van één maatschappij naar een andere migreren en voor de keuze staan wat we uit welke cultuur wensen over te houden, wat uit het verleden en wat voor de toekomst”

Michel Vandenbroeck, uit: *De blik van de Yeti*, p. 26-27

Het wegvallen van de traditionele kaders van familie, dorp en kerk laat meer ruimte voor de individuele levensontplooiing. Tegelijkertijd duiken allerhande deskundigen op, die zich buigen over levensaspecten die vroeger ‘vanzelf’ (informeel) verliepen: geboren worden, opvoeden en leren. Maar ook voedingsgewoontes, winkelen, huisinrichting, relaties. De eenvoudige dagelijkse praktijk is veel minder een leerschool. Terwijl we voor elk individueel of maatschappelijk probleem een institutioneel (formeel, gespecialiseerd) antwoord proberen te verzinnen, botsen we tegelijkertijd ook op de grenzen van wat georganiseerd kan worden. Dat geldt ook voor het werken aan sociale cohesie.

ALLEMAAL NIEUWKOMERS

Door de eerder beschreven maatschappelijke veranderingen is ook het sociale leven diverser geworden. Sommige mensen bewegen zich in een netwerk dat voor een groot stuk uit verwanten bestaat. Maar voor veel anderen zijn collega's, vrienden, burens en familieleden ‘aparte mensen voor aparte wensen’: ze maken niet per se deel uit van hetzelfde sociale netwerk. Voor sommigen is de woonomgeving het decor voor het sociale leven, terwijl het voor anderen niet meer is dan een plek om te slapen. De ene maakt van zijn dagelijkse boodschappen een sociaal gebeuren, terwijl de andere terloops een tankstation binnenspringt. Al

deze verschillende manieren van samenleven zijn mogelijk binnen één maatschappij.

Bij de inrichting van je leven kan je in onze samenleving veel individuele keuzes maken. Dat is bevrijdend, maar het stelt ook hoge eisen aan onze draagkracht en ons aanpassingsvermogen. Wie garandeert namelijk dat je de beste keuze hebt gemaakt uit een eindeloze reeks mogelijkheden? Volgens sommigen kunnen individuele keuzes ook leiden tot een verarming van het sociale leven en zelfs tot een brede antisociale houding binnen de samenleving².

De grote maatschappelijke veranderingen en de toegenomen diversiteit in sociale relaties kunnen dus ook voeding geven aan een gevoel van onzekerheid. Door alle mogelijkheden is het niet meer duidelijk 'wat hoort' en 'wat gewoon is'. De twijfel raakt aan ons individuele leven, maar ook aan de bredere maatschappij. Onveiligheidsgevoelens en bezorgdheid over sociale cohesie zijn te beschouwen als uitingen van deze onzekerheid³.

1.3 Sociale cohesie

Mensen, gemeenschappen, organisaties en instituties zijn de bouwstenen die de maatschappij vorm geven. Sociale cohesie is de mortel die de bouwstenen verbindt en samen houdt, zodat het gebouw stevig blijft en schokken kan verduren. Het spreekt vanzelf dat een samenleving geen bunker is en in een toestand van voortdurende verbouwing verkeert. Ook bij veranderingen zorgt sociale cohesie voor blijvende betrokkenheid van de verschillende elementen op elkaar.

Sociale cohesie gaat over de betrokkenheid van mensen bij elkaar. Ken ik mijn burens en medeburgers? Hoe en waar kunnen we elkaar ontmoeten? Is er vertrouwen? Voelen we ons veilig op straat? Voelen we ons verbonden met anderen?

Sociale cohesie gaat over de betrokkenheid van mensen bij maatschap-

ANDEREN OVER SOCIALE COHESIE

Volgens de Acht vzw, het lokaal integratiecentrum voor de stad Antwerpen, heeft sociale cohesie te maken met verbindingen, relaties, netwerken, banden, samenleven, middenveld en actief burgerschap. Het gaat heel concreet over de mate waarin mensen in een samenleving met elkaar verbonden zijn en zich met elkaar verbonden voelen, over de verhoudingen tussen bewoners, zowel de harmonieuze als de conflictueuze.

Uit: 'Samenleven in diversiteit', Ge8 publiek (2005), p. 7.

In de Nederlandse gemeente Almere wordt de sociale cohesie gemeten aan de hand van vijf indicatoren⁴:

- De mate waarin mensen zich thuis voelen.
- De mate waarin mensen deelnemen aan de maatschappij.
- De mate waarin mensen zelf initiatief nemen.
- De mate van gebruik en tevredenheid over de sociale infrastructuur
- De mate waarin mensen (structureel) uit de boot vallen

pelijke organisaties. Maken we op een of ander manier deel uit van het maatschappelijk middenveld? Laten we onze stem horen en nemen we initiatief in verenigingen? Hebben we toegang tot maatschappelijke instellingen?

“De sociale cohesie staat onder druk omdat migranten onvoldoende willen meedoen, zo horen we nu vaak. Maar immigratie is bijzaak in de processen die het sociaal weefsel veranderen. Een bijzaak die al het andere buitengewoon ingewikkeld maakt en aandacht verdient, maar evenwel een bijzaak.”

Talja Blokland, Rede, p. 5

Sociale cohesie gaat over de betrokkenheid van mensen bij de samenleving als geheel. Delen we een toekomstdroom? Is er dialoog mogelijk over de normen en waarden die onze maatschappij vorm geven? Wordt onze eigenheid erkend? Voelen we ons mee verantwoordelijk voor een harmonieus samenleven? Is dit ook onze samenleving?

1.4 Etnisch-culturele diversiteit en sociale cohesie

De Vlaamse bevolking is diverser geworden. Gastarbeid, politiek asiel, migratie en gezinshereniging brachten heel wat mensen van een andere origine naar Vlaanderen. In de perceptie van sommige mensen is de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden een belangrijke factor in de problemen met sociale cohesie.

'SOCIALE COHESIE EN DE RETORIEK VAN DE ONWIL'

Wie van sociale samenhang een kwestie van 'willen' maakt, reduceert het probleem tot enkele 'onwillige groepen'. Mensen met racistische ideeën 'willen' geen bindingen met allochtonen. Net zoals jonge moslima's die plots een sluier gaan dragen, geen aansluiting 'willen' met de Westerse samenleving. We interpreteren deze uitingen als onwil van starre individuen die vasthouden aan 'hun cultuur' ('de' Westerse of 'de' islamitische). Maar eigenlijk verhouden deze racisten en de jonge moslima's zich tot bepaalde fenomenen in onze samenleving.

Talja Blokland, *Rede*, p. 6

Veel nieuwe burgers van allochtone afkomst vonden een plaats in Vlaanderen: ze werken hier, hun kinderen lopen hier school, ze betalen belastingen en gaan stemmen. Maar toch is het water tussen de verschillende etnisch-culturele gemeenschappen vaak nog te diep. Tussen zoveel onbekenden voelen zowel allochtonen als autochtonen zich vaak niet echt thuis. Ze voelen zich niet verbonden met een deel van de samenleving⁵.

Werken aan sociale cohesie is een verantwoordelijkheid van iedereen. Toch klinkt het vaak dat vooral allochtonen aan de slag moeten om die muur te slopen: 'zij moeten zich maar willen integreren'. De Nederlandse sociologe Talja Blokland wijst er echter op dat sociale cohesie niet hetzelfde is als integratie⁶.

Als sociale samenhang louter een kwestie van 'willen' is, dan staat het grootste deel van Vlaanderen zagezegd buiten het probleem. Onze samenleving heeft dan wel wat problemen (racisme, of 'onwil' tot integratie), maar daar hebben wij niets mee te maken.

Wie het probleem van sociale cohesie vereenvoudigt tot een 'allochtonenprobleem', gaat volgens Blokland voorbij aan de kern ervan. Wat is die kern dan wel? Die bestaat volgens haar uit twee algemenere fenomenen die ons allemaal aanbelangen, maar waarvan meestal allochtonen 'die niet meedoen' de schuld dreigen te krijgen. De problemen rond sociale cohesie in een interculturele context zijn volgens haar een gebrek aan herkenbaarheid en het sterk gescheiden blijven van sociale netwerken.

1.5 Herkenbaarheid

Een eerste element van een verminderde sociale cohesie is volgens Blokland het gebrek aan ‘publieke familiariteit’ of herkenbaarheid. Hierover gaat hoofdstuk 2.

Herkenbaarheid tussen mensen ontstaat op basis van informatie die je over anderen opdoet in de openbare ruimte. Als mensen elkaar vaak tegenkomen, bijvoorbeeld in de buurtwinkel, horen ze nogal eens wat over elkaar. Herhaaldelijke observaties van mensen in verschillende situaties geven ons heel wat informatie over het doen en laten van de ander. De kennis die we opdoen door observaties en ontmoetingen hebben we nodig om anderen sociaal te kunnen plaatsen. Wanneer mensen elkaar weinig ontmoeten, blijven ze vreemden voor elkaar.

In onze huidige dorpen en steden lopen onze levens minder gelijk. We kopen niet meer op gezette tijden in dezelfde buurtwinkel, we wisselen minder uit op een informele manier en komen dus minder vanzelf over elkaar te weten. Omdat de openbare ruimte ook steeds veelkleuriger wordt, lijkt het wel of we omringd worden door alleen maar onbekenden. We beschikken dus enerzijds over minder mogelijkheden om informatie op te doen waarmee we de ander sociaal kunnen plaatsen. Anderzijds missen we ook de vaardigheden om uit andersoortige contacten informatie over de ander te halen. Volgens de antropologe Ruth Soenen kunnen namelijk ook de dagelijkse, schijnbaar oppervlakkige ‘kleine ontmoetingen’ op de tram of in de winkel een belangrijke bron van informatie zijn en bijdragen tot herkenbaarheid.

Herkenbaarheid situeert zich tussen intimiteit en anonimiteit. Herkenbaarheid doorbreekt de anonimiteit. Het is een remedie tegen de onzekerheid en het gevoel van mensen dat ze geen greep meer hebben op hun straat, buurt of stad. En dat ze die daarom niet langer als ‘van zichzelf’ kunnen beschouwen.

Maar herkenbaarheid is nog iets anders dan intimiteit. Als mijn oma over haar vroegere buurt zegt ‘en iedereen kende er iedereen’, dan ging het

niet per se over warme vriendschappelijke relaties tussen mensen die elkaar graag mogen. 'Kennen' heeft hier vooral de betekenis van 'kennis hebben over', van 'bekend zijn met elkaar', elkaar 'herkennen'. Mensen over wie niet veel informatie beschikbaar was (nieuwelingen, vreemdelingen) waren niet 'gekend' of 'herkenbaar'.

1.6 Netwerken

Een tweede element in het gebrek aan sociale cohesie is volgens Blokland het fenomeen dat sociale netwerken van burgers van allochtone en autochtone afkomst moeilijk onderling gemengd raken. Hoofdstuk 3 behandelt dit thema.

Een sociaal netwerk is het geheel van sociale relaties rond een persoon. Het kan uit veel of uit weinig mensen bestaan en de relaties in een netwerk kunnen ook zeer verschillend zijn: van hechte familiale banden tot functionele banden met de man van de groentewinkel.

Hechte banden met bekenden, zoals familie en vrienden, bieden houvast, veiligheid en vertrouwen. Dat noemen we verbindende contacten. Maar lossere relaties met minder bekenden zijn evenzeer belangrijk in een sociaal netwerk. Ze helpen je om vooruit te komen, bijvoorbeeld bij het zoeken naar een job. Deze contacten zijn dan overbruggend: ze vormen een brug tussen twee of meerdere verschillende netwerken.

Overbruggende contacten leggen, gaat niet vanzelf. Hoewel sociale banden smeden met iemand die anders is dan jezelf wel erg nuttig kan zijn, is het blijkbaar niet zo makkelijk. De persoonlijke netwerken van 'allochtonen' en 'autochtonen' blijven vaak gescheiden van elkaar. Als er al interculturele ontmoetingen plaats vinden, zullen mensen nog niet snel hun netwerk doorbreken en overbruggende contacten aangaan.

1.7 Sociale cohesie en achterstelling

Sociale cohesie is een zaak van iedereen en dus niet alleen van individuen die aan de kant staan in onze samenleving. In buurten waar weinig of geen sociale achterstand is, laat de sociale cohesie trouwens ook te wensen over. Maar heel wat praktijkwerkers richten hun energie en aandacht in het bijzonder op die mensen die af te rekenen hebben met structurele achterstelling. Ondanks veel initiatieven rond taal, onderwijs en tewerkstelling van etnisch-culturele minderheden, is er een kloof.

Op structurele wijze aan deze problemen werken, blijft hoognodig. Maar in deze publicatie willen we aantonen dat, ondanks en net binnen dit kader van structurele achterstand, werken aan sociale cohesie ook belangrijk is. Want mensen in een achterstandspositie hebben bijvoorbeeld minder brede netwerken en hebben dus baat bij het stimuleren van overbruggende contacten.

Problemen van sociale cohesie raken elke burger in onze maatschappij. Ze vloeien voort uit een gebrek aan herkenbaarheid en netwerken die te weinig met elkaar vermengd geraken. Het zijn die elementen die we in de volgende hoofdstukken onder de loep nemen.

Noten

- ¹ Wilterdink, N. en Van Herikhuizen, B., *Samenleven. Een verkenning van het terrein van de Sociologie*, p. 426.
- ² Elchardus, M., Huyse, L. en Hooghe, M., *Tussen burger en overheid: een sociologische, politiek-wetenschappelijke en juridisch-wetenschappelijke studie van het middenveld en de democratische politieke cultuur*, KUL/VUB/D.W.T.C., 2000.
- ³ Deklerck, J., *Luisteren naar de echo. Samenlevingsopbouw en de roep om een veiliger samenleving*, in: Baert, H., De Bie, M. e.a. (red.), *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen*, Die Keure, Brugge, 2003, p. 337-356.
- ⁴ Tuynman M.V., *Samen leven in Almere. Monitor sociale cohesie*. Oostveen Beleidsonderzoek en Advies en gemeente Almere, 2003, http://www.oostveen.net/voorbeeld_almeresocialecohesie.htm.
- ⁵ Albers, C. en Teller, M., *Luisteren naar mensen over onveiligheid. Algemeen verslag over onveiligheidsgevoelens*. Koning Boudewijnstichting, Brussel, 2006, p. 111.
- ⁶ Blokland-Potters, T. *Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten*. Rede, uitgesproken op 12 januari 2006 bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam, p. 7.

Hoofdstuk 2 HERKENBAARHEID

SOCIALE IDENTIFICATIE

Sociale identificatie is het proces van positiebepaling in het sociale leven tegenover andere mensen. We bepalen onze sociale positie door een voortdurende vergelijking met de ander: ‘hier horen we’ (wij), en ‘bij die juist niet’ (zij). Om te vergelijken hebben we kennis over anderen nodig. De meeste kennis hebben we in de intimiteit van onze eigen vriendenkring. Maar bij eenmalige voorbijgangers komen we vaak niet verder dan stereotypering: indelingen op basis van uiterlijkheden, incidentele gebeurtenissen of uit de media opgepikte algemeenheden. In deze laatste vergelijking blijft de ander anoniem.

naar Talja Blokland, *Rede*, p. 7.

“Ik heb niks tegen vreemdelingen, maar dat is het juist, die mengeling maakt de mensen anoniem. Vroeger kende iedereen iedereen. Je kende al je burens, en zelfs de mensen verderop. Vandaag zijn er enorm veel vreemdelingen en je kent er geen een en je wordt achterdochtig, enfin je twijfelt.”

Een bejaarde uit Luik, in: *Luisteren naar mensen over onveiligheid* (2006), KBS, p. 108

Inleiding

De huidige problemen rond sociale cohesie hebben te maken met twee fenomenen. Ten eerste een gebrek aan herkenbaarheid: we weten te weinig over elkaar. En ten tweede het verschijnsel dat sociale netwerken van mensen van autochtone en allochtone origine vaak naast elkaar bestaan. In dit tweede hoofdstuk gaan we dieper in op het gebrek aan herkenbaarheid. En we geven een antwoord op de vraag hoe je herkenbaarheid kunt stimuleren.

2.1 Over herkenbaarheid

HOE ONTSTAAT HERKENBAARHEID?

Herkenbaarheid ontstaat op basis van informatie die je over anderen opdoet. Iedere ontmoeting is een kans om meer over de ander te weten te komen. Om te ontdekken waarin je van de ander verschilt, of wat je met elkaar deelt. Op basis van voldoende en diverse informatie kan je de ander sociaal een plaats geven. Dat proces heet sociale identificatie¹.

EEN GEBREK AAN INFORMATIE

Een geslaagde sociale identificatie, op basis van voldoende en diverse informatie, zorgt voor vertrouwen in mensen. Vertrouwen is in essentie een voorspelling van het toekomstig gedrag van anderen. Als je iemand vertrouwt, betekent dat eigenlijk dat je met behoorlijke zekerheid kan voorspellen dat die persoon geen handelingen zal stellen die tegen je belangen indruisen.

In een samenleving waarin mensen weinig van elkaar verschillen, is het gemakkelijker te voorspellen op welke manier anderen zich zullen gedragen. In een samenleving met meerdere culturen of talen is dat moeilijker: je beschikt niet over de informatie die je kan helpen bij de sociale identificatie. De voorspelbaarheid van het gedrag van een ander is minder groot. Het ligt dan minder voor de hand om vertrouwen te krijgen in je ‘nieuwe’ burens.

‘MISTRUST’

Mistrust is een gevoel van onveiligheid dat te maken heeft met de twijfel over hoe anderen zich zullen gedragen. In deze onzekere situatie weet je niet of je het handelen van de andere positief of negatief moet inschatten, omdat je niet over voldoende kennis beschikt om je met de ander te identificeren of je ervan te distantiëren.

Talja Blokland, in: *Niet langer met de ruggen naar elkaar* (2005), p. 34

Wanneer je geen of onvoldoende informatie over de ander hebt, ontstaat er een situatie tussen vertrouwen (trust) en wantrouwen (distrust) in, die in het Engels *mistrust* genoemd wordt.

Antropologe Ruth Soenen kon bij haar onderzoek op de Antwerpse tram vaststellen wat *mistrust* concreet betekent. Bestuurders die door een glazen wand gescheiden worden van het sociale leven op de tram, dragen bij tot het gebrek aan vertrouwen. Reizigers weten dan namelijk niet meer of ze al dan niet op hen kunnen rekenen als er zich conflicten voordoen. Van controleurs daarentegen weten mensen wel wat ze kunnen verwachten. Zij worden gezien als diegenen die gewend zijn conflicten te hanteren. Hun aanwezigheid verhoogt het vertrouwen in het sociale verkeer en het gevoel van veiligheid op de tram. Veiligheid op de tram is volgens haar vooral gebaat bij meer controleurs.²

Vertrouwen legt de basis voor herkenbaarheid. Dat herkenbaarheid tussen mensen met verschillende culturele achtergronden maar moeizaam tot stand komt, is deels terug te brengen tot *mistrust*: er is een gebrek aan informatie over elkaar. Om herkenbaarheid te stimuleren, zijn ontmoetingen nodig waar informatie over elkaar uitgewisseld kan worden. Wie na deze vaststelling direct in actie wil schieten en een multiculturele avond wil organiseren, leest best eerst nog even verder.

“De bekende multiculturele activiteiten en evenementen spreken doorgaans dezelfde soort mensen aan. Als je wil werken rond sociale cohesie is het niet zo aangewezen een Turkse avond te organiseren. Een straatfeest kondigen wij aan als ‘straatfeest’ en niet als ‘multicultureel straatfeest’. Het samen wonen in dezelfde straat is een beter uitgangspunt dan de verschillen in cultuur.”

Buurtverhalen.be, Berchem

VALKUIL: FOCUS OP HET ETNISCH-CULTURELE

Heel wat activiteiten die bedoeld zijn om de ander te leren kennen en waarderen, focussen op de etnisch-culturele verschillen tussen mensen. Op multiculturele straat- of schoolfeesten kan je proeven van Marokkaanse muntthee, Vietnamese loempia's of Turks gebak. En je kunt er leren Afrikaans haarvlechten of didgeridoo spelen zoals de Australische aboriginals. Organisatoren van een multicultureel eetfestijn, dansfeest of gespreksavond proberen zo op een laagdrempelige manier de contacten tussen verschillende etnisch-culturele gemeenschappen te verbeteren.

Multiculturele activiteiten leggen de nadruk op wat exotisch en anders is. En ze bieden heel weinig mogelijkheden om de persoon in zijn of haar brede identiteit te leren kennen. Omgekeerd kan ook de bezoeker van het multiculturele evenement moeilijk uit de rol van nieuwsgierige consument treden. De informatie die de aanwezigen - aan beide zijden van het eetkraampje - over elkaar krijgen, bevestigt vaak alleen het stereotiepe beeld van de andere culturele groep.

Scheidslijnen tussen culturen worden eerder scherper gesteld dan overbrugd. Hoe gezellig ze ook zijn, multiculturele activiteiten leren ons vooral wat er zo anders is aan de ander. Op die manier dragen ze weinig bij tot herkenbaarheid en tot het versterken van sociale cohesie. Ze zijn een manier om mensen met verschillende achtergronden bijeen te krijgen. Maar om sociale cohesie te bevorderen, moet er veel meer gebeuren.

HERKENBAARHEID EN BREDE IDENTITEIT

Als je wilt werken aan sociale cohesie, moet je de herkenbaarheid tussen mensen vergroten. Herkenbaarheid groeit op basis van informatie over de ander. Die informatie vind je als je niet focust op alleen afkomst of nationaliteit, maar kijkt naar de brede identiteit van mensen.

“Als enig allochtoon kind op mijn school kreeg ik voortdurend vragen van de andere kinderen en ook van de volwassenen: waarom ik bepaalde dingen zei of deed. Daardoor werd ik gedwongen na te denken over wie ik ben en waarom ik zo denk en doe. Omdat mijn moeder me hielp met nadenken en reflecteren, leerde ik mezelf goed kennen. Ik wist dus waarom voor mij bepaalde dingen belangrijk zijn. Ik voelde me zeker.

Vanuit deze sterkte en zekerheid was ik niet bang om al die vragen te beantwoorden.

Mijn stelling is dat je je pas Vlaming kan voelen, als je eerst jezelf kent.

Maar ik zie ook dat dit voor veel allochtonen moeilijk is. Ze beschikken niet over de mogelijkheden en capaciteiten om te reflecteren. Ze hebben geen basis in de ‘eigen’ cultuur. Hierdoor voelen ze zich onzeker.

Veel allochtonen voelen bovendien de druk om te assimileren. Diversiteit wordt als een probleem gezien: het is moeilijk om allochtoon te zijn, om anders te zijn, om gelukkig te zijn. Sommigen komen alleen in aanraking met Vlamingen bij problemen, bij klachten over bijvoorbeeld overlast.”

Hilmi Lazhar

Een identiteit is een veelzijdige en persoonlijke mix van verleden en toekomst, van feiten en fictie. Identiteit is een cocktail die voor elk van ons anders is en die voortdurend wijzigt. Het is niet alleen onjuist, maar ook gevaarlijk te veronderstellen dat een identiteit duidelijk omlijnd en onveranderlijk is. Telkens wanneer iemand je etiketteert als behorend tot een of andere groep, heeft die een beetje gelijk maar tegelijkertijd doet hij of zij je veel te kort. Net zo goed word je te kort gedaan, als met één van deze achtergronden geen rekening gehouden wordt.

Het continu vormgeven van je eigen identiteit is geen eenvoudige opgave. Dat geldt misschien nog meer voor etnisch-culturele minderheden. Wat betekent het om én allochtoon én Belg te zijn? Vaak is het precies een statische visie op identiteit, die mensen knelt in hun zelfontplooiing. De algemene idee dat minderheden hun ‘vreemde identiteit’ moeten afzweren om zich te kunnen integreren in onze cultuur, is een opvatting die verwijst naar een verouderd, statisch beeld van de identiteit.

De informatie die je gebruikt om iemand met een andere achtergrond sociaal te plaatsen, is vaak slechts gebaseerd op uiterlijkheden, incidentele gebeurtenissen of uit de media opgepikte gemeenschappen. Het zien en zichtbaar maken van de brede identiteit van mensen is een noodzakelijk aandachtspunt voor iedereen die aan sociale cohesie wil werken.

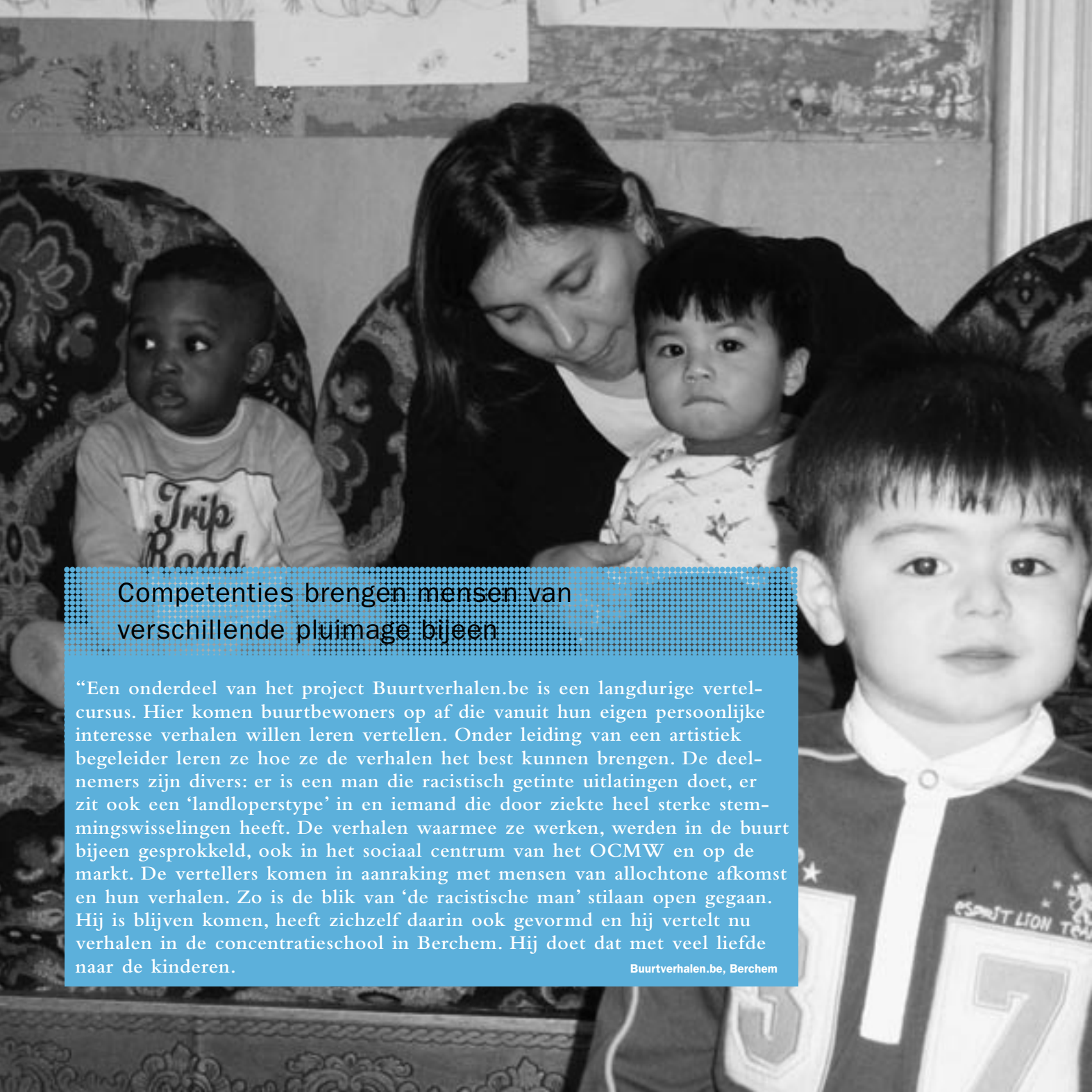
HERKENBAARHEID VIA COMPETENTIES EN TALENTEN

Iedereen heeft talenten, verborgen of duidelijk zichtbaar. Ook de competenties die je in de loop der jaren verworven hebt, maken deel uit van je identiteit. Talenten en competenties kan je niet altijd op het eerste zicht zien. Je ontdekt ze bij jezelf en anderen doorheen contacten en ontmoetingen. Terwijl je samen met onbekenden bezig bent met iets wat je goed kunt of leuk vindt om te doen, doe je informatie over de ander op. Zo kom je er misschien achter dat je buurman, behalve Congolees, ook een goede schrijnwerker, een toegewijde papa, of misschien wel een verdienstelijke schaakspeler is. Op die manier kan je stilaan de identiteit van een ander invullen.

Competenties en talenten overstijgen achtergrond en gezindheid. Het zijn sleutels voor het ontdekken van gemeenschappelijkheden en brengen mensen van verschillende pluimage bij elkaar.

Als je mensen aanspreekt op wat ze goed kunnen, maak je hen enthousiast en motiveer je hen 'van binnenuit'. Ook neem je een positieve start: je vertrekt niet van een probleem of een tekort, maar van wat mensen kunnen of boeiend vinden. Dat zorgt voor een gevoel van zelfwaarde, onontbeerlijk om op een veilige manier in de ontmoeting te stappen.

Talenten en competenties zijn niet alleen verbonden met plezier en ontspanning in de vrije tijd. Ze kunnen ook ingezet worden voor zaken die noodzakelijk of nuttig zijn. Denk bijvoorbeeld aan samen klussen in huis, samen een cursus volgen, of samen werken aan een nettere buurt.

Competenties brengen mensen van verschillende pluimage bijeen

“Een onderdeel van het project Buurtverhalen.be is een langdurige vertelcursus. Hier komen buurtbewoners op af die vanuit hun eigen persoonlijke interesse verhalen willen leren vertellen. Onder leiding van een artistiek begeleider leren ze hoe ze de verhalen het best kunnen brengen. De deelnemers zijn divers: er is een man die racistisch getinte uitspraken doet, er zit ook een ‘landloperstype’ in en iemand die door ziekte heel sterke stemmingswisselingen heeft. De verhalen waarmee ze werken, werden in de buurt bijeen gesprokkeld, ook in het sociaal centrum van het OCMW en op de markt. De vertellers komen in aanraking met mensen van allochtone afkomst en hun verhalen. Zo is de blik van ‘de racistische man’ stilaan open gegaan. Hij is blijven komen, heeft zichzelf daarin ook gevormd en hij vertelt nu verhalen in de concentratieschool in Berchem. Hij doet dat met veel liefde naar de kinderen.

Buurtverhalen.be, Berchem

2.2 Werken aan herkenbaarheid

1. RICHT JE BLIK OP DE BREDE IDENTITEIT VAN MENSEN

Als je wil werken aan herkenbaarheid tussen mensen uit verschillende culturele gemeenschappen, moet je je eigen blik richten op hun verschillende identiteitsaspecten en rollen. Mensen vallen niet samen met een bepaalde (etnisch-culturele) achtergrond of een situatie van kansarmoede. Ze vervullen verschillende rollen en beschikken hiervoor over een waaier aan talenten en competenties. Vooral deze aspecten van de brede identiteit zijn sleutels tot herkenbaarheid.

.....

/ ZOVEEL ANDERE ROLLEN / “Wijkbewoners zien we als geïnteresseerd en talentvol, maar ook als buur, shopper, migrant, klager, lastpak, roddeltante, sluikstorter en dan weer als slachtoffer. Wijkbewoners zijn dus niet enkel Vlaming, Marokkaan of kansarme maar tegelijkertijd bekleden ze zoveel andere rollen in het alledaagse leven. Het is op die diversiteit van relaties waarin wijkbewoners betrokken zijn dat we willen inspelen met ons aanbod. Om zo op een spontane wijze ontmoeting te stimuleren tussen mensen met wie men anders niet gemakkelijk contact heeft en ook oog te hebben voor het gemeenschappelijke tussen de verschillende bewoners” .

Ruth Soenen, *Licht sociaal en toch gewicht in de schaal*, 2002, p. 12

/ DAT ZIJN MENSEN ZOALS JIJ EN IK / “Wij, nieuwe stadswachten, hielden ons hart vast toen we hier aankwamen in Kolderbos. De lesgevers hadden ons gezegd: ‘Je zal in aanraking komen met allochtonen, en als je met een man praat, moet je onderdanig praten, en je mag je stem niet verheffen. Als je een allochtone man tegenkomt, mag je geen goeiedag zeggen, want in hun cultuur mag een vrouw dat niet doen tegen een vreemde man.’

We waren in het begin erg voorzichtig met allochtonen en hielden er in ons achterhoofd wel rekening mee: ‘in hun cultuur is dat misschien niet zo’, en ‘we moeten daar misschien niet zo streng op zijn’. Maar met de tijd heb ik dat van mij afgegooid. Het zijn mensen zoals jij en ik. Ik heb hier in de wijk niet méér te zeggen dan om het even welke bewoner en zo ga ik ook met hen om. Heel eerlijk. En als ik vind dat er ergens iets verkeerd gaat, dan zeg ik hen dat. Ik pak iedereen gelijk aan. En dat wordt geapprecieerd. In het begin hadden de bewoners het er wel moeilijk mee. Dan werd heel snel gezegd: ‘Je bent een racist.’ Maar toen zei ik: ‘Nee, wat ik tegen u kom zeggen, vertel ik ook tegen een Belg, dat maakt voor mij niets uit’. Er waren mensen die zich heel kwaad maakten, en daar moest ik dan rustig proberen bij te blijven. En de volgende dag zei ik dan gewoon weer heel vriendelijk goeiedag, en dan vertrouwen ze u en wuiven ze weer terug.” Buurttoezicht Kolderbos, Genk

.....

Ruth Soenen³ zet in haar boek een aantal ‘Rich-tingwijzers voor het kijken naar sociale relaties in de stad’ op een rij. Ze vormen een bruikbaar instrument voor wie een goed zicht wil krijgen op de dagelijkse sociale relaties van mensen, de rollen die ze opnemen en hun talenten en com-petenties.

2. STIMULEER MENSEN OM ELKAARS BREDE IDENTITEIT TE ZIEN

Je opdracht als praktijkwerker houdt in dat je mensen helpt om elkaars brede identiteit te ontdekken. Dat kan je doen door activiteiten of ontmoetingen te organiseren waar mensen de kans krijgen andere aspecten van zichzelf te tonen. Op zo’n ontmoeting kunnen ze andere rollen uitproberen of van omgangsstijl wisselen. En vooral elkaar in die nieuwe rollen observeren. Deze observatie leert ons heel wat over de ander. Je komt op het spoor van gelijkenissen en verschillen en slaagt erin iemands identiteit breder in te vullen. Je ontdekt dingen van elkaar die je niet wist of niet verwachtte. Op basis van deze ervaring ontstaat een identificatiekader om de ander te plaatsen. En blijft de ander niet anoniem.

.....
/ KIJK NAAR HET ALLEDAAGSE LEVEN / “Ik heb veel geleerd tijdens mijn observaties op de tram en in het winkelcentrum. Door naar het alledaagse, informele leven van mensen te kijken, ontdek je veel: waar komen ze zoal in de stad? Met wie hebben ze contacten? Hoe zien hun netwerken eruit? Welke plekken en activiteiten vinden ze aantrekkelijk? Uit een goed zicht hierop kunnen formele initiatieven veel leren.”
Ruth Soenen (2006), interview
.....

.....
/ NIET ALLEEN ‘DRONKAARDS’ / Rondom het Duurzaam Huis wonen een aantal bewoners met ‘groene vingers’. Ze hebben verstand van tuinieren en zijn niet te beroerd om fysieke arbeid te verrichten of met hun handen in de aarde te wroeten. Sommige van hen drinken wel eens graag een pintje en verzorgen zich niet zo goed. Door samen met anderen aan de geveltuintjes en het opknappen van het Banierpark te werken, merken de buurtbewoners dat het niet alleen ‘dronkaards’ zijn. Ze krijgen de kans te laten zien dat ze iets kunnen, waaruit de buurt ook nog profijt haalt. Duurzaam Huis, Gent

/ VERGADEREN OVER EEN GEZAMENLIJK DOEL / De bewonersvergadering van Villa Mescolanza bestaat uit leden van de allochtone verenigingen die samen het huis gaan delen. Ze vergaderen over de verbouwing en de inrichting van het huis en over een huishoudelijk reglement: wie poetst wanneer, heeft iedereen een vast moment voor het gebruik van de pc, kan er alcohol worden geschonken? Door over deze zaken te spreken en afspraken te maken, leren ze elkaar beter kennen. Ook tijdens de informele gesprekken voor en na de vergadering, zien ze verschillende kanten van elkaar: waar werk je, wat zijn je hobby’s?
Villa Mescolanza, Turnhout

/ EEN DOCENT ALS ROLMODEL / “Bij ons project ‘dot.kom’ is er een web-plusser, een Turkse vrouw die lesgeeft. Ze staat bekend als één van

3. SPOOR COMPETENTIES EN TALENTEN OP

Talenten en competenties zijn sleutels voor het ontdekken van de brede identiteit van anderen. Maar hoe spoor je die talenten en competenties op?

Wees aanwezig in de buurt

Als je nauw en intensief contact met buurtbewoners en doelgroepen hebt, ontdek je hun competenties en talenten.

Observeer op plekken waar veel volk is

Als je aanwezig bent op plekken waar veel mensen zijn (de markt, het winkelcentrum, het postkantoor) kan je de verschillende rollen van en relaties tussen mensen observeren. Deze observaties leren je veel over de talenten en competenties van je doelpubliek.

de beste docenten die we hebben. Allochtone vrouwen zien hoe zij les geeft aan de buurtbewoners en daarvoor gewaardeerd wordt. Maar het is ook belangrijk voor de beeldvorming van de buurtbewoners zelf. Zij wordt een rolmodel en zorgt voor toenadering tussen twee doelgroepen.” Buurtverhalen.be, Berchem

.....

.....
/ **WAAROM BRENG JE DIE MENSEN NIET BIJEEN?** / “Ik loop elke dag in de wijk rond en zie dat er nog zoveel kan gebeuren om de kloof tussen de ‘huizen’ en de ‘blokken’ te overbruggen. Ik heb ontdekt dat er bij de eigenaars van ‘de huizen’ heel veel gepensioneerde leerkrachten zijn. Die mensen hebben toch nog wel een gaatje in hun agenda? Als je dan hoort dat er hier in ‘de blokken’ zoveel ouders zijn die hun kinderen niet kunnen ondersteunen vanwege de taal, dan denk ik: waarom breng je die mensen niet bijeen, praat eens met hen over het probleem hier in de wijk en misschien komt er dan een soort samenwerking uit voort. Misschien kunnen ze een paar uur per week bijles geven, of huiswerkbegeleiding. Die mensen wonen hier, ze zijn er, doe er dan iets mee.” Buurttoezicht Kolderbos, Genk

.....

.....
/ **VERSCHILLENDE SOORTEN RELATIES** / “Het gaat om de alledaagse relaties tussen mensen. In de publieke sociale wereld heb je relaties gericht op ‘vermijding’ maar ook relaties gericht op contact zoals ‘hulprelaties’, ‘sociale relaties’, ‘negatief geladen relaties’ en relaties waarbij men door bijvoorbeeld macho gedrag indruk probeert te maken op de ander.”

Ruth Soenen, interview en *De kracht van het kleine ontmoeten in de stad*, p. 14

.....

Ga bij de mensen thuis langs

Huisbezoeken afleggen is een intensieve maar lonende manier om talenten van mensen op te sporen.

.....
/ **EEN VERTROUWD KADER** / “Als je persoonlijk langs gaat bij de mensen, zie je ze ook echt in een goed en voor hen vertrouwd kader.”
Buurtverhalen.be, Berchem

Maak een praatje

Via een informeel gesprek kom je veel te weten. In een babbel over schijnbaar banale dingen hoor je soms de meest interessante zaken.

/ **AANBELLEN** / “We bellen een keer per jaar bij iedereen aan om te vragen wat ze graag in het Duurzaam Huis zouden willen doen. En met de meeste Turkse mensen spreek ik elke maand verschillende keren.”
Duurzaam Huis, Gent
.....

.....
/ **KLETSpraat is geen prietpraat** / “Het is heel belangrijk om in de gewone praatjes tussendoor dingen op te vangen. Je kunt daar zoveel uithalen om mee aan de slag te gaan”. Buurtwerk Deurne

/ **OPEN VRAGEN LEREN STELLEN** / “Je ontdekt ideeën en talenten door op een warme en informele manier te luisteren. Dit moet op een veilige manier gebeuren, zodat mensen niet het gevoel hebben: ‘Ik moet hier van alles gaan presteren.’ We moeten open vragen leren stellen, onszelf leren wegfilteren en de kleine dingen belangrijk leren vinden. Mensen zeggen vaak: ‘Ik heb geen talenten, ik heb geen verhaal’. Door prikkelende vragen te stellen, met een warme attitude en respect, slaag je er toch in dat naar boven te krijgen.” Buurtverhalen.be, Berchem
.....

Leg linken

Als je organisatie zelf niet rechtstreeks met mensen werkt, zorg dan dat je links legt met personen en organisaties die deze dagelijkse contacten wel hebben.

.....
/ **NETWERK** / “We werken ook heel bewust aan een netwerk, we gaan op zoek naar partners voor het organiseren van ontmoetingsactiviteiten, bijvoorbeeld cultureel centrum de Warande. We willen ons idee zeker niet alleen in ons eigen hoofd houden.” Villa Mescolanza, Turnhout

/ **BRUGFUNCTIE** / “We hebben een Spaanstalige vrouw aangesteld om andere vrouwen te zoeken voor de dansgroep. Dat is wel een goeie

4. SPREEK MENSEN AAN OP HUN COMPETENTIES EN TALENTEN

Als je een beter zicht hebt op de talenten en competenties, kan je op basis daarvan een breed activiteitenaanbod uitwerken. Een sterk gedifferentieerd aanbod is aantrekkelijk voor een breed publiek. Zo vormen je activiteiten ontmoetingsmomenten tussen mensen die elkaar anders niet zo makkelijk zouden ontmoeten. Het zijn gelegenheden waar mensen elkaars brede identiteit kunnen observeren en die van zichzelf kunnen tonen.

Zorg voor een breed aanbod

Het is belangrijk dat veel verschillende talenten en competenties aan bod kunnen komen.

aanpak: mensen elkaar enthousiast laten maken in plaats van dat wij dat doen. Het is beter dat zij vertelt over ons aanbod dan dat ik dat doe.” Buurtverhalen.be, Berchem

.....

.....
/ **KRUISBESTUIVINGEN** / Door de aanwezigheid van verschillende werkingen in buurtcentrum Posthof lukt het een sociale mix te krijgen. De praatgroep Taal-oor, de computerles van dot.kom, het sociaal restaurant, de dansgroep, ze hebben allemaal een verschillend publiek. Er ontstaan kruisbestuivingen tussen deze groepen: verschillende vrouwen van Taal-oor doen nu mee in de dansgroep. Mensen die naar een voorstelling van Buurtverhalen.be komen luisteren, raken geïnteresseerd in de computerles. Buurtverhalen.be, Berchem

/ **VOOR IEDER WAT WILS** / Het brede activiteitenaanbod van het Duurzaam Huis biedt voor elk wat wils. De gezelschapsspellenavond trekt andere mensen dan het infomoment over composteren of de vrijwillige kluspenploeg. De uitstap naar Parijs en het aanleggen van geveltuintjes waren interessant voor bijna iedereen. Duurzaam Huis, Gent

.....

Sluit aan bij interesses

Een breed publiek moet zich aangesproken voelen door de activiteiten.

.....

/ **DE KIP OF HET EI** / “We kwamen tot de conclusie dat er in de buurt heel weinig plaats voor groen is. Daaruit groeide het idee van de pottentuin. In dat project wilden we mensen aansporen om groenten te kweken op een kleine ruimte. Dat was zo’n plezant thema, waarmee we met veertig mensen – een heel gemengde groep – een jaar gewerkt hebben. Het volgende thema dat daaruit voortvloeide was huisdieren: ‘de kip of het ei’. Over dat thema waren ook de allochtone buurtbewoners enthousiast. Er zijn er veel die met vogels en konijnen bezig zijn. Er is ook een tuinarchitect die slangen houdt, een kansarme met zijn katten, een Marokkaanse vrouw met haar vogeltjes.”

Buurtwerk, Deurne

.....

5. DE ROL VAN DE PRAKTIJKWERKER

Je hebt een brede doelgroep bij elkaar gekregen op basis van competenties en talenten. Hoe zorg je ervoor dat er herkenbaarheid groeit tussen deze mensen?

Procesbegeleiding

Tijdens de activiteiten vervul je de rol van procesbegeleider: je laat alle talenten en competenties en de brede identiteit van iedereen aan bod komen. Maar op een ruimtescheppende manier, niet op een sturende manier. Het gaat om het creëren van een sfeer en de omstandigheden waarin herkenbaarheid tussen onbekenden kan groeien.

.....

/ **ELK TALENT EEN PLEKJE** / “Onze artistieke begeleidster kan, als een moederkloek, alle verschillende talenten verenigen en daarmee op weg gaan. Zulke figuren zijn erg belangrijk: mensen die het groepsproces opvolgen en ondersteunen en toch de ruimte geven aan de mensen om zich ten volle te ontwikkelen. Elk talent krijgt een plekje.”

Buurtverhalen.be, Berchem

/ **JE GEEFT ZE EEN DUWTJE** / In de kinderopvang Elief in Berchem zijn er geregeld activiteiten met en voor de ouders. Meestal rond het uur dat de meeste ouders hun kindjes komen halen. Het gaat dan over opvoeding, of de vooruitgang van hun kind. Maar een belangrijk neven doel van die bijeenkomsten is het bevorderen van de contacten tussen de ouders. De kinderverzorgsters hebben als taak de ouders informeel aan te spreken, een praatje op gang te brengen tussen zwijgzame mensen. De begeleidsters worden hierin getraind: zoeken naar aanknopingspunten om ze te laten praten. Ze spreken van tevoren af wie wie onder haar hoede neemt. Soms nemen ze hen mee in een rondleiding door het gebouw, of laten ze een werkje of foto’s van de kinderen zien. De ervaring is dat zelfs de meest zwijgzame ouders dan iets hebben om

.....
.....
.....
.....
.....

Dring aan, maar niet op

Ontmoetingen laten zich niet opdringen. Het is je taak als praktijkwerker om voorwaarden te creëren waardoor mensen herkenbaar voor elkaar worden, elkaar leren kennen.

met elkaar over te spreken: “Je geeft ze een duwtje en ze zijn vertrokken”. Kinderopvang Elief, Berchem

/ **HET GROEPSPROCES** / Tijdens de gezelschapsspellenavond is een van de professionele krachten van het Duurzaam Huis aanwezig. Hij heeft op het eerste gezicht geen andere rol dan de andere aanwezigen. Net als iedereen speelt hij afwisselend kaart, Scrabble en een Turkse variant van Rummikub. De mensen voorzien zichzelf van koffie en ook het opdelen in verschillende groepjes gaat vanzelf. Toch vervult de medewerker van het Duurzaam Huis tijdens deze avond een belangrijke taak: het groepsproces in de gaten houden. Door kleine opmerkingen te maken of vragen te stellen, geeft hij mensen gespreksstof of zorgt hij ervoor dat een zwijgzame vrouw ook aan het woord kan komen. Wanneer de mensen niet weten wat ze met een ‘ongenode’ gast moeten (een buurtbewoner met een glaasje teveel op), neemt hij deze man even apart. Duurzaam Huis, Gent

.....

.....

/ **VERLEIDEN** / “Je kunt mensen niet dwingen tot ontmoeten of andere sociale activiteiten. Maar voor het goed functioneren van onze samenleving is het wel nodig dat mensen elkaar ontmoeten. Daarom moet je mensen verleiden, motiveren om aan je activiteiten deel te nemen. We proberen veel verschillende mensen te enthousiasmeren voor onze computerateliers. Maar ze hoeven daar natuurlijk niet op in te gaan.”

KureghemNET, Anderlecht

/ **NIETS BOVEN DE HOOFDEN** / “Het is zo belangrijk om niets boven de hoofden te doen. Dat was vroeger wel anders. Nu wordt er veel meer gekeken naar de mensen zelf en zetten wij vaker een stapje terug. ‘We hebben wat knowhow, een huis en verwarming, zeg maar wat jullie willen doen.’ We stappen minder over hen heen, we staan meer ten dienste. Als er vrouwen naar ons toekomen die per se willen handwerken, dan organiseren we daar iets rond. Terwijl we dat vroeger niet als onze taak zagen. Natuurlijk proberen we mensen ook warm te maken

Niets forceren

Je activiteit hoeft er niet toe te leiden dat mensen goed met elkaar overeenkomen. Het bevorderen van vriendschappelijke banden is niet de hoofdtak van samenlevingsbevorderende projecten. Het gaat om herkenbaarheid.

6. EEN DUURZAAM PERSPECTIEF

Als mensen in een groep elkaars brede identiteit leren ontdekken via hun talenten en competenties, is dat een belangrijke stap naar meer herkenbaarheid. Maar er is meer: de herkenbaarheid moet ook buiten deze groep groeien. Daarvoor is het belangrijk dat je nadenkt over een duurzaam perspectief. Hoe zorg je ervoor dat de ontmoeting een langdurig effect heeft?

voor ons aanbod van activiteiten, maar die doorstroming komt vaak vanzelf.” Buurtverhalen.be, Berchem

.....

.....

/ SOMS WEL VRIENDSCHAPPEN, SOMS NET NIET / “Ik zie het niet als een mislukking wanneer ik de Turkse en andere bewoners niet samen aan één tafel krijg om te eten. Ik zou ook niet aan tafel gaan zitten bij mensen met wie ik totaal niets gemeenschappelijks heb. Dat is menselijk. In het Duurzaam Huis geven we mensen de kans om elkaar af en toe eens te zien. Dat zorgt voor een zekere herkenbaarheid. Vanaf het moment dat mensen samen werken aan iets hebben ze elkaar al een paar keer gezien en leren kennen, zonder echte vrienden te zijn. Soms groeien er vriendschappen en soms net niet”. Duurzaam Huis, Gent

/ PERSOONLIJKE EIGENSCHAPPEN / “Of mensen elkaar mogen, heeft ook te maken met persoonlijke eigenschappen. Soms botst het gewoon tussen mensen. Als het niet klikt, ligt het aan kleine dingen. Dat is de realiteit”. Duurzaam Huis, Gent

.....

.....

/ ZORGEN DAT ER IETS DUURZAAMS BLIJFT / “Het is makkelijk om een project in gang te zetten, maar ervoor zorgen dat er iets duurzaam blijft, dat is een andere kwestie.” Duurzaam Huis, Gent

.....

Programmeer voorstellingsmomenten

Laat ook de rest van de buurt, het dorp of de stad zien wat er tijdens de activiteiten gebeurt. Dat kan door een film te vertonen of een tentoonstelling of een voorstelling te organiseren. Maar er zijn nog andere manieren: een debatavond, een rondleiding, enzovoorts.

Herkenbaarheid groeit op persoonlijk niveau

Een eenmalige positieve ervaring in een ontmoeting leidt niet automatisch tot herkenbaarheid in het algemeen. Duurzaamheid speelt zich op een heel persoonlijk niveau af.

.....

/ **MET IETS NAAR BUITEN KOMEN** / “We proberen onze ateliers zo in te richten dat de deelnemers met iets naar buiten kunnen komen: een powerpointpresentatie, een website, dat soort dingen.”

KureghemNET, Anderlecht

/ **BERCHEM FEEST!** / “De derde fase van Buurtverhalen.be is een voorstellingsmoment voor een breed publiek. Tijdens ‘Berchem feest!’ laten de vertelgroep, de dansgroep en de zanggroep zien wat ze kunnen.” Buurtverhalen.be, Berchem

.....

.....

/ **SPELDENPRIKJES** / “We delen kleine speldenprikjes uit om mensen zich iets meer op hun gemak te laten voelen in hun buurt.”

Buurtverhalen.be, Berchem

/ **HET KLEINE DEELTJE WAAR WE ZELF VAT OP HEBBEN** / “Ondanks de grote verbanden die filosofisch aangelegde mensen zien op macroniveau, kunnen wij alleen iets doen in dat kleine deeltje waar wij zelf vat op hebben. Misschien maakt dat in het grote geheel niet zoveel uit, maar daar gaat het in eerste instantie niet om.” KureghemNET, Anderlecht

/ **WAT NEEM JE MEE NAAR EEN ONBEWOOND EILAND?** / In Kuregem klagen ouderen over onveiligheid op straat en over kleine criminaliteit. Ze wijzen daarvoor vaak de jongeren met de vinger. Jongeren voelen zich gevisieerd en beschuldigen de ouderen van racisme. Kurasaw bracht Belgische senioren van het dienstencentrum en Marokkaanse jongeren bij elkaar. Ze maken samen een film over een thema dat beide groepen bezighoudt: onveiligheid. Door samen te werken, kijken ze met een bredere blik naar elkaar. Voor het scenario gaan ze opnieuw op zoek naar wat hen verbindt. Zo blijkt dat iedereen muziek zou meenemen naar een onbewoond eiland. Jacques Brel overbrugt de kloof tussen generaties en culturen. Samenwerken veronderstelt ook rekening

Het zijn de kleine dingen die het doen

Verbondenheid tussen mensen blijkt vaak uit kleine dingen.

houden met elkaar. De deelnemers ontdekken dat ze burens zijn, en dat geeft meteen een veiliger gevoel. Kurasaw – Anderlecht

.....

.....
/ HEB JE DAT GEZIEN? / “Het zijn dingen die vaak niet benoemd worden, maar wel degelijk veranderingen in gedrag zijn: mensen die over een ander thema spreken, die bij elkaar gaan zitten. ‘Die zat naast die, heb je dat gezien? Dat hadden we nooit gedacht’” KureghemNET, Anderlecht

/ AF EN TOE IETS PROEVEN / “Wij hebben een buurtbewoonster die nogal racistisch ingesteld was en die ook in haar taalgebruik nogal grof uit de hoek kon komen. Zij wou ook nooit dingen van een andere cultuur eten, maar nu – na een hele tijd – zien we op een Turks ontbijt dat ze af en toe toch iets gaat proeven.” Duurzaam Huis, Gent

.....

Sommige grotere tendensen zijn wel meetbaar

Om je handelen te verantwoorden tegenover opdrachtgevers en subsidieverstrekkers kan je grotere maatschappelijke tendensen meten. Maar een rechtstreeks verband tussen je projectwerking en de maatschappelijke tendens is vaak moeilijk aan te tonen. Er spelen veel externe factoren mee.

.....
/ BEVRAGING BIJ EEN REPRESENTATIEVE GROEP / “We doen elk jaar huis aan huis een bevraging bij een representatieve groep. We stellen vast dat de tevredenheid over samenleven gestegen is sinds de aanwezigheid van het Duurzaam Huis. Vroeger stond veertien procent negatief tegenover vreemde culturen: nu is dat nog zeven tot acht procent.”

Duurzaam Huis, Gent

.....

Noten

- 1 Blokland-Potters, T., ‘Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten.’ Rede, uitgesproken op 12 januari 2006 bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam, p. 7.
- 2 Soenen, Ruth. *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad.* Antwerpen – Apeldoorn, Garant, p. 135.
- 3 Soenen, R., *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad.* Antwerpen – Apeldoorn, Garant, p. 110-117.

Hoofdstuk 3 GEMENGDE NETWERKEN

Inleiding

Naast te weinig herkenbaarheid (hoofdstuk 2), draagt een gebrek aan gemengde sociale netwerken bij tot problemen met sociale cohesie in een diverse samenleving. Mensen van allochtone afkomst geraken maar moeilijk in de autochtone netwerken en omgekeerd.

3.1 Over netwerken

Wat zijn sociale netwerken?

Een sociaal netwerk is het geheel van relaties die je om je heen verzamelt: familie, vrienden, kennissen, collega's, buurtgenoten. De omvang van een sociaal netwerk verschilt van mens tot mens. Sommige mensen kunnen niet over straat lopen zonder een bekende tegen te komen, anderen kennen slechts een handvol mensen.

Ook de samenstelling van een sociaal netwerk verschilt. Sommige netwerken zijn gesegmenteerd. Ze zijn sterk opgedeeld in verschillende groepen: je werkt met collega's, je sport met teamgenoten, je gaat wekelijks eten met een vaste vriendengroep, je viert je verjaardag in familiekring. Andere netwerken zijn dan weer heel compact: de meeste relaties doorkruisen elkaar.

De Zweedse sociaalantropoloog Ulf Hannerz onderzocht hoe de relaties uit een netwerk zich tot elkaar kunnen verhouden. Hij onderscheidt vier verschillende netwerkpatronen.

DE NETWERKPATRONEN VAN STEDELINGEN

1. Inkapseling

Mensen met dit netwerkpatroon hebben vooral relaties met verwanten of gelijken. Ze vervullen een klein aantal sociale rollen, waar ze een groot deel van hun tijd aan besteden. Bij maximale inkapseling leven, werken en ontspannen mensen zich samen, binnen het netwerk. Meestal zijn ze ook familie van elkaar. Vaak hebben deze netwerken een etnisch-culturele basis, bijvoorbeeld migrantengemeenschappen in grote steden, maar het kan ook gaan om een bepaalde sociale klasse en levenswijze, zoals de adel.

2. Segregativiteit of ‘aparte mensen voor aparte wensen’

Dit patroon is eigen aan de ‘moderne stedeling’ die relatief hoog opgeleid is, een redelijk inkomen heeft en vaak participeert aan de mogelijkheden die de stad hem biedt. Ze sporten met de ene, gaan uit met iemand anders en studeren of werken met nog anderen. Ze investeren in verschillende segmenten van het netwerk. Deze segmenten vermengen zich niet met elkaar en dat is meestal ook de bedoeling van de betrokkenen.

3. Integrativiteit

Volgens Hannerz de meest normale levenswijze in de stad. De meeste bewoners leven namelijk tegelijkertijd in verschillende werelden, maar die blijven niet strikt gescheiden. Hun persoonlijk netwerk is verspreid over meerdere domeinen (werk, woonst, ontspanning, winkelen), die af en toe met elkaar in contact komen. Deze doorsnee burgers zijn er niet op uit om, zoals in het vorige patroon van segregativiteit, de afstand tussen de verschillende mensen en activiteiten te behouden.

4. Afzondering

Een netwerkpatroon van mensen met een beperkt aantal rollen, vooral in die domeinen waar anderen normaal gezien duurzame relaties vormen: familie en vrienden. Meestal is ‘afzondering’ een tijdelijk patroon, bijvoorbeeld bij nieuwkomers of mensen die gebroken hebben met hun oude netwerk. Bij langdurige afzondering spreken we van een maatschappelijk isolement of armoede.

Naar Ruth Soenen (2006), *Het kleine ontmoeten*, p. 30-32

Knooppunt van netwerken

De netwerkpatronen maken duidelijk dat je ieder mens kunt beschouwen als een knooppunt van relaties. Iedere persoon uit je netwerk heeft op zijn beurt ook weer een eigen netwerk om zich heen. Via een sociaal contact uit je eigen netwerk, kan je aanknopen bij dat van een ander. Op die manier heb je de kans je netwerk uit te breiden.

Voor mensen met een netwerkpatroon van ‘afzondering’ of ‘inkapseling’ is het kleine aantal relaties een belemmering om hun netwerk uit te breiden. Deze situatie is voor veel praktijkwerkers in de welzijns- en integratiesector herkenbaar. Een deel van hun dagelijks werk bestaat uit het versterken van kansengroepen, die vaak te kampen hebben met een of andere vorm van sociaal isolement. Het voornaamste doel is dan door empowerment dit isolement te doorbreken. Dit gebeurt meestal door het samenbrengen en ondersteunen van groepen mensen die in dezelfde situatie verkeren. In deze publicatie over sociale cohesie richten we onze blik meer op manieren om mensen met verschillende achtergronden samen te brengen.

De meerwaarde van netwerken

Het behoren tot een groep of een netwerk heeft een belangrijke meerwaarde. Deze meerwaarde wordt opgebouwd in de relaties met anderen. Relaties zorgen voor contacten en hulpbronnen die nuttig zijn bij de uitbouw van het leven. Mensen ontvangen steun en zijn binnen een netwerk zelf ook meer geneigd om hulp te bieden aan wie dat nodig heeft. Een netwerk levert ook de capaciteit om gebruik te maken van hulpmiddelen die aanwezig zijn in de gemeenschap en om de weg te vinden naar voorzieningen, zoals gezondheidszorg, of bepaalde premies.

De meerwaarde die mensen uit een persoonlijk netwerk halen, bestaat ook uit minder tastbare elementen: vertrouwen, engagement, burgerschap, gedeelde waarden en normen. Mensen met een uitgebreid netwerk hebben meer vertrouwen en minder vrees om in interactie te treden met anderen. Ze vertonen een groter gevoel van betrokkenheid bij de gemeenschap¹. Netwerken zijn dus niet alleen belangrijk om een

individueel vooruit te helpen, maar ook voor de kwaliteit van de samenleving als geheel.

De meerwaarde die in netwerken opgebouwd wordt, noemen we ook wel 'sociaal kapitaal'. De Amerikaanse socioloog Robert Putnam onderscheidt twee verschillende soorten sociaal kapitaal: *bonding* (verbindend) en *bridging* (overbruggend)².

'Bonding': de meerwaarde van verbindende contacten

Een verbindend netwerk bestaat uit sterke relaties binnen gesloten groepen of groepen die heel wat gemeenschappelijk hebben. Het kan gaan om een familieband, maar ook om andere relaties die gestoeld zijn op een diep vertrouwen in elkaar. Een netwerk van verbindende contacten biedt als meerwaarde: houvast, warmte, vertrouwen en veiligheid.

Verenigingen waar armen het woord nemen, allochtone verenigingen, vrouwengroepen zijn allemaal voorbeelden van verbindende netwerken in de sociaalculturele praktijk. Uit deze doorgaans homogene groepen proberen mensen een meerwaarde te halen: (zelf)vertrouwen en geloof in het eigen kunnen. Het zijn belangrijke waarden om aan emancipatie te werken. In die zin blijft het ook zinvol om bijvoorbeeld verenigingen van etnisch-culturele minderheden te ondersteunen.

Maar er is een keerzijde aan deze medaille. De exclusieve nadruk op de verbindende contacten kan leiden tot een te sterke groepsvorming, met ongewenste gevolgen, zoals intolerantie, discriminatie en sociale druk. Om verschillende groepen te laten samenleven in één maatschappij zijn verbindende contacten dus niet genoeg. Want verbindende netwerken vermengen zich erg moeilijk met elkaar.

'Bridging': de meerwaarde van overbruggende contacten

De meerwaarde van overbruggende contacten is het vermogen om buiten je eigen netwerk te treden en relaties aan te gaan met mensen die anders zijn dan jezelf. Hoewel deze banden soms als 'zwakker' gezien worden, kunnen ze een open en krachtig netwerk vormen. Een voorbeeld

“We hebben in de buurt verschillende opbouwprojecten gehad. Er waren enkele bewonersgroepen opgericht, die zich zelfstandig hadden. Dus we hadden dat zeer goed gedaan, dachten we. We hadden ze sterk gemaakt en ook hun lobbywerk richting 't stad ondersteund. Maar wat bleek? Dat die bewonersgroepen zich helemaal in zichzelf gingen keren. Het waren onverdraagzame klikjes geworden.”

Buurtwerk Deurne

DE MEERWAARDE VAN OVERBRUGGENDE CONTACTEN

Mensen moeten actief op zoek naar relaties om zaken voor elkaar te krijgen. Ze kunnen daarvoor niet vertrouwen op de vanzelfsprekende *goodwill* van een homogene gemeenschap. Om zulke relaties te vinden moet je anderen kunnen ontmoeten die anders zijn, omdat iemand die anders is hulpbronnen kan hebben die je zelf niet hebt. Je hebt dus relatief voordeel bij relaties buiten je eigen groep, vooral als je tot een groep behoort die weinig hulpbronnen heeft.

Talja Blokland (2006), *Rede*, p.12

“De autochtonen onder u moeten voor zichzelf maar eens nagaan, en de hoog opgeleide autochtonen vooral: hoe vaak bevond u zich tot dusverre eigenlijk in een setting waarin u relaties, dus meer dan eenmalige korte contacten, kon aangaan met allochtonen? En hoe komt dat? Waar komen die gescheiden circuits vandaan en kunnen we ze doorbreken?”

Talja Blokland (2006), *Rede*, p.12

van zo'n open netwerk van zwakkere banden is de werkgroep Koldertof in de Genkse wijk Kolderbos.

Overbruggende contacten voorkomen dat gemeenschappen en groepen volkomen gescheiden van elkaar en langs elkaar leven. Ze breken netwerken open en zorgen voor samenhang in de maatschappij.

Maar er is nog een tweede belangrijke meerwaarde. Minderheden en mensen in situaties van achterstelling, hebben namelijk baat bij overbruggende contacten met mensen met een andere achtergrond. Ze kunnen nieuwe en voor hen onbekende hulpbronnen aanboren. Overbruggende contacten zijn van cruciaal belang om 'vooruit te komen'. Om bijvoorbeeld werk te vinden, heb je veel meer aan lossere contacten dan aan hechte familiebanden.

Overbruggende contacten ontstaan niet vanzelf

In de praktijk blijkt dat overbruggende sociale contacten moeilijk tot stand komen. Dat komt in de eerste plaats omdat mensen niet veel gelegenheden hebben om zulke contacten aan te gaan. De netwerken van de verschillende culturele gemeenschappen zijn vaak gescheiden. Maar ook wanneer allochtonen en autochtonen elkaar wel tegenkomen, zetten ze de stap naar sociale relaties meestal niet. Zoals we in hoofdstuk twee zagen, is het ontbreken van herkenbaarheid tussen autochtonen en allochtonen een belangrijke rem.

Overbruggende contacten zijn belangrijk om vooruit te komen, én ze zorgen ervoor dat de samenleving niet uiteen valt. Dus, werken aan sociale cohesie betekent concreet het stimuleren en versterken van overbruggende contacten. Door ontmoetingskansen te creëren voor mensen uit verschillende gemeenschappen zorg je ervoor dat netwerken gemengd kunnen worden.

Valkuil: 'Doe het niet te expliciet'

We zien om ons heen heel wat initiatieven die mensen met verschillende achtergronden dichterbij elkaar willen brengen. Meestal is zo'n ontmoet-

tingsinitiatief expliciet gericht op het vergroten van het onderlinge begrip en respect. Een beetje zoals de VRT met ‘Samen is alles mogelijk’ (SAM) de sociale cohesie in Vlaanderen wilde promoten. Helaas bleek SAM bij de kijkers niet aan te slaan. Hier zijn verschillende verklaringen voor.

- Met dergelijke expliciete samenlevingsactiviteiten bereik je relatief weinig mensen. Je preekt vaak voor eigen parochie. Er komt een kleine groep op af die toch al overtuigd is van de ‘goede zaak’.
- De meeste mensen willen niet betutteld worden. Bij expliciete ontmoetingen loop je het gevaar om mensen in een bepaalde rol te duwen. Op die manier wordt de keuzevrijheid in omgangsvorm beperkt: ‘men moet wel vrienden worden’.
- Het creëren van begrip of vriendschappelijke banden is bij deze ontmoetingen geen realistische doelstelling. Te hoog gespannen verwachtingen over het resultaat van ontmoetingsactiviteiten kunnen ook een grote teleurstelling opwekken.
- Er zijn genoeg andere manieren om een overbruggend netwerk te creëren. De sociale cohesie versterken, betekent niet dat iedereen ‘vriendjes’ moet worden. Wél zinvol is het werken aan herkenbaarheid, op basis waarvan overbruggende contacten (en netwerken) kunnen ontstaan.

“Met de ontmoetingsmomenten die we organiseren willen we de sociale cohesie versterken, maar dat verkopen we niet zo aan de deelnemers. Het is wel heel mooi om te zien dat tijdens zo’n activiteit de Marokkaanse jongerenvereniging en de internationale vrouwenorganisatie zich voor elkaar beginnen te interesseren.”

Villa Mescolanza, Turnhout

Impliciet ontmoeten

Overbruggende contacten ontstaan via ‘impliciete’ ontmoetingen. Een ontmoeting is impliciet als ze een ander doel heeft dan het samenzijn op zichzelf, een ander doel dan ‘vriendjes worden’ of elkaar respecteren en waarderen. Mensen ontmoeten elkaar impliciet bijvoorbeeld terwijl ze een gezamenlijk doel verwezenlijken, een gedeeld belang nastreven of werken rond een gedeelde interesse.

Met impliciete ontmoetingen creëer je mogelijkheden tot herkenbaarheid én netwerkvorming. Via een gedeeld thema of een gezamenlijke aanleiding spreek je een brede en diverse groep aan. Binnen die groep ontstaat de mogelijkheid om informatie op te doen over de ander. Gewoon

SOCIALE COHESIE OP HET SCHERM: IMPLICIET TELEVISIE MAKEN WERKT BETER

“SAM wil tonen dat sociaal doen ook hip kan zijn”, zo klonk het bij Eén. De VRT wilde de mensen samenbrengen, mobiliseren en het engagement van de gewone man belichten. Maar de kijker hield niet van SAM. De kijkcijfers vielen snel tegen en in plaats van de ‘sociale cohesie’ te bevorderen, lokte het programma veeleer zure reacties uit: ‘klef’ en ‘betuttelend’ waren de meest gehoorde verwijten. SAM werd afgevoerd.

Joke Bauwens, professor Communicatiewetenschappen aan de VUB, twijfelt niet aan de goede bedoelingen van de VRT. “Maar SAM bleek een stap te ver. Het bevorderen van de sociale cohesie is een belangrijke waarde die de publieke omroep en dus ook de programmamakers ter harte moeten nemen. Maar als die waarde zelf het thema wordt van het programma, dan ontstaat er een natuurlijke weerstand bij de kijker.”

Nochtans hadden de SAM-reportages probleemloos hun weg kunnen vinden in andere programma’s, zoals *Man bijt hond*,

en niemand zou er zich aan storen. Het probleem lag dus veeleer bij het uitgangspunt van het programma. “De aanpak en de uitvoering zijn niet betuttelend, maar je moet al ziende blind zijn om niet te merken welke boodschap SAM aan de kijker wil meegeven”, zegt Bauwens. “Het programma mist spontaniteit. Het geforceerde, al te opgewekte verhaal over alleen maar goede en geslaagde projecten stemt niet overeen met de sociale werkelijkheid. En dat pikken de kijkers niet.”

Dat effect wordt dan weer ‘onbedoeld’ bereikt met andere programma’s. “Een tv-programma moet in de eerste plaats een verhaal vertellen waarin je als kijker betrokken geraakt”, zegt Steven Demedts, maker van de Eén-reeks *Zonnekinderen*. “Uiteraard mag er een boodschap in een tv-programma steken, maar wij gaan niet aan de kijker vertellen welke waarden wij willen meegeven. Laat de kijker en passant een aantal waarden ontdekken. En wil je gewoon kijken naar een vrolijk pro-

gramma over vrolijke kinderen, dan blijft het nog de moeite waard.”

“Ook bij Fata morgana, dat de VRT heeft geïnspireerd voor het SAM-project, liep niemand rond met de idee dat zij plots een netwerk van sociale cohesie in gang moesten steken”, zegt producent Johan Tuyaerts. “We houden de opdrachten bewust speels en kleurrijk. We prikkelen de fantasie en de mensen vinden het leuk om van hun gemeente op één week tijd het toverdorp van Vlaanderen te maken.” Het is volgens Tuyaerts mooi meegenomen dat het programma de sociale cohesie in een gemeente (tijdelijk) versterkt en verbetert.

Bewerking van de artikels ‘De kijker houdt niet van ‘Sam’ van Leo Bonte, De Standaard 17 december 2005 en ‘Op zoek naar doodgevonden helden’ van Karel Michiels, De Standaard 10 juni 2006.

door met iets gemeenschappelijks bezig te zijn, zien mensen elkaar in andere rollen en gedragingen. Deze informatie verbreedt de blik en is cruciaal om de ander sociaal een plaats te geven. De ander is niet langer een vreemde. Dat leidt tot dwarsverbindingen tussen verschillende persoonlijke netwerken.

Computerles voor senioren

KureghemNET organiseert iedere week internetateliers voor senioren. De lessen worden meestal gegeven door jonge medewerkers van allochtone afkomst. Beide groepen leren elkaar op een positieve en impliciete manier kennen. De ateliers zijn zeer aantrekkelijk voor ouderen uit de buurt: ze zijn gemakkelijk bereikbaar, gratis, en spelen in op een gedeelde motivatie. Ze willen leren mailen met hun kleinkinderen of zijn nieuwsgierig naar wat het wereldwijde web hen te bieden heeft.

De jonge lesgevers leren de Vlaamse oudjes op een positieve manier kennen. Mojgan (Iran) vertelt: “Vlaamse bejaarden zijn nieuwsgierig en optimistisch. In Iran denkt men dat men op deze leeftijd niets meer kan leren en wacht men, gezeten op de drempel voor het huis, tot het leven voorbij is.” De seniorenateliers genereren ook een sociaal neveneffect. Voor de les begint, maken sommige cursisten een praatje met elkaar of met de lesgevers. Na een paar lessen wordt dit sociale aspect steeds belangrijker: sommige ouderen komen zo vroeg voor aanvangstijd naar de les dat KureghemNET heeft besloten een soort wachtruimte te voorzien. De cursisten kunnen nu rustig babbelen voor de les begint. Dat geeft een erg familiaal gevoel.

KureghemNET, Anderlecht

3.2 Werken aan gemengde netwerken

De sociale netwerken van mensen van Belgische origine en die van mensen met een andere culturele achtergrond, zijn vaak sterk gescheiden. Er is behoefte aan meer overbruggende contacten, waardoor netwerken gemengd raken. Maar dergelijke contacten leggen is moeilijk. Je kan mensen een handje helpen door impliciete ontmoetingen te organiseren: activiteiten met een ander doel voor ogen dan het samenzijn op zich. Een impliciete ontmoeting biedt – gewoon door samen met anderen iets nuttigs of leuks te doen – kansen om netwerken te mengen.

1. RICHT JE TOT EEN BREED PUBLIEK

Als je overbruggende contacten tot stand wil brengen, is het van belang je doelpubliek zo breed mogelijk te kiezen. Je richt je activiteiten niet op één deel van de bevolking, maar gaat op zoek naar thema's die een breed publiek weten aan te trekken. Want alleen als er op een activiteit daadwerkelijk een gevarieerde mix van mensen aanwezig is, kunnen mensen contacten leggen met iemand die anders is dan henzelf.

2. KIES EEN AANTREKKELIJK THEMA

Hoe ga je op zoek naar thema's die een breed publiek aanspreken?

Een **buurtonderzoek** kan een goede manier zijn om te ontdekken wat er leeft bij mensen, wat hen interesseert of waar ze behoefte aan hebben.

.....
/ **HET BELANG VAN EEN BREED PUBLIEK** / “Ik denk dat het heel belangrijk is dat je zo breed mogelijk vertrekt. Wij kiezen voor ons project ‘onthaal van nieuwkomers’ principieel voor de breedste invalshoek: zowel Belgen als allochtonen zijn namelijk nieuw in de wijk. Op basis hiervan kan je zoveel mogelijk netwerken uitbouwen. Je zit te beperkt als je je werking enkel richt naar allochtonen. Het is net voor hen heel belangrijk dat ze bredere netwerken kunnen uitbouwen. En daarvoor moet je dingen organiseren waar ze met Belgen in aanraking komen. Ik ben ervan overtuigd dat brede netwerken de kansen om je te handhaven in de samenleving veel groter maken.” Buurtwerk, Deurne

/ **HETEROGENE GROEPSVORMING** / “We moeten ons meer bekwamen in heterogene groepsvorming. Men heeft daar vaak schrik van of beschouwt het als iets onmogelijks. Er zijn een aantal voorbeelden van projecten in Vlaanderen, waar je ziet dat het kan. Als het lukt om zo’n heterogene groepen te vormen, stellen we vast dat mensen elkaar automatisch vinden. Mensen pikken in heterogene groepen iemand anders op, nemen die mee naar een andere context. Dat is in het gewone leven ook zo. Je komt in verschillende contexten, je neemt mensen mee, anderen laat je vallen. Die relatienetwerken zijn erg belangrijk.”

Ruth Soenen (2006), interview en *Het kleine ontmoeten*, p. 100

.....
“Een stagiaire deed voor ons een onderzoek, huis aan huis met een vragenlijst. We leerden daaruit wat de mensen bezighoudt. De ontevredenheid over de kleine woningen en de slechte staat van veel huizen bijvoorbeeld. Uit het onderzoek leidden we af dat de thema's afval, huisvesting en energie voor veel mensen in de wijk erg nuttig en belangrijk zijn.” Duurzaam Huis, Gent

Tijdens **huisbezoeken** kunnen gedeelde vragen of bezorgdheden naar boven komen.

.....
“Huisbezoeken is bij ons een belangrijk middel. Zo kunnen we erg vraaggestuurd werken”. Buurtverhalen.be, Berchem
.....

Informele contacten zijn waardevol en kunnen inspiratie geven.

.....
“We hadden sowieso contacten met zelforganisaties omdat wij binnen onze job ook het allochtoon verenigingsleven ondersteunen. Zo hadden we voeling met wat er leefde binnen die groepen. Ze kwamen regelmatig langs, voor een sleutel of zo. We vingen een aantal signalen op, zoals de nood aan een ruimte om hun eigen werking uit te bouwen. Ook het uitblijven van ontmoeting en interactie met anderen was iets wat we steeds weer hoorden. Op deze noden wil Villa Mescolanza inspelen.” Villa Mescolanza, Turnhout
.....

Kom uit je kot⁴ en ga naar **plekken waar spontaan een divers publiek aanwezig is**: de markt, de school of het rusthuis in de buurt, populaire ontspanningsplaatsen (bijvoorbeeld een recreatiedomein) en internetcafés. Je werking krijgt ook op deze plaatsen een gezicht en je doet er veel informatie op, door aandachtig te observeren, goed te luisteren en mensen aan te spreken.

.....
“Veel vrouwen komen mij vanalles vertellen over wat ze graag doen, omdat ze mij al kennen. Wij staan vaak op de markt met onze flyers. Dat is erg belangrijk – je hoort van alles, je ziet heel veel. We moeten naar buiten komen; niet zomaar onze folder ergens gaan leggen en voor de rest binnen blijven.” Buurtverhalen.be, Berchem
.....
“We moeten vooral leren luisteren naar wat niet gezegd wordt. Luisteren naar wat informeel gedeeld wordt. Hoe doe je dat? Dat kan van alles zijn. Vrijdag was ik informeel met de senioren aan het praten. Uiteindelijk ben ik daar uitgekomen op iets wat zij graag willen, zonder er expliciet naar te vragen. Kwaliteitsvol luisteren is heel belangrijk.”
KureghemNET, Anderlecht
.....

Gebruik **verschillende kanalen** en leg zelf ook overbruggende contacten. Ga te rade bij andere organisaties om na te gaan waar zij mee bezig zijn. Misschien hebben zij een heel aantrekkelijk thema ontdekt. Onderzoek of er wederzijdse ondersteuning mogelijk is.

Durf te experimenteren wanneer je vaststelt dat je steeds dezelfde mensen bereikt. Denk na over een creatieve uitbreiding of aanvulling van het bestaande activiteitenaanbod en probeer nieuwe dingen uit.

Wanneer is iets aantrekkelijk voor een breed publiek?

Mensen hebben **rechtstreeks belang** bij je activiteiten. Hun deelname kan hen iets opleveren. Dat zal hen motiveren om deel te nemen of aanwezig te zijn. Thema's als energie, huisvesting, afval of gezonde voeding, zijn goeie voorbeelden.

De activiteiten sluiten aan bij **ruim gedeelde interesses**. Werken rond de geschiedenis van een bepaalde buurt of gemeente kan een brede betrokkenheid oproepen. Het opent deuren voor samenwerkingsverbanden met andere partners in de buurt.

.....
“Er is niet één kanaal om te weten wat mensen aanspreekt. Je moet zoveel mogelijk kanalen gebruiken: de beenhouwer, de kapper, het netwerk van organisaties waar je inzit. In plaats van te zoeken ‘hoe’, moet je op zoek gaan naar wat in jouw situatie het beste kanaal is.”
KureghemNET, Anderlecht
.....

.....
“Je moet ook gewoon dingen doen. Niet eerst alles proberen te bestuderen, maar experimenteren en daaruit leren. We beschikken daarvoor dan niet over kolossale middelen. We proberen gewoon nieuwe dingen en dan kan het vandaag wel slagen en volgend jaar niet meer.”
KureghemNET, Anderlecht
.....

.....
De buurtbewoners hebben belang bij de activiteiten van het Duurzaam Huis. Je woning opknappen en isoleren, zorgt voor meer wooncomfort en een lagere energiefactuur. Je gevel schilderen en een geveltuintje aanleggen, verfraait de hele buurt. Als je rest- en organisch afval naar de verzamelplaats brengt, heb je minder troep in huis. Duurzaam Huis, Gent
.....

.....
Het project Buurtverhalen.be brengt in een verhalenvoorstelling anekdotes over een bepaalde straat. Een simultane diavoorstelling, waarin de voordeuren van die straat te zien zijn, legt de link tussen heden en verleden.

‘Verhalen van Verzet’ is een educatief project van Kurasaw in Kuregem, in samenwerking met het Museum van de Weerstand. Kinderen en

De activiteit sluit aan bij een **behoefte iets te leren**. Thema's als opvoeding van kinderen, onderwijs en opleiding zijn hiervoor erg geschikt.

Het aanbod sluit aan bij wat mensen **graag doen**. Bijvoorbeeld artistieke activiteiten, die mensen aanspreken op hun creatieve talenten.

Een activiteit sluit aan bij een **gedeelde bezorgdheid** of een probleem waarmee mensen zich persoonlijk verbonden voelen. Stel een **haalbaar en zichtbaar** resultaat voorop. Kleine, gerichte acties op korte termijn motiveren meer dan abstracte toekomstbeelden.

jongeren uit de Anderlechtse scholen luisteren naar verhalen van vroegere weerstanders die nog in de wijk wonen. Deze ontmoeting stimuleert de jongeren om de thema's van oorlog, onrecht en verzet in hun eigen buurt te koppelen aan de conflicten in het Midden-Oosten.

.....

.....
Het project KureghemNET speelt in op de grote digitale honger bij veel inwoners van de wijk. Schoolkinderen, buurtjongeren en senioren zijn allemaal geïnteresseerd in het goedkoop gebruik van computers, internet, scanners. Ze kunnen er iets leren in een cursus of atelier of ze kunnen dankzij de apparatuur van KureghemNET bezig zijn met iets wat hen interesseert én vooruit helpt. KureghemNET, Anderlecht

.....

.....
Het project Buurtverhalen.be geeft een gevarieerde groep bewoners de mogelijkheid creatief bezig te zijn. Sommige mensen vertellen graag verhalen, anderen willen liever dansen, zingen, toneel spelen, fotograferen of schilderen. Op de toonmomenten kan iedereen komen kijken en luisteren. Buurtverhalen.be, Berchem

.....

.....
In het project Villa Mescolanza werken vijf zelforganisaties aan een gemeenschappelijk doel: het inrichten van een huis voor hun werking. In de voorbereidingsfase praten ze over heel concrete zaken: poetsafspraken of het al dan niet schenken van alcohol. Maar het huis is nog niet beschikbaar en het is moeilijk om het te blijven hebben over iets wat er nog niet tastbaar is. Vaak zeggen de mensen 'we zien het dan wel'. Op de volgende bewonersvergaderingen zijn maar twee van de vijf organisaties aanwezig. In de maanden daarna komt de betrokkenheid wel weer terug, maar het blijft niet gemakkelijk om te praten over iets wat nog ver weg is. Villa Mescolanza, Turnhout

.....

3. HET BELANG VAN DE ONTMOETINGSRUIMTE

Elke organisatie of werking opereert vanuit een bepaalde locatie, of gaat op zoek naar een geschikte plek voor een ontmoetingsactiviteit. Zowel binnen- als buitenruimtes, openbare of privéruimtes, grote of kleine locaties: elke plek kan het schouwtoneel worden van impliciete ontmoetingen. Als je overbruggende contacten wil bevorderen, moet je bewust nadenken over de ontmoetingsruimte en haar kenmerken. Enkele richtvragen voor het uitkiezen of inrichten van een uitnodigende plek:

- Komen mensen **spontaan** naar deze plek, zonder de expliciete bedoeling er elkaar te ontmoeten? Om welke redenen? Indien niet, zijn er misschien nieuwe redenen te verzinnen? Een ontmoetingsplek gekoppeld aan een winkel of een andere dienst kan bijvoorbeeld nieuwe bezoekers aantrekken. Zorg ervoor dat mensen kunnen binnen- en buitenlopen voor vanzelfsprekende diensten.
- Is de ruimte **gekend bij een breed publiek**? Welk imago heeft de plek? Ze moet aantrekkelijk zijn voor een breed publiek en mag een gemengd publiek niet afstoten. Misschien

.....
Bij de maandelijkse nieuwsbrief zit meestal een bon voor een gratis gadget (een spaarlamp, een herbruikbare boodschappentas, een boekje met buurtverhalen) dat in het Duurzaam Huis afgehaald kan worden. Op maandagavond kan je er biobrood en op dinsdag je bestelling biogroenten afhalen. Maar ook tijdens de openingsuren van het Huis weten buurtbewoners de praktijkwerkers te vinden. Ze komen met vragen over een thema van het Duurzaam Huis of soms gewoon om een praatje maken. Duurzaam Huis, Gent

“Aan het onthaal van buurtcentrum Posthof kan je vuilniszakken per stuk kopen. Sommige mensen grijpen die reden aan om bij ons naar binnen te komen. Soms lukt het om met iemand die eigenlijk alleen een vuilzak komt kopen aan de praat te raken en die persoon warm te maken voor een andere activiteit.” Buurtverhalen.be, Berchem

.....
.....
“We hadden als locatie voor onze Talentenbeurs gekozen voor ‘De 3 Torekes’, een kasteeltje dat gezamenlijk aangekocht was door enkele middenklassegezinnen, een architecturaal monument in de wijk. Dat

ontdek je wel een plek die de nieuwsgierigheid prikkelt?

was onze allereerste activiteit, en er kwamen zowaar vijfhonderd mensen op af! Die waren er misschien niet in eerste instantie voor de Talentenbeurs, maar wel uit nieuwsgierigheid om dat gebouw eens te bezichtigen. Maar die koppeling was erg interessant: we bereikten heel veel mensen voor onze ontmoetings- en uitwisselingsactiviteit door voor deze interessante locatie te kiezen.” Buurtwerk, Deurne

.....

- Wordt de ontmoetingsruimte door één groep of activiteit geclaimd? Merk je dat daardoor bepaalde mensen de plek mijden? Zo ja, wat kan de oorzaak zijn? Als **verschillende activiteiten in één gebouw gecombineerd** worden, verkleint de kans dat één groep de plek opeist.

.....

Op de binnenkoer van buurtcentrum Posthof is een cafetaria met terras in de zomer, een buurtrestaurant, een IT-buurtdienst, vergaderzalen en de kinderwerking Tjif-Tjaf. Iedere activiteit trekt andere mensen aan, die elkaar tegenkomen in een gemeenschappelijke onthaalruimte, of aan het buffet. Buurtverhalen.be, Berchem

.....

- Worden er in de ruimte **verschillende interesses** aangesproken?

.....

“De ingang van het wijkcentrum is een vroegere garage-inrit waar zoekertjes hangen en waar een affichetoren staat. Je kan er makkelijk even naar kijken zonder binnen te komen. Ga je toch verder, dan kom je op een binnenkoer met groen en apart staande kleine tafeltjes om aan te zitten. Deze binnenkoer grenst aan de onthaalruimte waar informatie ligt, zoals het aanbod van activiteiten van het wijkcentrum, en stadsmagazines, een hoekje met tweedehandskleden waar je kan in snuffelen, een Marokkaans theesalon, een toog en de onthaalbalie. Er staan tafels voor zowel grote en kleine groepen en voor individuen. De verschillende bureaus en vergaderruimtes kijken uit op de centrale ruimte, maar nooit met een volledig zicht. Alles is er in het zicht, maar tegelijkertijd een beetje verdoken.” Ruth Soenen, *Het kleine ontmoeten*, p 101

.....

- Is de ruimte **toegankelijk**, heeft ze een ‘lage drempel’? Is het zichtbaar voor de buitenwereld wat hier gebeurt?

.....

Het Duurzaam Huis is een hoekhuis met langs twee zijden ramen zonder gordijnen. Hierdoor maakt het een open en toegankelijke indruk. Voorbijgangers kunnen makkelijk naar binnen kijken en omgekeerd

heb je vanuit het huis goed zicht op de straat en wat er daar gebeurt. Eén van de praktijkwerkers heeft tijdens ons gesprek door het venster-
glas heen af en toe contact met voorbijgangers: “Kom later terug, ik
ben nu even bezig”, “Goeiedag”, “Tot morgen”. Duurzaam Huis, Gent

.....

- Is er tegelijkertijd toch een **duidelijke overgang** voor wie de ruimte betreedt? Ook dat is belangrijk: de bezoeker moet duidelijk zien dat vanaf nu een **aantal regels** geldt, die anders zijn dan de regels op straat of thuis. Als deze regels goed gekend en gedragen zijn geven ze de bezoekers een houvast voor hoe ze zich hier het best gedragen. Dat schept een gevoel van vertrouwen en veiligheid. Op de tram maak je bijvoorbeeld de overgang door je ticket af te stempelen en kent iedereen de regel dat zwartrijden niet mag.

.....

In een kledingzaak geldt een aantal regels: het meenemen van onbetaalde waar naar buiten kan niet en een ijsje likken tussen de rekken wordt niet geapprecieerd. Die regels worden breed aanvaard: (bijna) alle bezoekers zijn het erover eens. Net daardoor blijft het in een winkel toch mogelijk om een heel breed gamma aan gedragingen tentoon te spreiden. Tienervriendinnen proberen verschillende rollen uit: ze vergelijken hardop giechelend elkaars lingeriekeuze, maken daarna een informatief praatje met de winkelfuffrouw en snauwen bij het buitengaan een al te nieuwsgierige jongeman af. Het observeren van deze rollen kan aanknopingspunten bieden voor impliciete ontmoetingen.

.....

- Welke regels gelden er binnen de ruimte? Bijvoorbeeld: ‘hier mag niet gerookt worden’, of ‘deze folders zijn gratis, neem ze gerust mee’. Zijn de **regels bekend en duidelijk** voor de bezoekers?
- Regels staan vrijheid niet in de weg. Ze moeten nog een groot aantal gedragingen mogelijk maken en mogen de bezoekers niet op één rol vastpinnen. De gebruikers moeten verschillende aspecten van hun identiteit kunnen tonen en anderen observeren: iemand verschijnt als klant, vader, Antwerpenaar, hulpvrager.

- Vanuit de vele gedragsmogelijkheden geldt ook dat in een ruimte voor impliciete ontmoetingen, hoe vreemd het ook klinkt, **ontmoeting niet geforceerd of opgedrongen** mag worden. Mensen moeten kunnen kiezen of ze anoniem blijven of contact zoeken. Een ruimte die de keuzemogelijkheden van de gebruikers respecteert is erg aantrekkelijk voor een divers publiek in de stad.

Ruimtes voor impliciete ontmoetingen en overbruggende contacten kunnen ‘interculturele leer-scholen’ zijn. Bezoekers kunnen er **verschillende rollen** uitproberen en hun stereotiepe beeld bijschaven. In die zin zijn dergelijke ruimtes erg belangrijk voor de sociale cohesie.

.....

“Sommige cursisten van het seniorenatelier komen steeds vroeger, zodat ze voor de cursus begint nog even met elkaar kunnen babbelen. Voor hen willen we een onthaalruimte voorzien. Anderen komen binnen wanneer de les begint en vertrekken als ze gedaan is.” KureghemNET,

Anderlecht

Bij het wekelijkse ontbijt in het Duurzaam Huis zit een man rustig koffie te drinken. Hij leest in een boek over tuinieren. Hij reikt iedereen die aan tafel komt een proper servies aan, maar mengt zich niet echt in gesprekken. Aan de andere kant van de tafel zitten twee vrouwen die het hoogste woord voeren en iedereen die binnenkomt met een vrolijk ‘hélaba’ begroeten. Duurzaam Huis, Gent

.....

.....

“Het denken over de ruimte moet opengebrouwen worden. Tearooms en buffetten zijn de hedendaagse ontmoetingsplekken. Het is niet te onderschatten hoeveel allochtonen er in buffetten van grootwarenhuizen te vinden zijn. Met een tearoom als locatie zou je spontaan een ander, breed publiek bereiken. Het is een heel aantrekkelijke ruimte. Iedereen kan er een goedkope koffie drinken, er wordt een snelle snack geserveerd voor de kantoorbedienden die over de middag niet veel tijd hebben, maar ook de alternatieve jonge stadsbewoner moet er iets gezonds en vegetarisch kunnen krijgen. Wanneer je ervoor zorgt dat de koffie lekker is, dat er een koekje bij is, of een stuk taart, en als je dan nog een beetje op de prijs let, zal werkelijk iedereen daar op afkomen.” Ruth Soenen, interview

.....

4. DE ROL VAN DE PRAKTIJKWERKER

Small talk verbindt en overbrugt

Je hebt een brede doelgroep bij elkaar gekregen rond een gezamenlijk thema in een aantrekkelijke ontmoetingsruimte. Maar wat kun je als praktijkwerker doen om overbruggende sociale contacten te stimuleren, zonder al te expliciet in te grijpen?

Je houdt in je werk een bepaald doel voor ogen en plant activiteiten waarover je communiceert. Dat betekent vaak dat de gesprekken die je voert met het doelpubliek erg gericht zijn: je koppelt een bepaald resultaat aan het gesprek. Maar praktijkwerkers die werken aan sociale cohesie moeten zich ook bekwamen in een andere vorm van communiceren: een informele, ‘flanerende’ omgangsvorm. Deze zogenaamde **‘smalltalkcompetenties’**³ zijn het vermogen om met een kort, schijnbaar oppervlakkig praatje een aangename sfeer te scheppen én informatie op te doen. Over algemene zaken als kinderen, huisdieren, het weer, de actualiteit, kan iedereen meepraten. *Small talk* creëert herkenbaarheid. Maar tegelijkertijd blijft de keuzevrijheid gegarandeerd: je vertelt wat je wil vertellen en niet iedereen hoeft alles over je te weten. Veel stadsbewoners appreciëren deze keuzevrijheid.

Ga de straat op en word een **aanspreekpunt**. Oefen jezelf in het afwisselen van formele ‘gerichte’ gesprekken en informele ‘flanerende’ babbel. Hoewel korte, haalbare acties de voorkeur

.....
“In het Grand Café waar ik kom, heb je af en toe van die volkse mannen, met tatoeages op hun vingers. Die beginnen daar ‘ambras’ te maken omdat hun koffie niet rap genoeg komt. En daarnaast zit dan een intellectueel De Standaard te lezen. Ik denk niet dat het gemakkelijk is om daar op te dienen. Die mensen moeten bepaalde vaardigheden hebben. Als de sociale sector nu eens met hen zou gaan praten! Serveersters en winkelbedienden kunnen hun ervaringen vertellen en ik geloof dat dat concreet zou kunnen gemaakt worden, in de vorm van methodieken. Dat noem ik *smalltalkcompetenties*” (Ruth Soenen, interview)
.....

.....
“Ik loop elke dag door Kolderbos en ben er voor hen. Als er ergens problemen zijn, of wanneer ze me zien, kunnen ze me aanspreken. Soms gebeurt het dat de mensen ons ook eens binnen vragen, voor

verdienen bij het werken aan sociale cohesie, houd je als praktijkwerker uiteraard een lange-termijnstrategie voor ogen. Je werkt structureel aan een problematiek en je hebt daarover een signaalfunctie naar het beleid. Maar ook deze signaalfunctie moet je uitvoeren op basis van een nauwe en informele betrokkenheid bij het dagelijkse leven in al zijn diversiteit.

Informele babbels tussendoor hebben een verbindende kracht en bevorderen herkenbaarheid. Doorheen het informeel gesprek ontdekken mensen andere facetten van jouw brede identiteit. Dat geeft je de kans om voor hen meer te worden dan louter ‘de praktijkwerker die met deze of gene doelgroep bezig is’. Je bouwt ook meer krediet op voor wanneer er ‘lastige’ gesprekken gevoerd moeten worden.

Observatie en informele aanwezigheid zijn twee basisbeginselen voor het werken aan overbruggende contacten. Maar in een volgende stap moeten ontmoetingen ook werkelijk georganiseerd worden. Want het mengen van netwerken gaat niet altijd vanzelf.

Als praktijkwerker heb je de mogelijkheid om de ‘lage drempel’ te bewaken.

een groot probleem. Maar de meeste gesprekken gebeuren gewoon buiten. Dat zijn korte gesprekken over hun bezigheden. Ik zeg hen: “Ik zal eens navragen hoe dat zit of wie u daarbij kan helpen”. En dan laat ik ook iets weten. Ze weten ook ‘ik krijg informatie terug, er wordt iets mee gedaan’. Niet elk gesprek gaat over een probleem. Ook als er een kleinkind geboren is of iemand meter geworden is of de dochter een rijbewijs gehaald heeft, gaan ze dat vertellen. De plezierige dingen hoor ik ook. Daardoor ken ik de mensen en vorm ik een brug tussen verschillende bewoners en tussen bewoners en instanties.”

Buurttoezicht Kolderbos, Genk

.....

.....
“De ‘klapkes’ tussendoor zijn belangrijk. Je moet een stuk van jezelf in de gesprekken met buurtbewoners kunnen leggen. Toen ik weer ging werken, nadat ik kinderen had gekregen, was dat heel makkelijk. Ik had veel gemeen met de mensen, kon bepaalde zorgen uiten.”

Buurtwerk, Deurne

.....

.....
“Het gaat om het organiseren van ‘kruisbestuivingen’. Dat soort dingen moet georganiseerd worden. Het komt niet vanzelf”

KureghemNET, Anderlecht

.....

.....
“Wij kunnen vanuit onze positie de laagdrempeligheid veel gemakkelijker in de gaten houden. De fysieke, sociale, emotionele context: ons onthaal, de kleine klasjes, de koffie en de babbeltjes.”

Buurtverhalen.be, Berchem

.....

Houd de vinger aan de pols van wat er leeft en blijf mensen **activeren, stimuleren, motiveren**.

.....
“We zien in iedereen mogelijkheden om creatief bezig te zijn. ‘Waarom kom je niet in onze zanggroep?’ Het maakt eigenlijk niet uit waarmee, als hij of zij maar actief wordt.” Buurtverhalen.be, Berchem
.....

Ontwikkel een **informele stijl** om kleine conflicten te bedaren. Op die manier verhinder je dat ze escaleren.

.....
Tijdens het ontbijt in het Duurzaam Huis groeten drie buurtbewoners iedereen die binnenkomt. Een buurtbewoner met een zeer zichtbare infectie aan zijn oog komt erbij. De vrouwen negeren hem. Ze willen niet dat hij naast hen komt zitten en veranderen van plaats. Er ontstaat een gespannen sfeer. Een van de praktijkwerkers van het Duurzaam Huis zegt hen dat het niet netjes is en pijn doet wanneer iemand zo wordt behandeld. Eén van de vrouwen is er niet van gediend en verdedigt zich. De boodschap dat je mensen zo niet behandelt, wordt herhaald en gevolgd door een vriendelijk ‘kom, zet u maar’. De begeleider gaat over tot de orde van de dag en geeft de man om wie het te doen was een kop koffie. Duurzaam Huis, Gent
.....

5. EEN DUURZAAM PERSPECTIEF

Mensen samenbrengen is een eerste stap. Maar als je werkt aan sociale cohesie moet je ook een duurzaam perspectief voor ogen houden. Hoe zorg je ervoor dat een overbruggende ontmoeting een langdurig effect heeft?

.....
“De meeste projecten raken niet verder dan ‘ontmoeten’. Vroeger zeiden wij ook ‘breng ze maar bijeen en het zal lukken’. Nee, het zal niet lukken. Het is hier soms een komen en gaan van cursisten. Je zou moeten streven naar duurzamere ontmoetingen. Maar dat staat eigenlijk haaks op de vrije bewegingen die hier mogelijk zijn: iets leren en weer voort. Dus zouden we moeten zoeken naar een manier om die twee zaken te combineren.” KureghemNET, Anderlecht
.....

Herhaaldelijke ontmoetingskansen kunnen **structureel uitgebouwd** worden. Zorg ervoor dat er blijvend impliciete ontmoetingen kunnen plaatsvinden, zodat een **permanente** mogelijkheid voor overbruggende contacten ontstaat.

Laat mensen in het ontmoetingsmoment ook zelf **verantwoordelijkheid** opnemen. Een grotere betrokkenheid leidt tot duurzamer engagement.

Waak erover dat je activiteiten aantrekkelijk zijn voor een **breed publiek**. Soms moet je daarvoor je activiteit bijsturen.

Een **brede waaier aan diverse activiteiten** schept de randvoorwaarde voor duurzame overbruggende contacten, omdat dan voortdurend nieuwe koppelingen mogelijk zijn. Praktijkwerkers moe-

.....
“Een onderdeel van de werking van het Duurzaam Huis is de afvalverzamelplaats. Hier kunnen de buurtbewoners elke maandagavond terecht met groente-, fruit- en tuinafval, glas en elektrische toestellen. Enkele bewoners houden de afvalverzamelplaats open, samen met een medewerker van het Duurzaam Huis, en staan in voor een vlot verloop. Tijdens het openingsuur is het een komen en gaan van bewoners. Sommige mensen grijpen de gelegenheid aan om een praatje te maken. Anderen houden het kort: ze leveren hun afval in, zeggen goedendag en gaan weer weg.” Duurzaam Huis, Gent

.....
“Een duurzaam effect heb je pas als mensen zich ook een stuk verantwoordelijk voelen voor het ontmoeten. Op den duur is dat iets wat ze zich eigen maken en zelf moeten kunnen opnemen. Dan blijft het niet bij ‘zeg ons hoe het moet’. Het is een proces dat geleidelijk moet gebeuren; als je direct teveel verantwoordelijkheid geeft, gaat het niet goed. We merken wel dat het werkt, bijvoorbeeld bij de gedeelde zorg voor het Banierpark.” Duurzaam Huis, Gent

.....
“We hadden een tijdje het probleem dat op bepaalde activiteiten te vaak een kliekje van dezelfde mensen afkwam. De aanwezigheid van steeds dezelfde mensen zorgde ervoor dat anderen wegbleven. In zulke gevallen grijpen we van buitenaf in door bijvoorbeeld de opzet van de activiteit te wijzigen, zodat er nieuwe en andere mensen aangesproken worden.” Duurzaam Huis, Gent

.....
“We zien dat ook kwetsbare mensen als ze daarvoor de ruimte krijgen of gekoppeld worden, de overstap maken van een kop koffie drinken naar een computercursus of engagement. Dus is het van belang dat je

ten soms kunnen weerstaan aan de neiging zich volledig terug te plooiën op activiteiten voor een bepaalde maatschappelijk kwetsbare of etnisch-culturele groep. Dergelijke homogene groepsvorming is bij voorkeur **tijdelijk** en moet **ingebed** worden in een brede werking. Houd steeds de ontbinding van deze homogene groep voor ogen. De deelnemers worden dan, als ze dat wensen, doorverwezen naar andere initiatieven, op basis van andere interesses, talenten of bekommernissen.

Een **afwisseling van eenmalige en terugkerende activiteiten** biedt veel keuzevrijheid voor deelnemers. Tegelijkertijd ontstaan er mogelijkheden om zaken aan elkaar te koppelen. Vanuit een eenmalige ontmoeting kan iemand een langduriger engagement opnemen en vice versa.

aanbod divers is – hoe meer linken je kan leggen, des te beter. Op de buurtmaaltijd komen ouderen af, op de computerles de middenklasse en in de Nederlandse les zitten de allochtonen. Als je dit zomaar naast elkaar laat gebeuren, laat je allerlei kansen liggen.” Buurtwerk, Deurne

.....

.....

Het project Buurtverhalen.be verloopt via een dynamische ‘golfbeweging’: van breed naar smal en terug.

- **In een eerste fase wordt een zo breed mogelijke groep aangesproken voor het verzamelen van verhalen. Dit gebeurt van huis tot huis, of tijdens eenmalige evenementen.**
- **De tweede fase is de bewerkingsfase en wordt gekenmerkt door een verdichting van relaties: kleinere groepjes gaan in een reeks herhaalde activiteiten creatief aan de slag met het verzamelde materiaal. Hier ontstaan overbruggende contacten tussen de verschillende netwerken van de deelnemers.**
- **In een derde beweging worden de verhalen weer getoond aan een breed publiek, wat vaak aanstekelijk werkt om de volgende keer zelf deel te nemen aan een volgende ‘verdichtingsfase’.**

Buurtverhalen.be, Berchem

“Wij hebben een aanbod van cursussen die zich herhalen, of over een langere periode lopen. En we hebben een aantal eenmalige projecten die dan een soort publiekstrekking zijn. Zoals open dagen, waar veel nieuwe mensen op afkomen. Het is juist deze combinatie van eenmalige dingen en herhaling die verschillende mensen binnenbrengt”.

KureghemNET, Anderlecht

.....

Ook een **methodologische afwisseling tussen basiswerk en projectmatig werken** maakt duurzame kruisbestuivingen mogelijk. Als je zelf geen basiswerking hebt, kan je proberen samen te werken met andere organisaties.

Bouw een netwerk uit met andere organisaties. Je hoeft niet altijd zelf het warme water opnieuw uit te vinden. Bij samenwerkingen kan het publiek gemengd worden. Het zoeken naar **samenwerkingsverbanden met andere organisaties** is een cruciale strategie voor het organiseren van duurzame overbruggende contacten.

.....
“Een basiswerking voor een gemengd publiek is erg belangrijk. Hoe kun je anders je doelgroep bereiken? Je moet zorgen dat projectmatig opbouwwerk gekoppeld wordt aan een vast aanbod van buurtwerk. Het projectmatige kan een input geven aan de basiswerking, zodat deze dynamisch blijft.” Buurtwerk, Deurne
.....

.....
“Het is erg belangrijk om aan te sluiten bij het bestaande aanbod van andere organisaties. Want je moet niet elke keer weer nieuwe dingen willen verzinnen om een nieuwe doelgroep aan te boren. Strip Turnhout heeft bijvoorbeeld een uitgebreide werking en een trouw publiek. De mensen kennen dat aanbod en zijn daar al warm voor gemaakt. Het is makkelijker om een stuk van die werking binnen te brengen in Villa Mescolanza dan zelf iets te organiseren om een nieuw publiek binnen te halen. Bij deze samenwerking brengen we het aanbod van Strip Turnhout naar de allochtone zelforganisaties en halen we tegelijkertijd het publiek van Strip Turnhout binnen bij ons.” Villa Mescolanza, Turnhout
.....

Noten

- ¹ Van den Broucke, S., *Sociaal kapitaal: investeren in gemeenschappen*, Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, onuitgegeven tekst: www.vig.be/content/pdf/LG_sociaal_kapitaal.pdf.
- ² Putnam, R. D., *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 2000.
- ³ Soenen, R., *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad*. Antwerpen – Apeldoorn, Garant p. 48 – 53.
- ⁴ www.komuituwkot.be

Bij wijze van samenvatting

“Ik ben een soort ‘dispatcher’ van mensen in verschillende relatiernetwerken. Ik probeer gemeenschappelijke talenten en interesses te ontdekken en zo mensen bij elkaar te brengen. Maar je moet er echt oog voor hebben: het is niet zomaar ‘laten waaien en zwaaien’. Je moet daar heel actief mee omgaan, waardoor er een duurzaam perspectief kan ontstaan. Dat is het professionalisme van de praktijkwerker: weten wanneer hij die linken kan leggen. Een soort gemeenschappelijk geheugen ontwikkelen. Daar bedoel ik mee dat de ‘klapkes’ tussendoor bepalend moeten zijn voor uw programma. Het is heel belangrijk om tussendoor dingen op te vangen en daarmee aan de slag te gaan. Je moet een stuk van jezelf in de gesprekken met buurtbewoners kunnen leggen. Je moet weten welke talenten er zijn en waar je koppelingen kunt maken. En dan gebeurt er van alles en ben je vertrokken.”

Buurtwerk, Deurne

INTERMEZZO 2 VIJF PROJECTEN NADER BEKEKEN

In dit tweede intermezzo gaan we dieper in op de vijf projecten die ons inspireerden bij het schrijven van deze gids. We schetsen de context van elk project en gaan dieper in op de uitgangspunten, de projectopzet en de resultaten. Daarna bekijken we aan de hand van ‘lastige vragen’, dilemma’s en reflecties hoe de in hoofdstuk twee en drie beschreven kaders (herkenbaarheid en brede identiteit – netwerken en impliciet werken) toegepast worden in de werkingen.

- In Berchem zet het buurtcentrum ‘Posthof’ met het project **Buurt-verhalen.be** de buurtbewoners aan het vertellen.
- **Het Duurzaam Huis** in Gent (Sint-Amandsberg) brengt buurtbewoners samen rond de thema’s energie, afval en huisvesting.
- In de Genkse wijk Kolderbos werken verschillende spelers uit de buurt in de **Werkgroep Koldertof** samen rond onderwijs en opvoeding.
- **KureghemNET** is een buurtdienst in Anderlecht die via een uitgebreid IT-aanbod werkt aan sociale cohesie.
- **Villa Mescolanza** in Turnhout wordt een gezamenlijke ruimte voor vijf allochtone verenigingen: drie Afrikaanse, een Marokkaanse en een internationale.

contactadres:

Buurtcentrum Posthof

Ann Graulus - Erica van Hylckama

Patriottenstraat 62 – 2600 Berchem

T 03 218 80 43

info@buurtverhalen.be

www.buurtverhalen.be

VERHALEN VERBINDEN EEN BUURT

Buurtverhalen.be plaatst Berchems talent in de kijker

CONTEXT

Oud-Berchem is een wijk in de oude Antwerpse stadsgordel met een zeer gemengd karakter: van fabrieksgebouwen zoals brouwerij De Koninck, over burgerlijke belle-époquestraten tot arbeiderssteegjes. Vanaf 1960 kende Berchem een grote instroom van Turkse en Marokkaanse families. Samen met de jonge Belgische gezinnen uit de middenklasse zorgden zij voor een blijvende sociale en etnische mix. Ondertussen is de bevolking stilaan aan het verouderen: er wonen heel wat alleenstaande bejaarden in de buurt. Ook de allochtone bevolking van Berchem werd diverser.

Buurtcentrum Posthof bestaat al bijna dertig jaar en huisvest een brede waaier aan initiatieven. Samen met bewoners en partners zet Posthof activiteiten op die het harmonieuze samenleven in de wijk moeten bevorderen.

Het 'Berchems model' is een begrip in het Antwerpse buurtwerk. Het buurt- en opbouwwerk werkt er al jaren op een constructieve manier samen met verschillende spelers: de districtsraad, het stedelijk wijkoverleg, de winkeliersvereniging en de bewonersgroepen. Het buurtcentrum heeft de automatische reflex om telkens weer op zoek te gaan naar nieuwe relevante partners: de scholen, de politie, het OCMW, het cultuurcentrum, de volkshogeschool.

UITDAGING: HOE HET PUBLIEK VERBREDEN?

Het buurt- en opbouwwerk is aanwezig op die plekken in de wijk waar buurtbewoners elkaar informeel ontmoeten. Voorbeelden zijn: het plein voor de kerk, het marktplein, de winkelstraat en het Villegaspark. Ook in het wijkcentrum zelf kunnen buurtbewoners al jaren terecht. Toch weerspiegelt het publiek van Posthof niet langer de diversiteit

© Ann Graulus

© Erica van Hylckama

van de Berchemse bevolking. Het gewone buurtwerk bereikt vooral kansarme autochtonen die kampen met armoede en eenzaamheid. Door het vertrek van een Marokkaanse vereniging en het regionale integratiecentrum, die daarvoor ook in Posthof gevestigd waren, verloor Posthof voeling met de etnisch-culturele minderheden in de buurt. Het opbouwwerk voelde de nood om kansen op ontmoeting te creëren. En het koos ervoor om daarbij niet te vertrekken van de problemen, maar van de talenten van buurtbewoners. Zo ontstond het sociaalartistieke project Buurtverhalen.be.

“Iedereen kan meewerken aan het project Buurtverhalen.be. We verwachten jong en oud, groot en klein, van ver of van dichtbij, gewone en ‘buiten’gewone mensen, liefhebbers en kunstenaars. Er is wel één voorwaarde: er moet een link zijn met Berchem. Ben jij – of zijn je (voor)ouders – geboren in Berchem? Woon of werk je of heb je een lief in Berchem? Of heb je een heel bijzondere band met Berchem?”

Zo luidt de uitnodigende voorstellingstekst op de website. Maar slaagt Posthof er ook in om met Buurtverhalen.be zijn publiek te verbreden?

UITGANGSPUNT EN FASERING

Het uitgangspunt van Buurtverhalen.be luidt: iedereen heeft een verhaal te vertellen en iedereen geniet ook van een goed verhaal. Verhalen over de buurt en haar bewoners, van vroeger en nu. Over alledaagse, maar ook bijzondere gebeurtenissen. Echt gebeurde verhalen en sprookjes vol fantasie. Door verhalen met elkaar te delen, leren buurtbewoners de gewoonten, de leefwereld en de achtergrond kennen van de ander en van de buurt waarin ze leven.

Het project verloopt in drie fasen. De bewoners spelen telkens de hoofdrol. Ze zijn niet alleen de vertellers of schrijvers, maar ook de vertolkers en toeschouwers van de bijeengesprokkelde verhalen:

1. Buurtverhalen **sprokkelen**: soms huis aan huis, soms via de ver-

halentent in de gang van het OCMW. Op de markt, in het stem-
pellokaal of het wassalon. Het levert een schat aan verhalen op.

2. Buurtverhalen **bewerken**: de verhalen worden creatief bewerkt in diverse productiegroepen, onder begeleiding van lokale kunstenaars. Verhalen worden verbeeld, theateraal bewerkt, gezongen of gedanst.
3. Buurtverhalen **teruggeven**: de buurtbewoners werken aan een eindproduct dat opnieuw gepresenteerd wordt aan het Berchems publiek: een toneelstuk, een fototentoonstelling, een verhalenboek of -krant, een muurschildering, vertelsessies of een verhalenparcours door de buurt.

“Op de grotere evenementen berei-
ken we een erg heterogeen publiek.

We zijn op zoek naar een manier
om dat ook te verwezenlijken in de
werkgroepen. We werken dit jaar rond
het centrale thema ‘dans en muziek’,
omdat we het kleinste talent willen
opsporen. We geloven heel erg in de
laagdrempeligheid van het project: we
geloven dat het kan om allochtone
mensen te betrekken, in het publiek te
krijgen. Maar daar is een grote tijdsin-
vestering voor nodig.”

projectontwikkelaar Buurtverhalen.be

In de marge van het project vinden ook eenmalige evenementen plaats. Posthof mobiliseert daarvoor opnieuw de brede bevolking. Sommige even-
ementen hadden veel succes. Voor een overzicht, mét foto's verwijzen
we graag naar de website www.buurtverhalen.be (doorklikken naar 'Aan
de slag!').

RESULTATEN

De meest zichtbare resultaten van het project zijn de verschillende
artistieke producten die op het feestelijke toonmoment 'Berchem Feest!' (december 2005 en 2006) aan het brede publiek gepresenteerd worden. De deelnemers aan de verschillende productiegroepen laten er hun
talenten zien: ze dansen (Thé Dansant voor vrouwen), zingen (Berchem Zingt!) en vertellen verhalen (vertelavond 'Jef, Jos en de kop van het kinneke Jezus').

Buurtverhalen.be heeft een breed bereik: begin 2006 waren ruim 1800 Berchemnaren betrokken.

© Posthof

Minder zichtbaar, maar veel belangrijker is het proces dat leidde tot deze creatieve explosie:

- In de eerste fase, bij het sprokkelen van verhalen, worden mensen aangesproken op hun talenten. Op een impliciete manier ontstaat er een band tussen vertellers en interviewers. Ze doen informatie op over elkaar. De herkenbaarheid groeit.
- In de tweede creatieve fase zijn buurtbewoners in de verschillende workshops samen bezig met iets wat ze graag doen: vertellen, zingen, dansen. Ook hier ontstaan overbruggende contacten vanuit een gedeelde interesse. Er zijn verschillende voorbeelden van mensen die elkaar zo 'gevonden' hebben.

Dit hele proces heeft effect op de deelnemers. De vertellers bijvoorbeeld bloeien open. De erkenning en aandacht van medecursisten, begeleiders en publiek doet hen goed. En wanneer je zelf goed in je vel zit, sta je ook meer open voor anderen.

Buurtcentrum Posthof slaagde er ook in een wederzijdse uitwisseling op gang te brengen tussen het publiek van haar verschillende werkingen. Mensen die naar de cafetaria, het buurtrestaurant en de IT-buurtdienst dot.kom. komen of naar de Nederlandse taalinitiatie Taaloor, de kinderopvang Elief en de kinderwerking Tjif-Tjaf komen ook af op Buurtverhalen.be. En omgekeerd vinden sommige mensen via Buurtverhalen.be de weg naar de andere activiteiten van Posthof.

DILEMMA'S EN LASTIGE VRAGEN

- Personeelsgebrek en onzekerheid over financiële middelen zijn structurele hinderpalen voor het project Buurtverhalen.be. Posthof draagt laagdrempeligheid hoog in het vaandel. Dat vergt een grote tijdsinvestering en is erg arbeidsintensief. De initiatiefnemers willen mensen persoonlijk blijven aanspreken, via terloopse, informele

gesprekken. Maar de middelen om dat goed te doen, ontbreken soms.

- De grootstedelijke problematiek weegt in Berchem relatief minder zwaar door, vergeleken met andere buurten in Antwerpen. Financiële middelen gaan vaker naar andere buurten en naar tastbare problemen als werkloosheid en onderwijsachterstand. Terwijl Buurtverhalen net op minder zichtbare problemen, zoals een gebrekkige sociale samenhang, een antwoord wil bieden.
- Een lastige vraag voor het project Buurtverhalen.be is: hoe betrekken we opnieuw de allochtone Berchemse bevolking via het project? Sinds het vertrek van het integratiecentrum uit het buurtcentrum komen etnisch-culturele minderheden niet meer spontaan over de vloer. Posthof probeert zijn werking en publiek te diversifiëren: bijvoorbeeld door meer aanwezig te zijn op plaatsen waar de allochtone buurtbewoners elkaar ontmoeten, zoals internetcafés en lokalen van vzw's. Posthof gaat ook samenwerken met een moskeevereniging die ook computerlessen wil aanbieden.
- Een andere vraag waar Posthof mee worstelt is hoe het de Berchemse jeugd bereikt. Voor deze groep heeft het op dit moment nauwelijks een aanbod.

REFLECTIE

Het thema 'buurtverhalen' is een goed vertrekpunt om aan sociale cohesie te werken. Het spreekt mensen impliciet aan op wat hen verbindt: iedereen luistert graag naar verhalen en iedereen heeft wel een verhaal te vertellen dat het verdient beluisterd te worden. Dat geldt zeker voor de oudere autochtone bevolking, vooral als de verhalen in het lokale dialect verteld worden. De verhalen raken gedeelde gevoelens en roepen gemeenschappelijke herinneringen op.

© Patrick Delhaes

Allochtone buurtbewoners en nieuwkomers worden misschien minder aangesproken door verhalen uit 'de tijd van toen'. Maar als uit de verhalen een universele boodschap getild kan worden, kunnen ze ook voor hen relevant en krachtig worden.

Het project bereikt in de verschillende fasen een afwisselend en breed publiek.

- Posthof gaat via verschillende kanalen op zoek naar buurtverhalen. Medewerkers en vrijwilligers gaan naar plaatsen die sowieso een divers publiek aantrekken, zoals de markt, of naar plaatsen waar moeilijker bereikbare groepen komen: bijvoorbeeld het OCMW of de stempelcontrole. De verhalen komen voorlopig vooral van autochtone Berchemnaars en gaan over het verleden: de oorlog, een overval in het frietkraam.
- In de tweede fase, wanneer kleine groepen buurtbewoners onder begeleiding de verhalen bewerken, valt vooral de grote sociale diversiteit op. De zanggroep is overwegend Vlaams, maar de dansgroep brengt vrouwen van heel diverse afkomst samen.
- In een derde fase worden de verhalen in creatief bewerkte vorm teruggegeven aan de buurt. De productiegroepen presenteren hun eindproduct aan een breed publiek. De vele mensen die aan een activiteit van buurtcentrum Posthof meedoen, komen bijna allemaal naar het toonmoment.

De afwisseling in 'brede' en 'smalle' fases levert een gevarieerd publiek op. Buurtverhalen.be werkt met maatschappelijk kwetsbare groepen, maar weet deze groep te mengen met andere groepen bewoners. Soms is het wel nodig homogene groepen te vormen, zoals de laagdrempelige vrouwengroep van Taal-oor, die weliswaar ook al acht verschillende nationaliteiten telt. Maar ook dan probeert Posthof deze groep met andere mensen in contact te brengen, bijvoorbeeld door ze te laten doorstromen naar andere projecten. Het buurtcentrum moedigt de deelnemers van

Taal-Oor aan om aan te sluiten bij een creatieve productiegroep, om een cursus te volgen of om mee te gaan op een uitstap.

Buurtverhalen.be spreekt mensen aan op hun talenten, interesses en competenties. Het plezier is belangrijk, niet de sociale positie, of 'wat ze nog niet kunnen'. De vaardigheid van de artistieke begeleidster om met de aanwezige talenten aan de slag te gaan is doorslaggevend. Ze slaagt erin mensen boven zichzelf uit te tillen.

De deelnemers vormen een groep tijdens het bewerkingsproces en leren zo nieuwe mensen kennen. Sociaal kwetsbare deelnemers raken uit hun isolement. Allochtone deelnemers verbreden hun netwerk. Ze ontmoeten, op basis van een gedeelde interesse, mensen die ze anders niet zouden leren kennen en zijn tijdens het proces nauw betrokken bij elkaar. Soms groeien er vriendschappen, maar dat hoeft niet. Mensen kunnen ook gewoon genieten van het tijdelijke contact met de ander. De herkenbaarheid die in deze relatie onstond, blijft bestaan en kan in de toekomst eventueel opnieuw geactiveerd worden.

contactadres:

Hümeyra Cifteoğlu

Medewerkster doelgroepen ING

Duurzaam Huis

Wasstraat 53 – 9040 Sint-Amandsberg (Gent)

T 09 259 91 22

www.risogent.easynet.be/themas/samen/huis.htm

info.gent@samenlevingsopbouw.be

IMPLICIET ONTMOETEN ‘ACHTER HET HOEKSKE’

Het Duurzaam Huis brengt buurtbewoners samen
rond energie, afval en huisvesting

CONTEXT

De Gentse deelgemeente Sint-Amandsberg kent een lange geschiedenis: in de vroege middeleeuwen werd al melding gemaakt van een kapel op de Sint-Amandsberg. De traditie van de jaarlijkse paardenmarkt gaat terug tot 1540. Het Sint-Elisabethbegijnhof dateert uit 1874. Hoewel dicht bij Gent gelegen, bleef Sint Amandsberg tot in de 19^e eeuw overwegend landelijk gebied.

Het begijnhof en de paardenmarkt zijn gebleven, maar zijn landelijke karakter heeft Sint-Amandsberg verloren. Het is een deelgemeente van Gent geworden, vastgegroeid aan de Dampoortwijk en Oostakker. Veel huizen dateren uit het begin van de vorige eeuw. Knappe burgerhuizen staan er naast krappe arbeiderswoningen. Veel van die arbeiderswoningen zijn in slechte staat.

De bewoners van die kleine huisjes hebben het vaak niet breed en scoren slecht op kansarmoede-indicatoren. Met een verhuisbeweging van ongeveer tien procent per jaar is er een constante aanvoer van nieuwelingen. Onder hen een flink aantal nieuwkomers met een niet-Belgische achtergrond.

UITDAGING: DUURZAAMHEID ÉN SAMENLEVEN BEVORDEREN

Samenlevingsopbouw Gent organiseerde een bevraging bij de bewoners van de Dampoortwijk. Daaruit bleek dat de slechte woonsituatie veel mensen bezighoudt. Samenlevingsopbouw stelde ook vast dat de gemeenschappen in de buurt wel redelijk goed georganiseerd zijn, maar dat er weinig dwarsverbanden tussen groepen voorkomen. Daarom ging Samenlevingsopbouw op zoek naar een manier om de buurtbewoners

© Duurzaam huis

dichter bij elkaar te brengen en iets te doen aan de huisvestingsproblemen in de buurt. En dat werd het Duurzaam Huis.

HET DUURZAAM HUIS

Duurzaam Huis organiseert activiteiten voor buurtbewoners rond de thema's afval, huisvesting en energie. Het is een hoekwoning in de Wasstraat. Het Duurzaam Huis werkt voor een afgebakend bouwblok. Het blok wordt gevormd door acht omliggende straten en telt tweehonderd woningen. Van de ongeveer vijfhonderd bewoners is 45 procent huurder. Migrantengezinnen vormen een kwart van de bevolking. De gemiddelde grootte van de woningen is 73 m², maar 35 procent van de woningen is amper 20 tot 50 m² groot. Bijna niemand heeft een koer of tuin.

Het Duurzaam Huis richt zich tot alle bewoners van het bouwblok, maar besteedt specifieke aandacht aan kansarmen en vooral de Turkstalige minderheid. Daarom werkt er ook een medewerker van Intercultureel Netwerk Gent, het lokaal integratiecentrum Gent, mee aan het project.

UITGANGSPUNTEN

Impliciet werken

Het Duurzaam Huis werkt niet rechtstreeks rond het thema samenleven, maar probeert mensen bij elkaar te brengen met activiteiten rond afval, huisvesting en energie. Als je expliciet aan samenleven werkt, is het veel moeilijker om aanwijsbare resultaten te behalen. Bovendien zijn mensen er meestal niet meteen in geïnteresseerd. Ze vinden andere thema's belangrijker.

Kleinschalig

Het Duurzaam Huis ligt midden in het bouwblok. Dat vergroot de ontmoetingskans. Mensen die dicht bij elkaar wonen, hebben een grotere kans elkaar te ontmoeten.

Brede doelgroep

Het Duurzaam Huis probeert zoveel mogelijk mensen te bereiken: met huisbezoeken, persoonlijk contacten en een maandelijkse nieuwsbrief (met een korte Turkse versie). Door open te staan voor vragen, aanwezig te zijn op straat en activiteiten te organiseren op verschillende momenten van de dag. Zo is er voor elk wat wils.

Vraaggestuurd

Een jaarlijkse bevraging van deur tot deur peilt naar de noden van de bewoners, hun mening over de werking van het Duurzaam Huis en over het samenleven in het algemeen.

Activiteiten¹

Het Duurzaam Huis organiseert maandelijks enkele informatiemomenten en vormingen over thema's die voor de mensen belangrijk zijn: afval, huisvesting, duurzaamheid en energie. De medewerkers van het huis en de bewoners steken ook echt de handen uit de mouwen. Een overzicht van de activiteiten van het Duurzaam Huis:

↪ De afvalverzamelplaats

Bewoners kunnen er elke maandagavond terecht met groenten-, fruit- en tuinafval, met glas en met elektrische toestellen. Zo hebben ze minder afval in hun vuilniszak. Dat bespaart kosten. Het is ook een oplossing voor het plaatsgebrek in de kleine huizen bij het sorteren van afval. Enkele bewoners houden de afvalverzamelplaats mee open en staan in voor een vlot verloop.

↪ Ontbijt

Elke donderdagmorgen organiseert het Duurzaam Huis een open ontmoetingsmoment waar alle bewoners terecht kunnen voor een ontbijt of een kop koffie of thee. De thema's van het project komen informeel ter sprake: sluikestorten, dure vuilzakken, problemen met huiseigenaars. Het ontbijt is één keer per maand Turks: de Turkse bewoners worden speciaal uitgenodigd en helpen de gerechten mee bereiden. Om de drie maanden zijn er speciale straatontbijten: de bewoners van één straat worden dan uitgenodigd.

→ ***Nieuwsbrief***

Elke maand krijgen alle bewoners een nieuwsbrief met een maandplanning en een gratis bon voor een gadget: een spaarlamp, een tochtstrip, een vuilzak, een duurzame boodschappentas, een pakket biogroenten. Dat motiveert hen om eens in het Duurzaam Huis binnen te stappen.

→ ***Composteerpaviljoen***

In 2005 startte er een experiment rond composteren: het gft-afval werd niet alleen verzameld, maar ook verwerkt tot compost. Bij de heraanleg van het Banierpark kreeg het composteerpaviljoen een vaste en centrale plaats. Het Duurzaam Huis werkte daarvoor samen met de groendienst en de technische dienst van de stad Gent en de Gentse intercommunale Ivago.

→ ***Energiewijken***

In 2003 werden veertig woningen doorgelicht op het vlak van energie. In 2004 gebeurde dat nog eens bij dertig woningen. Achteraf bleek dat bewoners tien procent bespaard hadden op elektriciteit.

→ ***Klussenploeg***

Het Duurzaam Huis richtte een klussenploeg op. De vrijwilligers van de ploeg voeren kleine ingrepen uit bij buurtbewoners. De bewoner zorgt voor het materiaal, de klussenploeg voor gereedschap.

→ ***Gevelschilderen***

In 2004 werden in het bouwblok enkele gevels herschilderd. Twaalf bewoners deden dat zelf. De anderen deden een beroep op een ploegje werkzoekenden uit de buurt of op het opleidings- en tewerkstellingscentrum van het Gentse OCMW.

→ ***Bouwblokrenovatie***

In 2005 bezocht een woonspecialist van de stad Gent alle 218 woningen in het huizenblok. Zeventig woningen worden in de periode

2006-2007 gerenoveerd. Dankzij subsidies moeten de bewoners zelf maar de helft van de kosten ophoesten.

➤ *Biogroenten en biobrood*

Bewoners kunnen zich abonneren op een groentepakket van de bioboerderij. Elke dinsdag kunnen ze een pakket afhalen in het Duurzaam Huis. Ze kunnen ook biobrood bestellen.

➤ *Geveltuintjes*

De bewoners legden samen verschillende geveltuintjes aan. Een stoeptegels verwijderen en er een klimplant in zetten, is een manier om toch een voortuintje te hebben.

➤ *Sneukeltuinen*

In het Banierpark dachten bewoners en medewerkers, samen met een landschapsarchitect en de stad Gent, een sneukeltuin uit. Het is een plek waar fruitbomen, bessenstruiken en notelaars staan. De bewoners zijn actief betrokken bij de aanleg en het onderhoud.

➤ *Levensverhaal*

Bewoners vertellen hun levensverhaal aan andere bewoners tijdens een vertelavond in het Duurzaam Huis. In 2006 werden deze verhalen van Belgische, Turkse, Bulgaarse en Roma-buurtbewoners gebundeld in het boek *Verhalen van achter het hoekske*.

➤ *Etentjes*

Naar aanleiding van Kerstmis, de ramadan, het Offerfeest en Pasen organiseerde het personeelsteam een feest in het Duurzaam Huis. Na verloop van tijd namen de bewoners de organisatie over.

➤ *Daguitstappen*

Met buurtbewoners naar de bioboerderij, de dierentuin, het theater in Gent, Parijs.

↪ *Gesprekssalon*

Hier wisselen bewoners met elkaar van gedachten over thema's als wonen, tradities, foto's.

↪ *Vrouwengroep*

Om de zes weken komen in het Duurzaam Huis vrouwen bijeen. Oorspronkelijk was de vrouwengroep alleen bedoeld voor Turkse vrouwen. Het was een manier om hen in het Turks te informeren over voorbij en geplande activiteiten. Nu is de vrouwengroep een gemengde groep.

↪ *Bewonersgroep*

De bewonersgroep komt vijf keer per jaar samen. De bedoeling van de bijeenkomsten? De planning uitwerken en nadenken over nieuwe activiteiten.

RESULTATEN EN EFFECTEN²

Eerst en vooral zijn er zichtbare resultaten op het vlak van duurzaamheid, afval en energiebesparing:

- ↪ Een dertigtal gezinnen nam deel aan het project 'energiewijken'. In 2006 werd een zeventigtal woningen gerenoveerd. Het elektriciteits-, water- en gasverbruik in het blok daalt.
- ↪ Het Banierpark werd heringericht tot een aantrekkelijke sneukeltuin.
- ↪ Ongeveer veertig gevels zijn geschilderd en twintig geveltuintjes aangelegd. De uitstraling van het blok is verbeterd.
- ↪ Een zestigtal gezinnen maakt gebruik van de afvalverzamelplaats. Er is opmerkelijk minder sluikestort in de buurt.

Daarnaast hadden de vele activiteiten ook een positieve invloed op het samenleven in de buurt. Door samen geveltuintjes aan te leggen of te ontbijten leren de mensen elkaar beter kennen. Vooral zij die daarvoor weinig of geen contact met elkaar hadden. Samenlevingsopbouw Gent

neemt de volgende effecten in de buurt waar:

- ↪ *Buurtbewoners hebben meer kans om elkaar te ontmoeten:* mensen die elkaar vaag kennen, krijgen op de activiteiten de gelegenheid om met elkaar een babbeltje te slaan. Mensen die daarvoor nooit met elkaar spraken, komen zo met elkaar in contact.

Katrien en Cindy kennen elkaar van ziens. Ze zijn heel verschillend en zouden nooit contact zoeken. Tijdens een infomoment, waar een voorontwerp van het federaal plan voor duurzame ontwikkeling wordt besproken, scharen ze zich op een bepaald moment achter dezelfde mening. Ze geraken aan de praat. Katrien laat weten dat ze een spandoek zal naaien voor tijdens de woonmanifestatie. Cindy vraagt spontaan of ze Katrien een handje mag toesteken.

- ↪ *Problemen worden gezamenlijk in plaats van individueel aangepakt:* door op noden en vragen van bewoners in te spelen, kunnen bepaalde problemen collectief aangepakt worden. Bewoners ontmoeten elkaar en dat maakt het gemakkelijker om later samen iets te doen aan de problemen. *Sommige bewoners vinden dat er te weinig groen is in de wijk. In plaats van zelf plantenbakken te voorzien, opperen ze het idee om met de ganse straat geveltuintjes aan te leggen. Buren worden aangesproken, leren elkaar kennen. Er komt een dynamiek op gang met als resultaat dat alle bewoners hun tuintjes op hetzelfde moment aanleggen. Ook daarna worden problemen, zoals overlast van honden en katten, gezamenlijk aangepakt door de aankoop van een milieuvriendelijk product dat doorgegeven wordt van bewoner tot bewoner. De bewoners uit deze straat zit-*

ten ook tijdens de zomer gezellig samen buiten.

- ↪ *Bewoners helpen elkaar:* door de inzet van vrijwilligers uit de buurt leren bewoners elkaars sterke kanten en vaardigheden kennen. Ze worden herkenbaar voor elkaar. Er groeit vertrouwen. Ze zullen sneller materiaal of knowhow uitwisselen.

Fatima volgt sinds kort Nederlandse les. Zij heeft twee kindjes en opvang is heel duur. Bij een bezoek aan de afvalverzamelplaats ontmoet ze Annemie, die de kindjes van haar dochter bijhoudt. Enkele weken later tijdens het ontbijt spreken ze af dat Annemie de kindjes van Fatima zal opvangen terwijl zij naar de les gaat. In ruil hiervoor maakt Fatima kleren voor Annemie.

- ↪ *Bewoners leren elkaars gewoonten kennen en respecteren:* mensen die vroeger nooit met elkaar in contact kwamen, doen dat nu wel. Ze doen

informatie op over de ander en weten de ander een plaats te geven.

Door de inzet van vrijwilligers tijdens het gevelschilderen, geraakt een Belgische bewoner voor het eerst aan de praat met zijn Turkse buurvrouw. Tijdens het Offerfeest wordt hij bij haar gezin uitgenodigd. Hij leert nieuwe dingen over het feest, wordt overladen met lekkers en merkt dat de familie heel gastvrij is.

→ De beeldvorming over bepaalde personen en groepen verandert: doordat mensen elkaar ontmoeten, deelnemen aan activiteiten of zich inzetten als vrijwilliger komen hun vaardigheden en kwaliteiten aan de oppervlakte. Dat kan een positief effect hebben op de beeldvorming en op het samenleven.

Jos werd vroeger bekeken als iemand die hele dagen rond hing, pintjes dronk en zichzelf

niet verzorgde. Nadat hij enkele maanden had deelgenomen aan het gevelschilderen, begonnen bewoners hun mening te herzien. Jos was actiever dan ze dachten en had het goed voor met de buurt. Mensen kwamen in contact met hem. Eén bewoner nam zelfs het initiatief om zijn haar bij te knippen waardoor hij er netter uitziet.

DILEMMA'S EN LASTIGE VRAGEN

→ Hoe kunnen we ons doelpubliek verbreden? Dat is één van de vragen van het Duurzaam Huis. Een flink deel van de bewoners is nu al op een of andere manier actief betrokken. Maar niet iedereen participeert. Mannen van Turkse origine nemen nauwelijks aan activiteiten deel.

Anderzijds wil het Duurzaam Huis voorkomen dat één groep de werking of een deel van de werking claimt of dat de andere buurtbewoners die indruk krijgen. Als dat gebeurt, voelen bepaalde mensen zich minder op hun gemak of zelfs uitgesloten. Zo is de soms dominante aanwezigheid van kansarme, volkse Belgen voor sommige Turkse bewoners een reden om niet naar het ontbijt te komen. De ideale mix bewaren bij activiteiten blijft lastig.

→ De professionele ondersteuning van het Duurzaam Huis moet volgens de planning tegen 2008 afgebouwd zijn. De bewoners moeten de werking langzamerhand overnemen. Hoe kan dat?

- Een laatste knelpunt is de taal: de communicatie tussen Turken en Belgen zou soepeler verlopen als sommige Turken beter Nederlands zouden spreken. Toch redden de bewoners het uiteindelijk wel: ze roepen de hulp in van tweetalige buurtbewoners of vragen de Turkssprekende medewerkster van het Duurzaam Huis om te vertalen.

REFLECTIE

Het Duurzaam Huis is een schoolvoorbeeld van een project waar impliciete ontmoetingen worden georganiseerd. Duurzaamheid, energiebesparing en afval blijken in deze buurt geschikte thema's om een brede doelgroep aan te spreken. Niet in de laatste plaats omdat de bewoners baat hebben bij een lagere energierekening, een plaats om afval kwijt te kunnen of een aantrekkelijk park.

Naast het thema dragen ook de kleinschaligheid, de centraal gelegen en toegankelijke ruimte en de professionele ondersteuning bij tot het succes van het project. Samenlevingsopbouw heeft met deze keuzes een goede startpositie gecreëerd om aan overbruggende contacten in de buurt te werken.

Een ander deel van de kracht van het Duurzaam Huis zit in het grote en diverse activiteiten aanbod. Hierdoor bereikt het initiatief veel verschillende mensen, wat een goed uitgangspunt is voor het mengen van netwerken.

In de werkwijze van het Duurzaam Huis herkennen we de focus op de brede identiteit. Bewoners worden niet vastgepind op hun etnisch-culturele achtergrond: het zijn mensen die afval kwijt moeten, hun huis willen opknappen of het Banierpark mee willen herinrichten. Op de activiteiten krijgen bewoners ook de gelegenheid om verschillende aspecten van hun identiteit op een ongedwongen manier te tonen aan elkaar. Dat leidt niet noodzakelijk tot vriendschappelijke banden, maar buurtbewoners

worden wel herkenbaar voor elkaar, in hun verschillen en gelijkenissen. De talenten en competenties van mensen worden zoveel mogelijk benut: vrijwilligers in de klussenploeg, aanleg en onderhoud van het park en de geveltuintjes, het ontbijt.

De praktijkwerkers verleiden bewoners tot participatie en tot sociale activiteiten, maar dringen niets op. Deze vrijblijvendheid zorgt voor resultaten op sociaal gebied, ook al gaat dat langzaam en participeren niet alle bewoners.

Ten slotte is bij dit project de samenwerking tussen verschillende spelers een troef. Samenlevingsopbouw Gent krijgt de steun van het lokaal integratiecentrum (ING vzw). Een ING-medewerkster van Turkse origine werkt bij het Duurzaam Huis om contacten met Turkse bewoners op te bouwen. Ook andere partners, zoals de groendienst van de stad Gent, werken mee.

contactadres:

Werkgroep Koldertof

Johan Boucneau

Cel Educatieve Projecten

Dieplaan 2 – 3600 Genk

T 089 65 42 22

bijzonderzonder@genk.be

DE SCHOOL IN HET MIDDEN

Werkgroep Koldertof geeft ouders duwtje in de rug

CONTEXT

Kolderbos is een veertig jaar jonge sociale woonwijk in het zuiden van Genk. De wijk kent twee verschillende woonvormen. De *huizen* vormen de rand van de wijk. Ze zijn eigendom van voornamelijk gepensioneerden van Vlaamse afkomst. De *blokken* zijn de kern van de wijk. Ze bestaan uit sociale huurblokken met twaalf tot tachtig appartementen.

De bevolking van Kolderbos is de jongste van Genk: 24 procent van de 3114 inwoners is jonger dan twaalf jaar. Een vierde van alle Genkse kinderen van Turkse origine woont in Kolderbos, bij de kinderen van Marokkaanse afkomst is dat zelfs één op drie. De kansarmoede in Kolderbos is relatief hoog. Er wonen veel ongeschoolde alleenstaande moeders met een vervangingsinkomen.

De wijk was oorspronkelijk gepland als een doorgangswijk: jonge gezinnen krijgen hier een appartement toegewezen, in afwachting van een woning elders in Genk. Het verloop is nog altijd groot: op topmomenten kende de wijkschool een wissel van één op vier leerlingen per jaar. Maar steeds meer mensen wonen al meer dan tien jaar in Kolderbos. De blijvers zijn vooral kansarme senioren en Vlaamse of Zuid-Europese gezinnen in kwetsbare situaties.

“De meest kansarme kinderen zijn diegenen die wij van de eerste kleuterklas tot het zesde leerjaar behouden. De mensen die het wat beter hebben, vertrekken uit Kolderbos. De appartementen zijn te klein om er met opgroeiende kinderen te blijven wonen. Ouders die het financieel of emotioneel kunnen dragen, zoeken een ander huis. ‘Als wij echt willen integreren, dan mogen we hier niet in dit getto blijven zitten’, zeggen ze.”

directeur van de Europaschool

De Europaschool is de enige school in Kolderbos. De populatie van deze basisschool is een goede afspiegeling van de wijk. Eind jaren '90 koos de school voor een andere pedagogische profilering met meer aandacht voor creatieve, muzische en sportieve vaardigheden.

UITDAGING: DE TOEKOMSTKANSSEN VOOR DE WIJKKINDEREN VERBETEREN

De Europaschool zocht contact met de gemeentelijke dienst Wijkontwikkeling en andere partners in de buurt. Verschillende (welzijns)-organisaties bleken ook bekommerd om de gebrekkige taalvaardigheid van de kinderen en het tekort aan zinvolle vrijetijdsbestedingen. Ook vingen zij verontrustende signalen op over de ontwikkeling en het gedrag van de jonge bewoners. Vandalisme, verveling, jonge kinderen die tijdens de fruitpluk alleen thuis gelaten worden. Druggebruik, bange en moedeloze moeders, ruzies op de speelplaats die zich naar de wijk verplaatsen. Allemaal tekens dat het niet goed gaat met kinderen en jongeren in de buurt.

Die vaststelling en de wil om iets aan de problemen te doen, leidde tot de oprichting van de werkgroep Koldertof.

DE WERKGROEP KOLDERTOF

De werkgroep Koldertof is een open netwerk rond opvoedingsondersteuning. De werkgroep omschrijft zijn basismissie als ‘een zorg rondom ontwikkelingsstimulering en sociale competenties van kinderen en jongeren, de pedagogische infrastructuur in de wijk, het intergenerationeel samenleven, de kindvriendelijkheid en de versterking van ouders in hun rol als primaire opvoeder’.

De volgende organisaties en instellingen maken deel uit van de werkgroep:

- ↪ De cel Educatieve Projecten van de stad Genk (initiatiefnemer)
- ↪ directie en coördinatoren van de Europaschool
- ↪ centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB)

“Het pestprobleem op de speelplaats was de start van de werkgroep Koldertof, maar niet de aanleiding. Jaren daarvoor waren we al sterk aan het zoeken naar een antwoord op de vraag: ‘Hoe kunnen we ouders effectiever ondersteunen in de opvoeding?’.

Iedereen had zijn aanbod, maar dat was niet op elkaar afgestemd. Met de werkgroep Koldertof proberen we er een structuur in te krijgen”

directeur van de Europaschool

- schoolopbouwwerk
- buurtopbouwwerk
- wijkmanager
- buurttoezicht
- kinderwerking
- Opvoedingswinkel Pas
- Centrum Bethanië (centrum voor observatie en behandeling van kinderen en jongeren met gedragsproblemen en/of emotionele moeilijkheden)
- provinciale dienst Welzijn
- centrum voor basiseducatie
- Turkse moskeevereniging

UITGANGSPUNT EN FASERING

De werkgroep Koldertof brengt alle partners die in de wijk Kolderbos betrokken zijn bij onderwijs en opvoeding om de zes weken samen. De coördinator van de cel educatieve projecten van de stad Genk nodigt uit en zit de werkgroep voor. De bijeenkomsten vinden plaats in het vernieuwde buurthuis van Kolderbos.

Tijdens de bijeenkomsten gebeurt het volgende:

- informatie uitwisselen over elkaars reguliere werking en geplande activiteiten
- informatie uitwisselen over evoluties, signalen en knelpunten in de wijk (met sociale competenties als aandachtspunt)
- zoeken naar wederzijdse ondersteuning en complementariteit
- formuleren van gezamenlijke missies, doelstellingen en uitdagingen
- gezamenlijke acties ontwikkelen rond gedeelde zorgen

Enkele voorbeelden van gezamenlijke acties zijn:

- ‘Het doekenproject’: de werkgroep stelt zich aan het begin van de vakantie voor in de wijk. De verschillende partners beschilderen elk een groot spandoek met een ‘vakantiewens’. De doeken worden

“We komen op regelmatige basis samen met de werkgroep. Dat is niet altijd een daverende vergadering met prachtige ideeën, maar we horen van elkaar: ‘Waar ben je mee bezig, hoe loopt het, waar kunnen we elkaar ondersteunen, welke signalen krijgen we, waar kunnen kruisbestuivingen ontstaan?’ We krijgen bevestiging van wat we doen, en met alles wat we daar horen kunnen we terug naar de eigen stek – om daar na te denken hoe we dat, op ons niveau, kunnen aanpakken.”

directeur Europaschool

in samenwerking met de sociale huisvestingsmaatschappij aan de gevels van de blokken bevestigd.

- ‘Op stap met ouders’: een wandeltocht met ouders langs de partners in de wijk, zodat ze kennis maken met hun aanbod voor opvoedingsondersteuning.

RESULTATEN

Voor de leden van de werkgroep

De samenwerking en informatie-uitwisseling in Koldertof, heeft een meerwaarde voor de leden van de werkgroep:

- De partners leren de wijk beter kennen en krijgen meer gevoel met wat er leeft.
- De partners weten beter waar de ander mee bezig is en vanuit welke invalshoek.
- De partners ontdekken nieuwe hulpbronnen en ondersteuningsmogelijkheden:

Tijdens de Koldertofvergadering zoekt de Europaschool nog meer locaties voor de ‘Wandelzoektentoonstelling’. Kunstwerkjes van kinderen zullen in de wijk tentoongesteld worden, onder andere aan de vensters van appartementen in de ‘blokken’. De interculturele medewerkers van de school hebben al twaalf adressen gevonden. Daar wonen meestal leerlingen, maar ook een bejaard koppel doet mee. De brede ramen van de dokterspraktijk worden vrij gemaakt en de voorzitter van de Turkse moskee belooft met de eigenaar van de kebabzaak te praten om ook zijn vitrine te gebruiken. De opbouwwerkster en de buurttoezichtster stellen voor om tijdens hun toer door de buurt hier en daar aan te bellen in straten waar de school minder leerlingen heeft. In de kerk hangen ook tekeningen, en in de ontvangstruimte bij de moskee kunnen beeldhouwwerkjes geplaatst worden. De jeugdwerking wil wel een wegbeschrijving uitwerken met kleine opdrachten, die de kinderen samen met hun ouders kunnen uitvoeren. De voorzitter van de moskee vraagt daarna of de jongens die in de moskee bijeenkomen gebruik mogen maken van het voetbalpleintje bij de school. Er is verder geen plaats in de wijk waar ze heen kunnen en ze vervelen zich. Ze willen niet op straat rondhangen.

Tijdens het wekelijkse ontbijt in de Turkse moskee neemt de imam na het gebed nog even het woord. Hij houdt de affiche van de ‘Sterrenshow’ in de hand, een jaarlijks terugkerend evenement van de wijkwerking in Kolderbos. Tijdens die feestelijke avond worden aan de verschillende appartementsblokken sterren uitgereikt, een erkenning van de zorg die bewoners aan hun onmiddellijke leefomgeving besteden. De imam legt uit waarover het gaat en nodigt de aanwezigen uit om deel te nemen.

“Met het Koldertofproject voelen we nu eindelijk dat we er als school niet meer alleen voor staan. We kunnen rekenen op heel veel andere ondersteuning. Dit is nu het vierde werkjaar. Het zal een proces van jaren zijn vooraleer we daar echt resultaten van zien, maar we hopen dat het evolueert.”

directeur Europaschool

- De partners stemmen hun projecten beter op elkaar af. Zo organiseren de school en de Opvoedingswinkel nu samen zindelijkheids-training, in plaats van elk met een eigen aanbod op de ouders af te stappen.
- De partners verwijzen deelnemers makkelijker door naar andere projecten.

Voor de wijk

Meer mensen nemen deel aan de verschillende initiatieven rond opvoedingsondersteuning. Tijdens die activiteiten ontmoeten ouders elkaar en ontstaat er uitwisseling.

De school is voor ouders en wijkbewoners een herkenbaar punt in Kolderbos geworden. Het is de spil van een breed aanbod aan opvoedingsondersteunende activiteiten:

- Basiseducatie organiseert er Nederlandse taallessen, waar ouders van leerlingen naar doorverwezen worden.
- Kind en Gezin heeft er voor- en nachthoolse kinderopvang. De ouders die Nederlandse les volgen kunnen hun kleintjes daar onderbrengen. De opvangmoeder is van Marokkaanse origine en fungeert ook als tussenpersoon voor andere kwesties.
- De jeugdwerking gebruikt op woensdagnamiddag de sporthal van de school.
- De jongeren van de Turkse moskeevereniging voetballen op het veldje naast de school.

DILEMMA'S EN LASTIGE VRAGEN

Voor de werkgroep:

- ↪ Een brainstormsessie levert vaak leuke ideeën op, maar sommige ideeën geraken niet uit de startblokken. Het videoproject rond vaderbetrokkenheid komt niet van de grond omdat opvoeding blijkbaar vooral een verantwoordelijkheid van de moeders is.
- ↪ Het draagvlak voor gezamenlijke acties blijft beperkt, omdat iedereen het druk heeft met de eigen werking.
- ↪ Personeelwissels brengen de continuïteit van de werking in het gedrang.

Op het niveau van de wijk Kolderbos:

- ↪ De overbruggende contacten tussen de bewoners van de 'huizen' en de 'blokken' zijn nog erg schaars. Soms lukt het bij speciale gelegenheden, maar er zijn nog weinig structurele gelegenheden waarop ze elkaar echt kunnen ontmoeten.
- ↪ Door de vele nieuwe bewoners van Turkse origine dreigt het taalniveau van jonge kinderen erop achteruit te gaan.

REFLECTIE

De werkgroep Koldertof heeft een interessant thema gevonden om op een impliciete manier aan sociale cohesie te werken: opvoeding en ontwikkeling van kinderen. Het is een thema dat in deze wijk, met zijn jonge bevolking, heel wat mensen aanspreekt. Samen ouder van een kind zijn, heeft ook een verbindend effect: je kunt praten over gezamenlijke bekommernissen.

Koldertof spreekt buurtbewoners aan op hun competenties. De werkgroep benadert de volwassenen als ouder en opvoeder. En als Koldertof nadenkt over een zinvolle invulling van de vrije tijd, vertrekt het vanuit wat kinderen graag doen en goed kunnen.

Het project Koldertof illustreert dat werken aan sociale cohesie hand in hand kan gaan met de emancipatie van een groep. Veel gezinnen in

“Wij zouden ons nu vooral willen focussen op het zinvol invullen van de vrije tijd. We zijn ervan overtuigd dat via deze weg ook sociale cohesie en sociale vaardigheden gerealiseerd worden. Wij willen ons als school echt open stellen, zodat de kinderen het niet buiten de wijk moeten gaan zoeken, want dat doen ze niet. Onze sporthal en onze grote zaal kunnen door andere organisaties gebruikt worden en we willen die naar hier halen met hun aanbod. Judo en zo. Sport is ook belangrijk voor de taalstimulering. In die kleine appartementen is het veel te druk om je uit te leven. Maar ouders hebben niet graag dat hun kinderen buiten spelen, uit het zicht. We staan ook open voor andere interesses: een samenwerking met de kunstacademie bijvoorbeeld, of dans, of de muziekacademie. Of we al dan niet ondersteuning krijgen vanuit het Brede Schoolproject, het zijn toch dingen waar we sowieso werk willen van maken.”

directeur Europaschool

Kolderbos hebben het financieel en emotioneel moeilijk. Ouders signaleren opvoedingsproblemen en beschikken soms over weinig draagkracht om deze taak op zich te nemen. De wijksschool probeert hen daarbij te ondersteunen. Ze vertrekt niet van de problemen, maar spreekt de ouders aan op een competentie die velen van hen delen: de nieuwsgierigheid naar wat hun kinderen in de klas presteren. Het samenbrengen van ouders op basis van dit gedeelde ‘talent’ maakt hen weerbaarder en versterkt hen in hun rol. Ondertussen groeit ook hun betrokkenheid bij de school: zowat negentig procent komt nu naar de ouderavonden, een groot contrast met vroeger. De school heeft met de ouders en in de buurt een lange weg afgelegd. Van kansarme gezinnen tot trotse ouders.

De deelnemers van Koldertof hebben elke dag contact met de inwoners van Kolderbos, elk vanuit een eigen invalshoek. Leerkrachten en kinderwerkers, de stadswacht en de opbouwwerkster hanteren een informele en vertrouwelijke omgangsvorm. Zij hebben zich het gebruik van *small talk* eigen gemaakt om te voelen wat er leeft en bepaalde noden en evoluties op te sporen. Ze vangen via verschillende laagdrempelige kanalen signalen uit de wijk op: via contacten op straat of op de speelplaats, tijdens wijkontbijten, wandelingen, wijkfeesten.

Een bewust gehanteerde vorm van *small talk* levert heel wat bruikbare informatie op. Op die manier vormt de werkgroep het collectieve geheugen van de ontwikkelingen en gebeurtenissen in Kolderbos.

Enkele activiteiten van Koldertof brengen de bewoners van de ‘huizen’ en de ‘blokken’ bij elkaar: bijvoorbeeld het gezamenlijk planten van bloembollen. De huizenbewoners merken dat de wijk erop vooruitgaat door de activiteiten van Koldertof. Daardoor kan de betrokkenheid tussen de twee groepen bewoners groeien. Maar de afstand blijft momenteel nog groot.

contactadres:

KureghemNET (vanaf medio 2006: MAKS vzw)
Georges Moreaustraart 110 – 1070 Brussel
T 02 520 36 71
info@kureghemnet.org
www.kureghemnet.org

EEN GEVARIEERD MENU STILT DE DIGITALE HONGER

KureghemNET stimuleert communicatie tussen
buurtbewoners

CONTEXT

De Anderlechtse wijk Kuregem was in de 19de eeuw een belangrijk industrieel centrum, dankzij de textielnijverheid en de nabijheid van het Zuidstation. Tot even na de Tweede Wereldoorlog kon je er als arbeider goed je brood verdienen. In de jaren '60 arriveerden vele nieuwe Belgen. Daarna ging het bergaf met de industrie. Er zijn nog enkele restanten van oude ambachtelijke nijverheid: oude drukkerijen pasten hun apparatuur aan, een kaarsenfabriek bleef overeind en er is ook nog een ambachtelijke brouwerij. Ook de slachthuizen slaagden erin om het hoofd boven water te houden: de veemarkt blijft een vaste waarde en heeft een grote uitstraling.

Tegenwoordig is Kuregem met ongeveer 18.700 inwoners een middelgrote wijk van Anderlecht. In kleine straatjes vind je trendy kledij in de etalages, bestemd voor de textielgroothandel. Ook de tweedehands automarkt floreert. Deze automarkt houdt tegelijkertijd de groezelige reputatie van de buurt hoog: rondslingerende onderdelen, olie op het voetpad, marchanderen op straat. Ook restaurantjes zijn er in Kuregem bij de vleet.

Ondanks de vele troeven van Kuregem, zijn werkloosheid en armoede schering en inslag. Dertig procent van de beroepsbevolking is werkloos. Vijfduizend jongeren van nog geen 25 jaar oud, nieuwe Belgen met een laag opleidingsniveau, hebben geen perspectief op werk. De rellen in 1997 tussen jongeren en de politie werden achteraf beschouwd als een 'schreeuw om aandacht' voor de vele socio-economische problemen van de wijk.

Na de rellen is er veel geïnvesteerd in Kuregem. De buurt onderging een facelift. Maar toch zijn er nog veel factoren die een achterstandswijk ken-

© KureghemNET

merken: slecht onderhouden straten, grauwe woonkazernes, zwerfvuil. Wie er naartoe trekt krijgt steevast de raad mee om toch maar goed op te passen. De werkelijkheid is genuanceerder. Er is criminaliteit, maar die is niet spectaculair hoog. Wel is er een gevoel van onveiligheid bij veel bewoners.

UITDAGING: COMMUNICATIE BEVORDEREN

Eén van de resultaten van een bevraging in de nasleep van de rellen van 1997, was dat bewoners onderlinge communicatie misten. De verschillende inwoners van Kuregem bleken niet veel sociaal contact met elkaar te hebben. De bevraging bevestigde ook dat werkloosheid en een lage opleidingsgraad een probleem waren in de buurt.

De resultaten van de bevraging waren voor allerlei organisaties, zoals de Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling (BGDA), de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC), een reden om hun werking meer op Kuregem te richten. Veel van hun projecten draaien vooral rond onderwijs en tewerkstelling. Het aspect 'communicatie' en 'ontmoeten' bleef wat onderbelicht. Een project dat tewerkstelling en ontmoeten zou combineren was dan ook een erg aantrekkelijk idee.

KUREGHEMNET

De vzw Emancipatie Via Arbeid (EVA) wil tegelijkertijd werken aan betere arbeidskansen en aan de sociale samenhang en communicatie tussen bewoners. Bewoners, met name jongeren, kwamen in het buurthuis wel eens vragen of ze de computer mochten gebruiken. Dat bracht praktijkwerkers op het idee om een ontmoetingsplek te creëren waar bewoners terechtkunnen met hun digitale honger: KureghemNET, een atelier met een uitgebreide pc-infrastructuur, gekoppeld aan een opleidingsproject.

UITGANGSPUNTEN EN FASERING

KureghemNET is een buurt- en nabijheidsdienst:

- ↪ KureghemNET probeert een antwoord te geven op noden die in Kuregem onvoldoende zijn ingevuld: communicatie en tewerkstelling.
- ↪ KureghemNET biedt kansen op duurzame werkgelegenheid voor jonge buurtbewoners van allochtone afkomst.
- ↪ Zoals elke buurt- en nabijheidsdienst hanteert KureghemNET een participatieve aanpak. Bij de uitbouw van de dienst worden medewerkers, klanten en andere relevante partners (lokale besturen e.a.) betrokken.

KureghemNET biedt de bewoners van de wijk een informaticaruimte op het gelijkvloers van het wijkhuis. In dit wijkhuis zijn ook Samenlevingsopbouw Brussel en een kinderopvang gehuisvest, naast een organisatie voor basiseducatie. In het lokaal staan twintig computers met toegang tot het internet, printers, webcams en een scanner. Ook basissoftware, handleidingen en educatieve cd-roms zijn aanwezig.

Een greep uit de vele activiteiten die KureghemNET in dit multimedia atelier organiseert:

- ↪ *Vrije inloopmomenten* waar vooral buurtjongeren op afkomen. Ze kunnen, na het voorleggen van een lidkaart, mailen of chatten, een schooltaak maken of spelletjes spelen. Er zijn altijd begeleiders aanwezig.
- ↪ *Computercursussen* voor beginners en gevorderden, ook voor de basisscholen uit de buurt.
- ↪ De *Seniorclub* geeft senioren de kans om te oefenen op hun eigen tempo. Samen met de jonge begeleiders verkennen ze de duizenden-één mogelijkheden van de computer en van het internet.
- ↪ *Vrouwenatelier Femin@* geeft vrouwen elke maandagmorgen de kans teksten te scannen, met digitale foto's werken of wenskaarten en kalenders te maken.

- *Losse activiteiten* spelen in op de actualiteit. Zo wordt er rond de gemeenteraadsverkiezingen een chatsessie georganiseerd met een Anderlechtse schepen.

KureghemNET werkt ook aan werkgelegenheid voor jongeren, bij voorkeur uit de buurt. Het multiculturele team wordt intern opgeleid en verzorgt de animatie en de begeleiding van de cursussen. KureghemNET werkt nauw samen met het in dezelfde straat gelegen Kurasaw. Hier worden laaggeschoolde jongeren opgeleid voor een baan in de grafische sector. In 2006 fuseren beide organisaties tot de vzw MAKS (Media Actie Kuregem-Stad).

KureghemNET staat voor iedereen open en ontwikkelt producten op maat: bijvoorbeeld een cursus voor een vereniging uit de buurt. KureghemNET en Kurasaw werken met de deelnemers ook aan producten die ze aan de buurt kunnen tonen en teruggeven: bijvoorbeeld 'Verhalen van verzet', een educatief project over het oorlogsverleden van de wijk of de powerpointpresentatie 'Hoe leer ik solliciteren'.

RESULTATEN

- Een groot en gevarieerd publiek is een eerste resultaat. Jaarlijkse komen er bij KureghemNET heel wat mensen over de vloer. Ze willen iets bijleren en hun pc-vaardigheden verhogen. Deze mensen vergroten hun kansen op de arbeidsmarkt én ontmoeten hun buurtbewoners. Oud ontmoet jong, autochtoon ontmoet allochtoon, man ontmoet vrouw.
- De cursussen hebben soms een emancipatorisch effect op deelnemers. Ze zijn trots dat ze iets kunnen. Dat is een stimulans om verder te leren. Veel vrouwen van allochtone afkomst bijvoorbeeld komen in eerste instantie naar het atelier om hun kinderen te kunnen ondersteunen, maar willen daarna ook iets voor zichzelf leren.

- De ontmoetingen tussen buurtbewoners lijken bij te dragen tot de kwaliteit van het sociale leven in Kuregem. Bestaande dynamieken in de wijk worden versterkt. Mensen zijn bereid om iets voor de buurt te doen. Sommige middenstanders, maar ook de school of het dienstencentrum organiseren af en toe activiteiten voor de bewoners.
- Het project helpt mensen ook in hun zoektocht naar werk. Jongeren werden opgeleid tot multimediebegeleider. Na de fusie met Kurasaw zal het opleidingsaspect nog meer aandacht krijgen.

DILEMMA'S EN LASTIGE VRAGEN

- Hoe help je mensen de stap zetten van 'elkaar ontmoeten' naar 'elkaar leren kennen'? Dat is één van de vragen waar KureghemNET mee zit. Veel mensen volgen een cursus en gaan dan weer verder. Elkaar leren kennen of netwerken mengen, vergt vaak meer tijd en inspanning. KureghemNET is op zoek naar manieren om mensen elkaar herhaaldelijk te laten ontmoeten.
- Een cursus is vooral gericht op het overdragen van computerkennis. Lesgevers willen mensen iets leren. Maar het versterken van de onderlinge communicatie en contacten vergt nog andere vaardigheden: aandacht voor *small talk* en voor het groepsproces. Het is een uitdaging om die twee zaken met elkaar te combineren: iets aanleren en een sociaal proces op gang brengen.
- KureghemNET zou een grotere en bredere groep mensen willen aanspreken. Allochtone oudere mannen komen nu nog niet naar hun activiteiten.

REFLECTIE

De werking van KureghemNET is een voorbeeld van impliciet ontmoeten. Computers en al hun toepassingen zijn in Kuregem een aantrekkelijk thema om mensen bij elkaar te brengen. Ook sommige moeilijker te bereiken doelgroepen zoals allochtone vrouwen en ouderen weten KureghemNET te vinden.

Het activiteitenaanbod is divers en spreekt daardoor verschillende groepen aan. Soms lukt dit door de activiteit alleen voor een select doelpubliek open te stellen: ouderen of allochtone vrouwen bijvoorbeeld. Deelaspecten van de werking staan dus niet open voor een breed publiek. Maar overbruggende contacten komen wel tot stand tussen het gemengde begeleidersteam (van jongeren uit de buurt) en het publiek. Ook de aanwezigheid van andere organisaties in hetzelfde gebouw schept kansen voor het mengen van netwerken. Tenslotte biedt ook het internet –waar veel cursisten gebruik van (leren) maken - talloze mogelijkheden om in contact te komen met de rest van de samenleving.

Werken aan vaardigheden via het volgen van een cursus is een manier om je eigen brede identiteit en die van anderen te ontdekken. Bezoekers verbazen zich niet alleen over hun eigen vaardigheden, maar zien dit ook van elkaar, leren van elkaar. Het feit dat de ploeg van begeleiders divers is, zorgt ervoor dat senioren dikwijls les krijgen van een animator van allochtone afkomst. Zij zien deze jongeren uit de buurt ook eens vanuit een ander perspectief: als iemand die competenties heeft en hen iets kan bijbrengen.

Het duurzaam mengen van sociale netwerken is een aspect van werken aan sociale cohesie dat we minder terugzien binnen KureghemNET. Mensen, vooral jongeren, die elkaar vaker terugzien tijdens het open atelier, zullen de relatie misschien ook buiten het atelier voortzetten. Maar bij de oudere cursisten is dat minder het geval.

contactadres:

Provinciaal Integratiecentrum Antwerpen Prisma vzw
Regiohuis Turnhout
Sint Antoniusstraat 24 – 2300 Turnhout
T 014 42 06 69
infoTurnhout@prismavzw.be
www.prismavzw.be

ONDER ÉÉN DAK, MET OPEN DEUREN

Villa Mescolanza huisvest allochtoon
verenigingsleven³

CONTEXT

Turnhout ligt in de Antwerpse Kempen, op amper veertig kilometer van het centrum van Antwerpen, dichtbij de grens met Nederland. De stad heeft ongeveer 40.000 inwoners en is daarmee de kleinste Vlaamse centrumstad. De overgang naar een meer stedelijke samenleving bracht de nodige problemen met zich mee, zoals druk op de woningmarkt en verkeers- en doorstromingsknelpunten.

De kleinschaligheid is voor Turnhout een troef. Met de slogan 'Anders eigentijds' wil de stad benadrukken dat dankzij de combinatie van de anonimiteit enerzijds en de leefbaarheid van het kleinschalige anderzijds, eigentijdse en eigenzinnige keuzes mogelijk blijven. Maar niet alle inwoners zijn even gelukkig met de groei van 'het grootste dorp van de Kempen'. Andere Turnhoutenaars vinden dan weer dat hun stad vooral 's avonds te weinig 'bruist'. Zij missen gezellige ontmoetingsplekken zoals pleinen en parkjes in het centrum.

De diversiteit van de bevolking wordt steeds zichtbaarder in het Turnhoutse straatbeeld. Ongeveer acht procent van de bevolking bestaat uit niet-Belgen. Het gaat om meer dan honderd verschillende nationaliteiten. Sommige inwoners hebben het moeilijk met deze evolutie. Bij de verkiezingen voor het Vlaams Parlement in 2004 werd dat pijnlijk duidelijk, toen een kwart van de Turnhoutse stemmen naar het Vlaams Belang ging.

Toch leven de verschillende gemeenschappen vreedzaam samen. Of beter, naast elkaar. Vandaar dat de bestuursmeerderheid in haar beleidsplan 2001–2006 een aantal begeleidingsmaatregelen heeft genomen om het samen leven van verschillende culturen in Turnhout te bevorderen.

UITDAGING: HET SAMENLEVEN VAN VERSCHILLENDE CULTUREN BEVORDEREN VIA HET VERENIGINGSLEVEN

Turnhout kent een bloeiend verenigingsleven. De stad gaat ervan uit dat de vele socioculturele verenigingen de contacten tussen de inwoners van Turnhout mee kunnen stimuleren.

Ook allochtone verenigingen kunnen de bewoners van verschillende afkomst meer met elkaar in contact brengen. Er zijn in Turnhout negen organisaties van etnisch-culturele minderheden actief.

Deze verenigingen ervaren enkele knelpunten, zo bleek uit een bevraging van het provinciaal integratiecentrum Prisma:

- een gebrek aan infrastructuur om hun werking uit te bouwen
- het uitblijven van ontmoeting op een plaats die beantwoordt aan de vraag van autochtonen en allochtonen naar interactie en dialoog: een ruimte die de nieuwsgierigheid naar de 'ander' weet op te wekken
- het ontbreken van een lokaal adviesorgaan: er is nood aan een gestructureerd overleg tussen de stad en zijn burgers van allochtone origine.

Vanuit deze behoefteanalyse lanceerde het provinciaal integratiecentrum een nieuw experimenteel project: Villa Mescolanza.

VILLA MESCOLANZA

Villa Mescolanza is de naam van een huis in Turnhout. Verschillende verenigingen zullen er kantoorruimte delen en lokalen om activiteiten te organiseren. Dat geeft hen de kans om elkaar te ondersteunen, te inspireren en in interactie te treden. Kortom: de ruimte schept de mogelijkheid om netwerken te mengen.

De voornaamste doelstellingen van het project zijn:

- ruimte scheppen voor de werking van verschillende allochtone zelf-organisaties
- interactie tussen autochtone en allochtone burgers stimuleren
- een discussieforum creëren

“Je krijgt soms heel rare vragen van Vlamingen zoals ‘hebben jullie in Afrika ook chocola en auto’s?’ Ik belde een vriendin in Kenia op en zei haar dat ze een postcard met veel auto’s in het straatbeeld moest opsturen”. Joyce, bewonersvergadering Villa Mescolanza

UITGANGSPUNTEN EN FASERING

Het project Villa Mescolanza wil positieve impulsen geven aan het respectvol samenleven van verschillende culturen. De volgende uitgangspunten werden in het projectvoorstel geformuleerd:

- De naam van het project ‘Villa Mescolanza’, krijgt als ondertitel ‘Huis van de dialoog’. De dialoog is een middel om vooronderstellingen en vanzelfsprekendheden bloot te leggen, gedeelde meningen te ontdekken, maar ook verschillende invalshoeken van mensen te integreren.
- Het hardnekkige wij-zij denken van burgers moet overstegen worden. Prisma doet dat vanuit een inclusief denken: een gelijktijdig erkennen van de overeenkomsten én de functionele verschillen tussen mensen.
- Een derde basisprincipe is de volwaardige deelname van etnisch-culturele minderheden aan de samenleving. Het project geeft allochtone verenigingen de kans om mee te denken, mee te praten en mee te beslissen over zaken die voor hen van belang zijn.
- Ten slotte roept Villa Mesoclanza de allochtone verenigingen op om zelf verantwoordelijkheid te nemen. Prisma wil voorkomen dat het isolement van allochtone zelforganisaties in stand wordt gehouden of zelfs vergroot wordt in een geforceerd streven naar samenhang van de ‘eigen’ groep. Prisma wil de bevolking van Turnhouten ook blijvend prikkelen om zich open te stellen voor de diversiteit in de eigen samenleving.

Het project kent de volgende fasen:

→ ***Ontwerpfase***

Alle zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden worden geïnformeerd en bevraagd. Prisma start samen met hen een creatief denkproces rond de mogelijke invulling van het huis. Elke vereniging beslist al dan niet in te stappen in het project. Niet alleen bestuursleden, maar ook gewone leden of sympathisanten worden daarbij betrokken.

→ ***Vorbereidingsfase***

Om alle ideeën uit de ontwerpfase te concretiseren, worden een raad van bestuur en een bewonersgroep opgericht. De raad van bestuur neemt de algemene coördinatie op zich en de bewonersgroep bestaat uit (bestuurs)leden van de zelforganisaties die het pand zullen gaan gebruiken. Ze vergaderen over zaken als de verbouwing en inrichting van het huis, en het huishoudelijk reglement. Vooral praktische zaken komen aan bod: poetsen, openingstijden, gebruik van ruimtes en apparatuur. Ze denken ook na over de invulling van de gezamenlijke activiteiten in Villa Mescolanza.

→ ***Werkingsfase***

Een openingsactiviteit zal de buurtbewoners en de rest van Turnhout kennis laten maken met Villa Mescolanza.

Elke vereniging laat in Villa Mescolanza eigen activiteiten doorgaan en er zullen ook gezamenlijke activiteiten georganiseerd worden. Daarvoor werken de verenigingen zoveel mogelijk samen met bestaande organisaties en diensten, zoals het autochtone verenigingsleven, het cultuurcentrum de Warande en Vormingplus. In deze fase bouwt Prisma zijn begeleiding langzaam af.

RESULTATEN

Vijf verenigingen stapten in het project Villa Mescolanza:

- *Kenbel (Kenyans in Belgium)* is een organisatie van Kenianen die in België leven.
- *EVA* werkt aan de emancipatie en participatie van allochtone vrouwen. De vereniging wil allochtone vrouwen uit Turnhout en omgeving samenbrengen, maar sympathiserende autochtone vrouwen zijn ook welkom. EVA is aangesloten bij de Federatie voor Wereldvrouwen en lid van het cultuurforum in Turnhout.
- *Ghafut* verenigt Afrikanen, vooral uit Ghana en wil bijdragen aan hun welzijn en maatschappelijke integratie. Daarnaast promoot de vereniging de eigen identiteit en wil ze de solidariteit tussen verschillende groepen bevorderen. Ghafut is ook aangesloten bij het Turnhoutse cultuurforum.
- De leden van *AFCO* zijn afkomstig uit verschillende Afrikaanse landen (Ghana, Togo, Nigeria, Soedan, Tanzania...). Er zijn erkende vluchtelingen en asielzoekers bij, maar iedereen die de doelstellingen van de vereniging onderschrijft is welkom. Deze zijn: bijdragen tot het welzijn van migranten en vluchtelingen met aandacht voor cultuurbeleving, ontspanning, groepsvorming, animatie, educatie en informatie en contacten met de autochtone bevolking. AFCO is lid van het Platform van Afrikaanse Gemeenschappen en van het cultuurforum.
- *Iftah* verenigt hoofdzakelijk Marokkaanse jongeren tussen 15 en 30 jaar. De vereniging wil een vrijetijdsaanbod uitbouwen. Doel is de individuele weerbaarheid versterken en een positief zelfbeeld ontwikkelen. De vereniging werkt mee aan een multicultureel Turnhout en signaleert knelpunten en uitsluitingsmechanismen aan beleidsverantwoordelijken. Iftah is aangesloten bij de Turnhoutse jeugdraad.

“Veel mensen hebben een stereotiep beeld van zwarte mensen. Als je met een paar Afrikanen een café binnenkomt dan zie je sommige mensen met een blik in hun ogen naar je kijken.

Ze kennen Afrika alleen van tv. Je ziet het bij ons natuurlijk direct dat we zwart zijn. Sommige mensen zijn anders. Die zijn misschien op vakantie geweest en hebben meer van de wereld gezien. Dat is in Kenia ook zo: daar zijn de mensen in een dorp heel anders dan in Nairobi”.

Djamil, bewonersvergadering Villa Mescolanza

De bewonersvergadering leverde al volgende zaken op:

- Een huishoudelijk reglement.
- Een groepsdynamiek: de leden van de verschillende verenigingen beginnen elkaar langzaam beter te kennen.
- Een forum voor Prisma om in overleg te treden met de zelforganisaties.

De datum waarop het pand vrij komt, werd een paar keer uitgesteld. Dat uitstel zorgt ervoor dat het project voorlopig in de voorbereidingsfase blijft steken. In de periode waarin wij deze praktijkgids schrijven, blijft het idee van Villa Mescolanza voorlopig dus bij praten over het huis. Concrete resultaten zijn nog niet zichtbaar. Dat tempert het enthousiasme van de deelnemende zelforganisaties.

DILEMMA'S EN LASTIGE VRAGEN

- Door de vertraging, is het moeilijk voor Prisma om de verenigingen te blijven overtuigen van de zinvolheid van het project. Het is niet altijd duidelijk waarom aanwezigheid op de bewonersgroep en de raad van beheer nodig is tijdens de voorbereidingsfase. Bovendien zorgt het uitstel van de ingebruikname van het pand ook tot uitstel van de werken in het huis.
- Een andere vraag is hoe je zelforganisaties kan stimuleren en activeren. Het project is een proces met en van de verenigingen, waarin zij zelf het tempo aangeven. Het mag niet sneller gaan dan de verenigingen willen of aankunnen: de culturele eigenheid van de zelforganisaties mag niet in gevaar komen. Anderzijds moet er ook iets gebeuren en mag het huis geen plaats worden waar een eenzijdige oriëntatie op de eigen groep en cultuur gestimuleerd wordt. Voor Prisma is het een voortdurend balanceren tussen de verenigingen ondersteunen en tegelijkertijd de eigen doelstellingen verwezenlijken.

REFLECTIE

Een aantrekkelijk en haalbaar project is belangrijk om je doelpubliek te motiveren. De verschillende zelforganisaties nemen in eerste instantie graag deel aan het project. Want het levert hen iets concreets en belangrijks op: een locatie voor hun vereniging. Als dat doel noodgedwongen op de lange baan geschoven wordt, daalt het enthousiasme. Op de bewonersvergadering zijn niet alle verenigingen meer aanwezig.

In het project herkennen we ook het principe van impliciet ontmoeten. Niet het samenzijn op zich staat centraal. De deelnemers leren elkaar op een indirecte manier kennen, door samen te vergaderen en dezelfde ruimte te delen. Als de vijf verenigingen daadwerkelijk in Villa Mescolanza ‘samenwonen’, zullen er heel wat van dat soort impliciete ontmoetingen plaatsvinden. Ontmoeting wordt een werkwoord: een leerproces van interculturele actie waarin open uitwisseling, onderhandeling, verantwoording en ook conflicten een kans krijgen.

In de bewonersvergadering zagen we het begin van netwerkvorming. Mensen leren elkaar kennen, voor en na de vergadering soms ook op een informele manier. Eén van de leden van de bewonersgroep is een schoonmaakbedrijfje begonnen. Een ander lid wist misschien nog wel een opdracht voor haar.

Het samen delen van een huis is een gelegenheid om elkaars brede identiteit te ontdekken. In de gezamenlijke activiteiten en de dagelijkse realiteit van het samenleven zullen de bewoners vele facetten van elkaar leren kennen.

We zijn benieuwd hoe ook andere Turnhoutenaars, zoals autochtone verenigingen Villa Mescolanza zullen gebruiken als ontmoetingsruimte. Maar helaas is deze fase nog niet aangebroken.

Noten

¹ Gebaseerd op een tekst van Samenlevingsopbouw Gent, www.risogent.be/themas/samen/huis-impliciet-werken.pdf

² zie noot 1.

³ Voor deze tekst gebruikten we fragmenten uit: Stad Turnhout, *Aanvraag provinciale subsidiëring van stedelijk actieplan m.b.t. het allochtoon verenigingsleven: 'Villa Mescolanza Huis van de dialoog'*. Turnhout, 2005.

hoofdstuk 4 CHECKLIST EN AANBEVELINGEN

In de eerste paragraaf zetten we alle informatie uit de praktijkgids op een rij in de vorm van een 'checklist sociale cohesie'. Aan de hand van een reeks vragen kun je stap voor stap nagaan of je met je project of activiteit een bijdrage levert aan de sociale cohesie.

In de tweede paragraaf vertalen we de bevindingen uit de praktijkgids in aanbevelingen voor beleidsmakers en projectontwikkelaars.

4.1 Checklist sociale cohesie

1. WAT ZIJN MIJN METHODOLOGISCHE UITGANGSPUNTEN?

○ Bewaak ik de **diversiteit** binnen en tussen de groepen waarmee ik werk?

- Creëer ik tijdelijke groepsverbanden die na afloop ontbonden worden?
- Kan ik deelnemers, als ze dat wensen, doorverwijzen naar andere initiatieven, op basis van andere interesses, talenten of bekommernissen?
- Breek ik groepen open die de neiging hebben tot een sterke interne verbondenheid of zelfs isolement? Grijp ik in als er klikjes dreigen te ontstaan die diversiteit uitsluiten?

○ Stimuleer ik mensen actief te zijn, te **participeren**?

- Vertrek ik altijd vanuit de talenten en competenties van mensen?
- Geef ik mensen de kans of motiveer ik hen om zelf verantwoordelijkheid te nemen in de groep?
- Werk ik via kleine gerichte acties aan een haalbaar en zichtbaar resultaat?

○ Zorg ik voor **voortdurende afwisseling**?

- Afwisseling in het activiteitenaanbod?
Hoe diverser je aanbod, hoe meer mensen je met elkaar in contact brengt.
- Afwisseling tussen eenmalige en terugkerende activiteiten?
Zo kunnen de deelnemers zelf kiezen hoe ver hun betrokkenheid gaat. Tegelijkertijd ontstaan er ook hier mogelijkheden om te 'koppelen': een eenmalige ontmoeting kan leiden tot een langduriger engagement en vice versa.
- Afwisseling tussen basiswerk en projectmatig werken?
Werk samen met andere organisaties als je zelf geen basiswerking hebt. Koppel projecten aan je basiswerking: die geven je basiswerking een dynamische input.

○ **Focus ik niet te expliciet op ontmoeten of samenleven?**

Je loopt het gevaar om mensen in een bepaalde rol te duwen en de keuzevrijheid in omgangsvormen te verkleinen. Er moet een evenwicht zijn tussen vrijblijvendheid en engagement. Je werking wordt aantrekkelijk als mensen verschillende rollen kunnen uitproberen.

○ **Houd ik realistische doelstellingen voor ogen?**

Mensen hoeven niet allemaal vrienden van elkaar te worden. Je kan er wel proberen voor te zorgen dat ze elkaar leren kennen.

○ **Is de werking laagdrempelig?**

○ **Houd ik een duurzaam perspectief voor ogen?**

Je verhoogt de kans op herhaaldelijke impliciete ontmoeting door te investeren in een aantrekkelijke ruimte waar een breed publiek bijeenkomt rond gedeelde thema's.

2. RICHT IK MIJ TOT EEN BREED PUBLIEK?

○ **Heb ik een goed zicht op de mensen in mijn brede werkomgeving?**

- a. Ken ik de diversiteit van de mensen in mijn werkomgeving?
- b. Ken ik ook de alledaagse relaties en netwerken van de mensen?
Zowel op individueel als op groepsniveau?

○ **Ga ik op zoek naar nieuwe doelgroepen op plekken die me onbekend zijn?**

○ **Maak ik gebruik van diverse kanalen om mensen te bereiken?**

- a. Spreek ik verschillende mensen persoonlijk aan?
- b. Werk ik via brugfiguren?
Let op: brugfiguren mogen geen vertegenwoordigers of belangenverdedigers van hun groep of gemeenschap worden.
- c. Raadpleeg ik andere organisaties en instellingen in de buurt en schakel ik hen in om activiteiten bekend te maken?

d. Verspreid ik folders en brochures op plaatsen waar spontaan veel mensen komen, niet alleen het OCMW of het wijkcentrum, maar bijvoorbeeld ook de tram of de buurtwinkel.

- **Zijn de **homogene groepen** waarmee ik werk ingebed in een groter geheel?**
 - a. Focus ik niet exclusief op etnisch-culturele of sociale achtergrond als ik groepen samenstel?
 - b. Maken activiteiten van en voor een bepaalde maatschappelijk kwetsbare of etnisch-culturele groep deel uit van een werking voor een breed en gemengd publiek?
 - c. Betrek ik een ruimer publiek dan de directe doelgroep als ik werk aan sociale rechtvaardigheid?

3. HEB IK EEN RUIMTE WAAR ONTMOETEN MOGELIJK IS?

- **Ben ik **creatief** als ik een ontmoetingsruimte zoek? Denk ik ook aan minder vertrouwde of voor de hand liggende plaatsen?**
- **Durf ik **over de grenzen** van straat en buurt kijken en een ontmoetingsactiviteit organiseren op een 'onbekende' plek?**
- **Hebben mensen redenen om **spontaan** naar deze plek te komen, zonder de expliciete bedoeling er elkaar te ontmoeten?**
- **Wekt de ruimte **nieuwsgierigheid** op?**
- **Welk **imago** heeft de locatie? Is de plek aantrekkelijk voor een breed publiek? Stoot ze een gemengd publiek niet af?**
 - a. Zorg ik ervoor dat de ontmoetingsruimte niet geclaimd wordt door één groep?
 - b. Vermengen verschillende functies (sociale, commerciële, diensten) zich met elkaar op de plek?

- c. Kan ik vermijden dat de plek geassocieerd wordt met één bepaald soort activiteit?
- d. Combineer ik activiteiten die verschillende interesses aanspreken op één locatie?

○ **Is de plek bekend? Is het voor de buitenwereld duidelijk wat hier gebeurt?** Zorg voor een lage drempel en een grote zichtbaarheid.

○ **Zijn de regels die op de ontmoetingsplek gelden duidelijk en goed gekend?** Ze geven de bezoekers een houvast over hoe ze zich hier het best gedragen. Dat schept een gevoel van vertrouwen en veiligheid.

○ **Is er ruimte voor een groot aantal gedragsmogelijkheden? Worden de bezoekers niet in slechts één rol gedwongen? Krijgen ze de kans verschillende aspecten van de identiteit te tonen en bij anderen te observeren?**

○ **Wordt ontmoeting niet geforceerd of opgedrongen? Kan de bezoeker kiezen tussen 'contact zoeken' en 'onbekend blijven'?**
Een ruimte die gebruikers keuzemogelijkheden laat, is erg aantrekkelijk voor een divers publiek in de stad.

4. HEB IK EEN AANTREKKELIJK THEMA GEVONDEN?

○ **Ken ik de talenten en competenties van mijn publiek?**

○ **Hoe ga ik op zoek naar thema's die een breed publiek aanspreken?**

- a. Een buurtonderzoek kan een goede manier zijn om te ontdekken wat mensen interesseert of waar ze behoefte aan hebben.
- b. Tijdens huisbezoeken kunnen gedeelde vragen of bezorgdheden naar boven komen.

- c. Informele gesprekken zijn waardevol om te voelen wat er leeft.
- d. Kom uit je kot en observeer op plekken waar spontaan een divers publiek aanwezig is.

- ☐ Heb ik een aantrekkelijk thema gevonden dat een breed publiek aanspreekt?
 - a. Sluit het thema aan bij talenten en competenties, bij wat mensen goed kunnen en graag doen?
 - b. Sluit het thema aan bij gedeelde bezorgdheden en problemen?
 - c. Is het iets waar mensen rechtstreeks belang bij hebben? Kan hun deelname hen iets opleveren?
 - d. Speelt het thema in op de behoefte van mensen iets bij te leren?
- ☐ Is mijn activiteitenaanbod divers? Vinden verschillende groepen hun gading?
- ☐ Durf ik experimenteren als ik vaststel dat ik altijd dezelfde mensen bereik?
Is het mogelijk om de activiteiten uit te breiden of aan te vullen?
Probeer ik nieuwe dingen uit?

5. WELKE VAARDIGHEDEN HEB IK ALS PRAKTIJKWERKER NODIG?

- ☐ Durf ik mijn vaste werkplek verlaten? Ga ik de straat op?
- ☐ Ben ik aanwezig op plaatsen waar spontaan veel mensen komen om de dagelijkse relaties te observeren?
- ☐ Kan ik mijn 'smalltalkcompetenties' verbeteren? Kan ik via kortstondige, schijnbaar oppervlakkige contacten een aangename sfeer scheppen én informatie opdoen?

- Vind ik een goed **evenwicht** tussen een informele ‘flanerende’ omgang en een formele ‘gerichte’ omgang met het publiek? Oefen ik mezelf in het afwisselen van deze verschillende omgangsvormen?
- Stel ik **open vragen** en oefen ik mij in het onbevooroordeeld luisteren?
- Kan ik op een informele manier omgaan met **kleine conflicten** en voorkomen dat ze escaleren?
- Slaag ik erin om met een **brede blik** te kijken, om de brede identiteit van mensen te zien: de verschillende rollen die ze vervullen en de vaardigheden en competenties die ze daarbij gebruiken?
- Ga ik **actief aan de slag** met wat ik ontdekt heb?
 - a. Worden verschillende vaardigheden en talenten van mensen zichtbaar tijdens de activiteiten?
 - b. Kunnen mensen andere rollen en omgangsstijlen uitproberen tijdens de activiteiten?
- Ontdek ik interesses, **talenten of competenties** die mensen met elkaar delen en kan ik daardoor mensen in contact brengen met elkaar of met andere initiatieven, organisaties of instellingen?
- Heb ik ook een zicht op de talenten en competenties van andere organisaties en instellingen in de omgeving? Kan ik **de brug slaan** tussen initiatieven, zelfs over sectoren heen?

4.2. Aanbevelingen voor mensen die het beleid uitstippelen

Op de volgende pagina's vertalen we onze bevindingen in aanbevelingen voor mensen die het beleid mee uitstippelen: verantwoordelijken van organisaties, ambtenaren en mandatarissen bij de lokale, provinciale, Vlaamse of federale overheid.

Sociale cohesie: een taak voor alle sectoren

Je kan aan sociale cohesie werken op de werkvloer en op school. In de vrijetijdssfeer, in een appartementsgebouw, enzovoort. Dat blijkt duidelijk uit de projecten die we in deze gids voorstellen. Met andere woorden: elke sector kan aandacht besteden aan sociale cohesie.

Sociale cohesie mee inbouwen als doelstelling

Iedereen kan vanuit zijn domein nagaan hoe hij of zij de sociale cohesie kan bevorderen. Welke kansen liggen er in wat je nu al onderneemt? Welke nieuwe plannen bieden interessante aanknopingspunten?

Sociale cohesie kan ook een nevendoelstelling worden voor elk project. Dikwijls komt het erop aan verder te kijken dan je oorspronkelijke doelstelling. Als een speltheek bijvoorbeeld een breed publiek over de vloer krijgt, kan je in de marge ontmoetingsactiviteiten organiseren. Zo werk je aan samenleven in diversiteit: door er een permanent aandachtspunt van te maken dat verweven zit in het beleid van je organisatie.

Kansen creëren voor herkenning en netwerking

Sociale cohesie hoeft geen klef gedoe te zijn. Vriendschapsbanden creëren is niet het doel. Wel ervoor zorgen dat mensen elkaar leren kennen en niet altijd in hetzelfde kringetje vertoeven. De prioritaire contexten en plaatsen om aan sociale cohesie te werken zijn die waar veel mensen 'vreemden' zijn van elkaar. Bijvoorbeeld buurten waar jongeren veel tijd op straat doorbrengen en bejaarden nog moeilijk de straat op durven.

Over gestructureerde en minder gestructureerde contexten

Initiatieven om de sociale cohesie te verbeteren, vind je meestal in minder gestructureerde contexten zoals vrije tijd, cultuur of jeugdwerk. Mensen kiezen er vrij met wie ze hun tijd doorbrengen en met wie ze contacten aanknopen. Maar de praktijken uit deze gids leren ons ook dat meer gestructureerde contexten interessante hefboomen bieden om aan sociale cohesie te werken. In het Genkse Kolderbos bijvoorbeeld is het schoolgebeuren met een breed publiek een interessante opstap. *Gestructureerde* contexten als werk en onderwijs hebben vaak een heterogeen publiek en zijn daarom interessante settings om initiatieven rond sociale cohesie op te enten.

Denken over beleidssectoren heen

Sociale cohesie is een kwestie van voor de hand liggende en minder voor de hand liggende verbindingen te zoeken. Vooral initiatieven die één werkvorm, sector of doelgroep overstijgen, slagen daarin. Zo bereiken projecten van buurtcentrum Posthof in Berchem een breed en divers publiek. Het centrum boort diverse subsidiebronnen aan en werkt samen met verschillende lokale partners. Dat zorgt voor een breed bereik. Zulke initiatieven zijn vooral interessant omdat ze verschillende facetten van de identiteit van mensen aanspreken. De deelnemers zijn niet alleen anderstalige nieuwkomer, maar ook buurtbewoner, werkzoekende of lesgever.

Een netwerk uitbouwen en samenwerken met andere organisaties is cruciaal als je duurzame overbruggende contacten tot stand wilt brengen. Organisaties kunnen elkaars werking versterken en hun publiek diversifiëren door tijdelijk samen te werken.

Beleidsinitiatieven over sectoren heen zijn interessant om activiteiten rond sociale cohesie aan op te hangen: bijvoorbeeld het stedenfonds, lokale wijkontwikkelingsplannen, de brede school, thematische project-subsidies. Deze beleidsinitiatieven kunnen de gangmaker worden van een brede samenwerking, over de sectoren, doelgroepen, en werkvormen heen.

Denkprocessen stimuleren

De aandacht voor sociale cohesie hoeft niet meteen te leiden tot nieuwe wetgevende initiatieven of budgetlijnen. Overheden en organisaties kunnen ook creatieve denkprocessen stimuleren: door experts, praktijkwerkers en beleidsmakers samen te brengen en ideeën te laten uitwerken. Het Witboek Stedenbeleid, een initiatief van de Vlaamse overheid, is een mooi voorbeeld.

Duurzaam

Eenmalige activiteiten, hoe goed ook bedoeld, hebben meestal geen duurzaam effect. Daarom is het belangrijk dat beleidsmakers erop toezien dat projecten en werkingen rond sociale cohesie een duurzaam perspectief hebben: er zijn opeenvolgende en diverse ontmoetingsmogelijkheden, ze vinden aansluiting bij de reguliere werking van verschillende partners, ze hebben een uitstraling naar een breed publiek, ze zijn structureel ingebed, enzovoort.

Beleidsmakers kunnen ook met hun subsidiebeleid duurzame werkingen stimuleren: door ruimte te geven aan langetermijnprojecten die tussen-tijdse resultaten produceren en bijgestuurd kunnen worden.

Over emancipatorisch werk met homogene groepen

Werken aan emancipatie kan samengaan met werken aan sociale cohesie. Mensen uit achtergestelde groepen hebben baat bij onderlinge solidariteit, maar ook bij overbruggende contacten met anderen. In hun streven om vooruit te komen, kunnen ze de steun van mensen uit een andere groep juist goed gebruiken. Daarom is het belangrijk zo snel mogelijk met gemengde groepen te werken.

De projecten uit de gids laten zien dat dit lukt, als je focust op wat mensen wel kunnen, op hun talenten en competenties. Samen moeder zijn brengt een brede groep vrouwen bij elkaar. Alle mama's zijn nieuwsgierig hoe het er op school aan toegaat. De allochtone vrouwen doorbreken tegelijkertijd hun isolement en leren bij over hoe ze hun kind kunnen

ondersteunen. En misschien vinden ze zo de weg naar (reguliere) instellingen of projecten.

Aandacht voor ontmoetingsruimte

Ruimtes waarin mensen kansen krijgen om anderen te ontmoeten, zijn erg belangrijk. Wie plannen uittekent voor steden, buurten of wijken bepaalt in hoge mate de kansen op sociale cohesie. Vooral multifunctionele ontmoetingsruimten zijn nuttig. Multifunctioneel gebruik trekt een heterogener publiek aan en verhoogt de kans dat mensen met een diverse achtergrond elkaar ontmoeten.

Over curatief en preventief werken

Deze gids gaat over duurzaam en preventief werken aan sociale cohesie. In de samenleving zijn er natuurlijk ook wrevels en conflicten. Kleine conflicten of situaties die escaleren en zo een bedreiging vormen voor de sociale cohesie. Hoe kunnen burgers wrevels melden? Hoe vermijden we dat de situatie escaleert? Hoe lossen we conflicten op? Ook daarover moeten we expertise ontwikkelen.

Conflicten kunnen ook nieuwe dynamieken in gang zetten. Zo waren de rellen in Kuregem in 1997 de aanleiding voor het project KureghemNET. Veel projecten groeien uit het gevoel of de vaststelling dat er iets scheef loopt.

bijlage 1 BIBLIOGRAFIE

Albers, Chr. en Teller, M. *Luisteren naar mensen over onveiligheid. Algemeen verslag over onveiligheidsgevoelens*. Koning Boudewijnstichting, Brussel, 2006.

Blokland-Potters, T. 'Het sociaal weefsel van de stad. Cohesie, netwerken en korte contacten.' Rede, uitgesproken op 12 januari 2006 bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Wetenschappelijke Grondslagen van het Opbouwwerk aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen van de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Blokland-Potters, T (e.a.). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen (RMO), Advies 37, Den Haag, 2005.

Bonte, L. 'De kijker houdt niet van 'Sam'', in: *De Standaard*, 17 december 2005.

de Hart, J. (red.). *Zekere banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Rapport Sociaal en Cultureel Planbureau, De Haag, 2002.

Deklerck, J. 'Luisteren naar de echo. Samenlevingsopbouw en de roep om een veiliger samenleving.', in: Baert, H., De Bie, M. e.a. (red.), *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen*, Die Keure, Brugge, 2003.

Depuydt, A; Deklerck, J. (e.a.) 'Verbondenheid' als antwoord op 'de-link-wentie'? *Preventie op een nieuw spoor*. Acco, Leuven, 2001.

Elchardus, M; Huyse, L. en Hooghe, M. *Tussen burger en overheid: een sociologische, politiek-wetenschappelijke en juridisch-wetenschappelijke studie van het middenveld en de democratische politieke cultuur*. KUL/VUB/D.W.T.C., 2000.

Grossi, V. 'Samenleven in diversiteit, of het botsen van beschavingen', in: *Ge8 publiek*, trimesterieel tijdschrift van 'de 8' vzw, zomer 2005, p. 7.

Hautekeur, G. 'Vrijwilligersorganisaties versterken sociaal kapitaal in de buurt', in: *Terzake, over lokaal beleid, inspraak en samenlevingsopbouw*, nummer 6, november 2005.

Hooghe, M. e.a. 'Etnische diversiteit, ethnocentrisme en vertrouwen in Europa', in: *Samenleving en politiek. Tijdschrift voor een democratisch socialisme*, nummer 3, jaargang 13, 2006.

Korver, T. *Strategische notitie Sociale cohesie*. Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), Den Haag, 2003.

Maalouf, A., *Les identités meurtrières*. Parijs, Bernard Grasset, 1998.

Michiels, K. 'Op zoek naar doodgewone helden', in: *De Standaard*, 10 juni 2006.

Putnam, R.D. *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York, Simon and Schuster, 2000.

Samenlevingsopbouw Gent, *Impliciet werken aan samenleven*. Gent, 2004.

Snel, E. en Boonstra, N. 'De waarde van interetnisch contact. Een onderzoek over initiatieven en beleidsprojecten om interetnisch contact te bevorderen.' Bijlage 3 bij *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*, Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen (RMO), Advies 37, Den Haag, 2005.

Soenen, R. *Het kleine ontmoeten. Over het sociale karakter van de stad*. Antwerpen – Apeldoorn, Garant, 2006.

Soenen, R. *De kracht van het kleine ontmoeten in de stad. Richtingwijzers voor creatieve sociale stadspraktijken*. In opdracht van het Project Stedenbeleid van de Vlaamse Gemeenschap, Brussel, 2002.

Soenen, R. (red.) *Licht sociaal en toch gewicht in de schaal. Voorstelling en visie van Buurt- en Opbouwwerk 'De Lakhors'*, Deurne, 2002.

Stad Turnhout, *Aanvraag provinciale subsidiëring van stedelijk actieplan m.b.t. het allochtoon verenigingsleven: 'Villa Mescolanza Huis van de dialoog'*. Turnhout, 2005.

Tuynman, M.V. *Samen leven in Almere. Monitor sociale cohesie*. Oostveen Beleidsonderzoek en Advies en gemeente Almere, 2003.

Van den Broucke, S. *Sociaal kapitaal: investeren in gemeenschappen*, Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie, onuitgegeven tekst: www.vig.be/content/pdf/LG_sociaal_kapitaal.pdf.

Vandenbroeck, M., *De Blik van de Yeti. Over het opvoeden van jonge kinderen tot zelfbewustzijn en verbondenheid*. Uitgeverij SWP Utrecht, 1999.

Wilterdink, N. en van Heerikhuizen, B. *Samenlevingen. Een verkenning van het terrein van de sociologie*. Wolters-Noordhoff, Groningen, 1993.

bijlage 2 TWEE INSPIRERENDE PUBLICATIES

Ruth Soenen: **'Het kleine ontmoeten'**
Garant Uitgevers nv, Antwerpen, 2006.

In haar boek 'Het kleine ontmoeten' bestudeert Soenen het alledaagse leven van stedelingen: de wereld van het winkelen en het leven op de tram. Soenen kijkt niet naar de diepgaande en duurzame relaties, maar naar de kortstondige en vluchtige contacten tussen onbekende mensen: met een onbekende babbelen over zijn hond, een praatje maken met een kassierster, even zuchten met andere mensen die bij de tramhalte staan te wachten.

Dit kluwen van kortdurende relaties is niet zo banaal als we vaak denken. Het is een permanent kabbelende stroom door de stad en vormt het sociale karakter ervan. De wetenschappelijke analyse van dit kleine ontmoeten inspireert de lezer om anders te kijken naar de gemeenschap, conflicten, interventies en de publieke ruimte in de stad.

Over Ruth Soenen

Ruth Soenen is antropologe en verbonden aan het Onderzoekscentrum voor Interculturalisme, Migratie en Minderheden (IMMRC), departement Sociale en Culturele Antropologie van de Katholieke Universiteit Leuven (KUL). Via etnografisch onderzoek bestudeert zij alledaagse relaties in de stedelijke omgeving. Ze verrichtte onderzoek in volkswijken, scholen en collectieve ruimtes (winkels en openbaar vervoer) in de stad in het kader van het denken over diversiteit, leren, gemeenschap en publieke ruimte.

RMO: **'Niet langer met de ruggen naar elkaar, een advies over verbinden'**
Sdu Uitgevers, Den Haag, 2005.
Down te loaden via: www.adviesorgaan-rmo.nl

Dit rapport van de Nederlandse Raad voor maatschappelijke ontwikkelingen (RMO) gaat over 'verbinden'. Verbinden is het duurzaam bij elkaar brengen van mensen, zodat er gemengde sociale netwerken ontstaan.

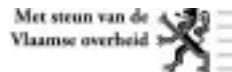
Het rapport bepleit een infrastructurele benadering van het 'verbinden'. Dat betekent dat verbinden zich niet naast, maar in de dagelijkse routines en netwerken van mensen dient af te spelen. Mensen zullen zich zelf moeten verbinden, de overheid kan de kans hierop vergroten. De overheid is als de operator in de vroege jaren van de telefonie. Ze voert het gesprek niet zelf, maar verbindt zender en ontvanger, verhindert ruis en bewaakt de kwaliteit van de kabels. Ze kan investeren in de bagage van personen zodat zij gemakkelijker kiezen voor verbinden. Ze kan investeren in de inrichting en het onderhoud van publieke domeinen. En ervoor zorgen dat mensen de publieke ruimte benutten, zodat verbindingen eerder tot stand komen. De overheid kan ook projecten (helpen) organiseren die de grootste kansen bieden op verbinden: dat zijn duurzame en etniciteitoverstijgende projecten.

Over Talja Blokland-Potters

Talja Blokland is één van de auteurs en voorzitter van de commissie die het advies heeft voorbereid. Blokland is sociologe en buitengewoon hoogleraar wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Daarnaast is ze senior onderzoeker bij de Technische Universiteit Delft. Blokland specialiseert zich vooral in grootstedelijke vraagstukken, in het bijzonder in vraagstukken van stedelijke samenhang en samenleven in de stad. Ze doet onderzoek naar de manier waarop netwerken en korte contacten bijdragen aan het sociaal weefsel in de stad.

colofon

De *Praktijkgids sociale cohesie* is een uitgave van het Vlaams Minderhedencentrum en kwam tot stand met de steun van de Vlaamse overheid

Auteurs: Tine Debosscher en Arno Peters

Eindredactie: Ignace Fermont en Mieke Santermans

Vormgeving: Gestalte \ Grafische vormgeving, www.gestalte.be

De auteurs bedanken iedereen die meewerkte aan deze gids:

De vijf projecten en hun enthousiaste praktijkwerkers: Erica van Hylckama en Ann Graulus (Buurtverhalen.be), Hümeýra Cifteođlu en Frank Vandepitte (Duurzaam Huis), Johan Boucneau (werkgroep Koldertof), Daisy Scholts (KureghemNET), Jirka Van Haegenborgh (Villa Mescolanza) en alle buurtbewoners die we tijdens activiteiten mochten ontmoeten en spreken

De geïnterviewden: Ruth Soenen (Onderzoekscentrum voor Interculturalisme, Migratie en Minderheden, KU Leuven), Johan Deklerck (Project Verbondenheid, KU Leuven), Lut Schrevens (buurt- en opbouwwerk De Lakbors, Deurne), Inge Seynaeve (kinderopvang Elief, Berchem), Jan Van Weverberg (wijkcoördinator, Berchem), Hilmi Lazhar (Jongeren en diversiteit, Gent), Mohamed el Omari (Actief & Divers, Gent), Carina Kverh (buurtoezicht, Kolderbos), Moniek Wynants (Europaschool, Genk), Kristel Houben (opvoedingswinkel Genk), Mehmet Kayacan en Hakan Celiköz (moskeevereniging Kolderbos), Bart Bijmens (wijkmanager Kolderbos), Femke Croux (opbouwwerkster Kolderbos), Véronique De Leener (Kurasaw, Anderlecht)

De klankbordgroep: Badra Djait (kabinet minister Keulen), Christine Debaene en Rachid Lamrabat (Vlaamse Gemeenschap, administratie Binnenlands Bestuur, team Diversiteit en Inburgering), Ann Vanderhasselt (Vlaamse Gemeenschap, administratie Binnenlands Bestuur, cel Stedenbeleid), Lies Beunens (Samenlevingsopbouw Vlaanderen), Fernando Marzo (Minderhedenforum), Luc Vanwassenhoven (Project Verbondenheid, KU Leuven), Ouafia Snauwaert (Platform Sociale Samenhang), Dirk Beersmans (Vlaams Minderhedencentrum)

Speciale dank voor: Dirk De Cock en Katelijn van Horebeek (Vlaams Minderhedencentrum)

Foto's © Vlaams Minderhedencentrum (tenzij anders vermeld)

ISBN 9081119613 – EAN 9789081119610

